

Müfredat Çalışmaları ve Eğitimde Reform İhtiyacı

Ahmet GÜNDOĞDU

“Eğitim Reformu” Söylemi Üzerine Bir Yaklaşım Denemesi

Prof. Dr. İsmail DOĞAN

Yeni Müfredat Başarılı Olacak mı?

Prof. Dr. Osman ÇAKMAK

Eğitim ve Öğretimde Etik

Prof. Dr. İneyet AYDIN

Çocuklarda Davranış Sorunu

Abdullah Fırat

İlköğretim Okullarında Dinleme Becerisini Nasıl Geliştirebiliriz?

Yrd.Doç.Dr.Nurdan KALAYCI

Müfredat Çalışmaları ve Eğitimde Reform İhtiyacı / Ahmet GÜNDOĞDU	1
2004 İlköğretim Programlarının Bazı Yenilikleri / Dr.Abdulvahap ÖZPOLAT	6
“Eğitim Reformu” Söylemi Üzerine Bir Yaklaşım Denemesi / Prof. Dr. İsmail DOĞAN	11
Yeni Müfredat Başarılı Olacak mı? / Prof. Dr. Osman ÇAKMAK	15
Eğitimde Yeni Arayışlar / Doç. Dr. Ali Fuat BILKAN	21
Eğitim ve Öğretimde Etik / Prof. Dr. İncayet AYDIN	24
Dile Gelen Dilimiz / Şükrü ÜNALAN	27
Okul Öncesi Çağda Üstün Yetenekli Çocukların Eğitimi / Yrd. Doç. Dr.H.Elif DAĞLIOĞLU	32
Bir Küçük Oğlancık Varmış (Hikaye) Helen Bukley' den çeviren Jale ONUR	40
Çocuklarda Davranış Sorunu / Abdullah FIRAT	42
Çocuk Okulda ve Evde Ne Öğrenmeli ? ve Okulda Ne Öğretilmeli? / Ali Erkan KAVAKLI	45
Saray Akademisi/Enderun Mektebi / Dr.Adil ŞEN	49
İlköğretim Okullarında Dinleme Becerisini Nasıl Geliştirebiliriz? / Yrd.Doç.Dr.Nurdan KALAYCI	53
İlköğretim Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Lisede Bölüm ve Alan Seçmelerine Yarım Edilmesi: Özellik-Faktör Yaklaşımıyla Bir Mesleki Rehberlik Uygulaması / Süleyman BALCI	64
Ne Okuyalım?	69

EĞİTİME BAKIŞ

YIL: 1 / SAYI: 2 / Ocak 2005

EĞİTİM-BİR-SEN'İN 3 AYLIK ÜCRETSİZ YAYINIDIR.

EĞİTİM-BİR-SEN Adına Sahibi Ahmet GÜNDOĞDU	Yayın Kurulu Dr.Adil ŞEN Şükrü ÜNALAN Asım ONAT Ali GÜNEŞ Seyfi ÖZKAN Ali HATALMIŞ İsmail AKBIYIK Suat SARIDEMİR Harun ÇAKIR Mustafa İlker ŞAN Ömer AKSAY Süleyman BALCI
Genel Yayın Koordinatörü Halil ETYEMEZ	
Yazı İşleri Müdürü Şaban ABAK	
Bilgi için Telefon: 231 23 06 (pbx) Faks: 230 65 28 Bürocell: 0 533 741 40 26	Adres: GMK Bulvarı Ş.Daniş Tunalıgil Sk. No: 3/13 Maltepe-ANKARA

e-posta: egitimbirsen@egitimbirsen.org.tr
web site: www.egitimbirsen.org.tr

HAZIRLIK ve BASKI: GEMİ TANITIM & OFSET: 0 312 353 29 61

Merhaba,

İkinci sayımızda yeniden sizlerle birlikteyiz. EĞİTİME BAKIŞ'ın varlık sebebi, eğitim meselesine eğitimcilerin bakışını yansıtmaktır. Eğitim konusunda kaygı taşıyan değerli eğitimcilerimizin bilgi, birikim ve deneyimlerini sizlere bu sayılar aracılığı ile aktarmayı bir görev biliyoruz. Bu sayımızda ağırlıklı olarak yeni yapılan müfredat çalışmalarını gündeme aldık.

Biz eğitimciler, öğrencilerimize çözümde görev almayı öğretiriz. Zira biliriz ki çözümde görev almayanlar, sorunun bir parçası olurlar. Yeni yapılan müfredat çalışmalarıyla ilgili yetkililer, programın her türlü katkıya açık olduğunu söylüyorlar. Programlar, 2004-2005 eğitim ve öğretim yılında pilot okullarda uygulanıyor. Bu uygulamaların neticesinde gelecek yıl 1-5. sınıflara ait müfredat programlarının bütün ülke çapında uygulanacağı söyleniyor.

Değerli öğretmenlerimizden bu konuyu ciddiye almalarını ve herkesin kendi branşları ile ilgili müfredatı inceleyip programlara katkıda bulunmalarını önemsiyoruz.

Toplumsal hizmet bakımından insanlar değişik durumdadırlar. İnsanların toplumdaki hizmete katkılarını bir tren örneğiyle açıklamak mümkün. Kimi insanlar hizmette trenin lokomotif, kimi vagonu, kimi rayları, kimi rayları tutan vidalar, kimi de vidaların arasındaki çakıl taşları gibidir. Bunların hepsi de toplumsal hizmete katkıda bulunurlar. Bir de toplumsal hizmete engel olanlar vardır. Yine tren benzetmesinden hareket edersek, bunları da trene bakanlar ve treni taşıyanlar olarak adlandırmak mümkündür. Treni taşıyanlar, yani ortaya konulan bir projeye katkıda bulunmak yerine eleştiri borbardımanına tutanlar, eğer küçük iseler, yaramaz çocuk olarak adlandırılırlar. Bu yaramaz çocuklar, çözümde görev almadıkları için büyüdülerinde ya banka hortumlarlar, ya banka soyarlar ya da bir başka yerde haksız kazancın peşinde koşarlar.

Eğitime bakış ekibi olarak bizler, çözümde görev alanlar arasında olmaya çalışıyoruz ve sizleri de bu saflarda görmek istiyoruz.

Bir sonraki sayıda buluşmak dileğiyle...

Müfredat Çalışmaları ve Eğitimde Reform İhtiyacı

SUNUŞ

Ahmet
Gündoğdu
Eğitim-Bir-Sen
Genel Başkanı

Millî Eğitim Bakanlığı, isabetli bir seçim yaparak müfredatları yenileme çalışması başlattı. Bugünkü eğitim sistemi, sınav merkezli ve tek tip “kurşun asker” yetiştirmeyi hedef alıyor. Eğitimin asıl amacı, öğrenciyi daha donanımlı yetiştirme ve yeteneklerini daha iyi geliştirerek hayata hazırlama olmalıdır.

Şeyh Edebalı Osman Bey:

“İnsanı yaşat ki devlet yaşasın.” der.

Önemli olan insandır. Eğer insanımızı bilgili, becerikli, ahlâklı ve donanımlı yetiştirebilirsek başarılı olur. Becerikli ve başarılı insanlar, devleti yaşatır, ülkesini kalkındırır.

Öğrencileri donanımlı ve yeteneklerini geliştirmiş olarak hayata hazırlayabilmek için, müfredatların güncellenmesi, eğitimin alt yapısının tamamlanması, öğretmen eğitiminin gözden geçirilmesi şart.

a. Müfredatlar tamamen yenilenmelidir.

Öğrenciyi LGS ve ÖSS sınavlarına hazırlayan eğitim sistemimiz, hayatı göz ardı etmektedir. Şehirlerin her köşesinde dersaneler açılmaktadır. Dershanelerin hedefi, Fen ve Anadolu Liselerine ve üniversitelere öğrenci sokmaktır. Dershaneler olmasa da bu okullara girecek olan öğrenci sayısı aynıdır. Dershanelerin eğitim sisteminin kalitesine bir katkısı yoktur.

Ezberci eğitimin yetiştirdiği insanlar, ülkemizi kalkındıramamış, kalkınmış ülkelerden kredi dilenir duruma düşürmüştür. 81 yılda Türkiye, Yunanistan’dan al-

tı-yedi kat geri kalmıştır. Yunanistan’da kişi başına düşen millî gelir 20 bin, ülkemizde 3.300 dolardır. Üreten değil, tüketen bir ülke konumundayız. İhracatımız, ithalatımızı karşılamamaktadır.

Bir yılda alınan yerli patent sayısı Türkiye’de 44, Amerika’da 122.000.’dir

Türkiye’de 11 yılda yapılan patent başvurusu, Japonya’da 15, ABD’de 20 günde yapılıyor. Patent alma konusunda ülkemiz; Kazakistan, Romanya, İran, Özbekistan, İrlanda, İsrail, Macaristan, Bulgaristan ve Moğolistan’dan daha geridir.

Düşünen, hayal eden, keşifler yapan, bilgiyi kullanan insanlara ihtiyacımız var.

Amerika’nın en zengin adamı Bill Gates, fabrikalar ve büyük sermaye sahibi bir insan değildir; aksine beynini kullanan ve bilgi satarak zengin olan bir insandır.

Asıl zenginlik kaynağı, yeniliklere açık, keşif yapabilen, yetişmiş insandır.

Çöl ve kum deryası bir ülkenin kum ihraç ettiğini düşünelim. Kumun kilosunu, ancak 5 cente satabilirler. İlim alanında ilerler, kumdan cam yapmayı öğrenirlerse camın kilosunu bir dolar yedi cente satarlar. Bilgisayar teknolojisine geçer ve kumdan bilgisayar ürünleri elde ederlerse kilogramını 1700 dolara satarlar.

Bilgi böylece zenginlik ve güç kaynağı hâline gelir. (Evde ve Okulda Başarılı Eğitimin Sırları, A. Erkan Kavaklı, Nesil Yayınları, sh. 56)

Müfredat sisteminde yapılacak değişikliklerle, öğrencilerin sınava değil, hayata hazırlanması hedef alınmalı, LGS ve

Öğrencileri donanımlı ve yeteneklerini geliştirmiş olarak hayata hazırlayabilmek için, müfredatların güncellenmesi, eğitimin alt yapısının tamamlanması, öğretmen eğitiminin gözden geçirilmesi şart.

ÖSS sınavlarından bir an önce vazgeçilmelidir. Okullarda öğrencilerin yeteneklerini geliştirmeyi esas alan eğitim programları uygulanmalı ve bu gelişme sürecini değerlendiren sınav sistemleri geliştirmelidir. En azından öğrencinin 12 yıl boyunca aldığı notlar esas alınabilir. Bu notların şişirme olmaması için de öğretmen eğitimine önem vermek gerekir.

b. Eğitimde alt yapı eksiklikleri bir an önce tamamlanmalı.

Millî Eğitim Bakanlığı, % 100 Eğitim Destek kampanyalarına ve bütçeden ayrılan payın artırılmış olmasına rağmen öğretmen açığını kapatamamakta, sınıftaki öğrenci sayısını 30'a çekememektedir. 30 kişilik sınıflarda eğitim yapılabilmesi için hâlen 91.583 dersliğe ve 200 bin öğretmene ihtiyaç bulunmaktadır.

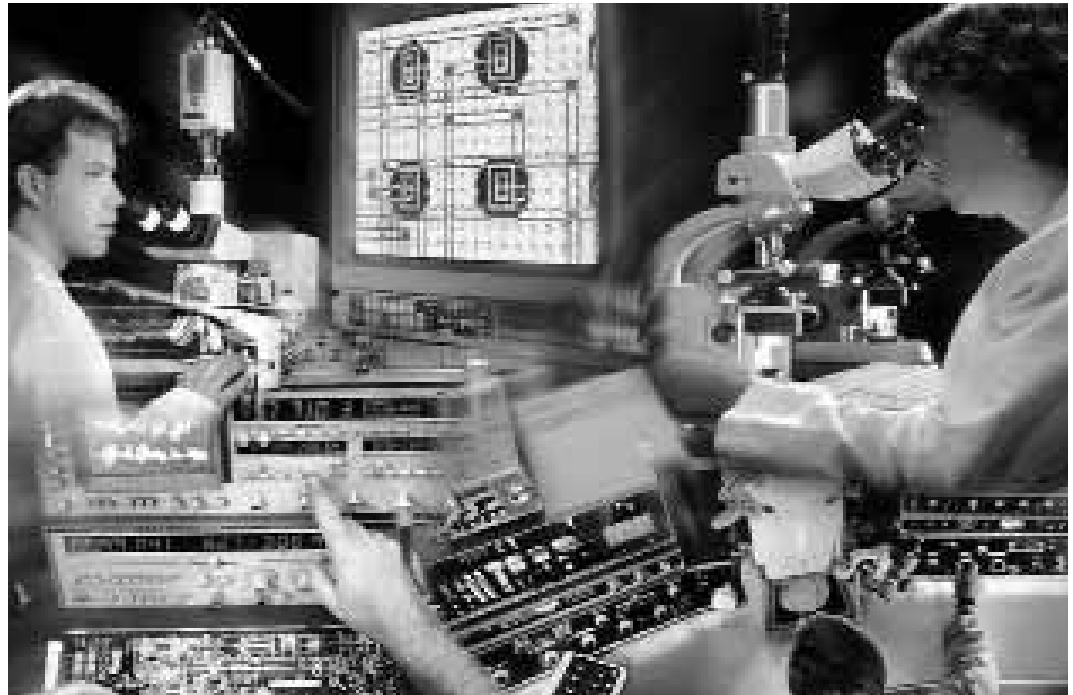
Bu rakamlar, aynı zamanda eğitime bakış açımızı ortaya koymaktadır. Eğitime önem vermeyen, onun alt yapısını ihmal eden, öğretmen açığını kapatamayan bir eğitim sistemi ile bir yere varılamaz.

Okullarımızda ezber dayalı, "Otur, kalk, sus!" eğitimi yapılmaktadır. Fen laboratuvarları tam, biyolojik bahçesi olan, kütüphanesi mükemmel, sınıflarında tepegöz, video, bilgisayar teknolojisi kullanılan okullarımız, yok denecek kadar azdır. Eğitim sistemi, bir an önce birleştirilmiş sınıflar ve ikili öğretim ayıplarından kurtarılmalıdır.

c. Öğretmen eğitime özel bir önem verilmelidir.

Öğretmen, eğitimin en önemli unsurudur. Öğretmen, canlı bir bilgisayar, aktif bir laboratuvar, ayaklı bir kütüphane,

Okullarda öğrencilerin yeteneklerini geliştirmeyi esas alan eğitim programları uygulanmalı ve bu gelişme sürecini değerlendiren sınav sistemleri geliştirmelidir.

öğrencinin örnek alacağı kusursuz bir model olmak zorundadır. Bir kısım meslektaşlarımız, yeterli eğitim almadıkları için yeniliklerden korkar, teknolojiden kaçır durumdadır. Dersini laboratuvarda yapan, sınıfta tepegöz kullanan, sunumlarla ders anlatan, senaryo ile ders veren öğretmen sayısını hızla artırmalı, bu vasıftakilere değer vermeliyiz.

İnsan bilmediğinin düşmanıdır. Nasıl kullanılacağını bilmediği eğitim araçlarını kullanmaktan korkar. Ders araç ve gereçlerini kullanmayı öğrenmeyen öğretmen, bunları sınıfa getirmez ve kullanmaz.

Öğretmenlerin tamamı, uzun yaz tatillerinde pekâlâ eğitim araçlarını kullanma kursundan geçirilebilir. Bu zor bir şey değildir. **Zor olan, öğretmenlere değerli olduklarını hissettirmek, onlara yaptıkları işin, yarının gelişmiş Türkiye'sini inşa etmek olduğunu kavratmak ve**

motivasyonlarını artırmaktır.

Öğretmenlerin büyük bir kısmı, motivasyonsuzdur. Sendikamızın yaptığı araştırma, meslektaşlarımızın % 87'sinin öğretmene değer verilmediği kanaatini taşıdığını ortaya koydu. Öğretmene ücretin ötesinde değer vermeliyiz.

Öğretmen, eğitimin motor gücüdür. Hiçbir müfredat programı, hiçbir Power Point programı, hiçbir video, kütüphane, tepegöz veya laboratuvar; öğretmenin yerini tutmaz, tutamaz. Öğrenciyi heyecanlandıracak, öğrenme aşkı verecek olan öğretmendir.

Kendisi heyecanlanmayan öğretmen, öğrenciyi heyecanlandıramaz. Öğretmenimiz maddî yönden daha fazla desteklenmelidir. Daha da önemlisi manevî yönden değerli olduğu hissettirilmeli, yaptığı işin ülkenin en önemli işi olduğu kavratılmalıdır.

*Öğretmen,
eğitimin motor
gücüdür. Hiçbir
müfredat
programı, hiçbir
Power Point
programı, hiçbir
video,
kütüphane,
tepegöz veya
laboratuvar;
öğretmenin yerini
tutmaz, tutamaz.
Öğrenciyi
heyecanlandıraca
k, öğrenme aşkı
verecek olan
öğretmendir.*

d. Yönlendirme erken yaşta yapılmalıdır.

Gelişmiş ülkelerde, öğrencinin yeteneklerine uygun eğitim alması için yönlendirme daha erken yaşlarda yapılmaktadır. Eğitim sistemimiz hem yönlendirmeyi geciktirmekte hem de meslekî eğitimi ihmal etmektedir.

Gelişmiş ülkelerde her mesleğin okulu bulunmaktadır. Çantadan yetiştirme marangoz, duvar ustası, sıvacı, berber, ayakkabı tamircisi bulunmamaktadır. Avrupa ülkelerinde meslek okullarına giden öğrenci oranı % 70'tir. Öğrencilerin ancak % 30'u üniversiteye öğrenci hazırlayan okullara gitmektedir.

Eğitim sistemi, hem yönlendirmeyi geciktiriyor hem de meslek okullarını ihmal ediyor. Sonuçta 11 yıl okuyan ve hiçbir mesleği öğrenemeyen gençlerle yüz yüze kalıyoruz. Eğitim sistemi, işsizler ordusu yetiştirmekten bir an önce kurtulmalıdır.

Gençlerimiz ya üniversite okuyarak bir beceri kazanabilmeli veya orta dereceli okullarda bir meslek öğrenebilmelidir. Gençlerin enerjisini israf etmeye bir an önce son vermeliyiz.

f. Eğitim sistemi gerçek hayattan kopuktur. Eğitim, öğrenciyi sınavına değil, hayata hazırlamalıdır.

Gerek üniversite eğitimi, gerekse meslek liselerinde sürdürülen eğitim, gerçek hayatı teğet geçmektedir. Kampüslerde ve okul duvarları arasındaki eğitim, öğrenciyi hayata hazırlamaz. Meslek okullarının iş hayatı ile iç içe olma mecburi-

yeti vardır. Okul yeni bilgilere ulaşılan ve bilgi üretilen yer olmalı. Bilgi hayata aktarılmalı. Okullarda üretilen bilgi, iş hayatına yansıtılmalı. Okul ve iş hayatı arasında sağlam köprüler kurulmalıdır. Meslek liselerinde uygulama dersleri daha çok yer almalı, teorik eğitimin en az iki katı, iş yerindeki uygulamalara yer verilmelidir.

Üniversiteler, sanayi ve iş hayatından tamamıyla uzak bulunuyor. İlim adamlarının, ülke ekonomisine katkı sağlamadığı üniversite eğitimi teorik olmaya mahkumdur. İş dünyasından alınan vergilerle finansa edilen üniversitelerin, iş dünyasına katkıda bulunmaması büyük bir çelişkidir. Üniversiteler, içinde bulunduğu antidemokratik yapıdan bir an önce kurtulmalı, reel ekonomiye katkıda bulunacak şekilde yeniden dizayn edilmelidir.

Okul yeni bilgilere ulaşılan ve bilgi üretilen yer olmalı. Bilgi hayata aktarılmalı. Okullarda üretilen bilgi, iş hayatına yansıtılmalı. Okul ve iş hayatı arasında sağlam köprüler kurulmalıdır.

g. Eğitim, bilgi merkezli değil, öğrenci merkezli olmalıdır.

Bugün internet sayesinde bilgiye ulaşmak kolaylaştı. Birkaç saniye içinde istediğiniz bilgiyi masanıza indirmeniz hiç de zor değil. Artık eğitim sistemi, öğrenciye bilgiyi öğretme ve ezberletme çabasıyla kurtulmalıdır; gençlere bilgiye nasıl ulaşabileceği öğretilmelidir.

Öğrenilmesi gereken bilgi seçilirken şu soruların cevabı verilmelidir:

Bu bilgi neden öğrenilecektir? Bilgi ne işe yarayacaktır?

Kullanılmayacak bilgiyi, öğrencinin hafızasına boca etmenin faydası yoktur. Kullanılmayan ve önemsenmeyen bilgi, zaten unutulmaya mahkumdur.

h. Eğitim sistemi demokratikleştirilmeli ve çağdaşlaştırılmalıdır.

Eğitim sistemi demokratikleştirilmeli ve sivilleştirilmelidir. Talim Terbiye Kurulunun belirlediği müfredat, bazen aileyi ve çocukları ilgilendirmemektedir. Bir kurulun öncelikleri, 16 milyon öğrencinin önceliği olmuyor.

Amerika’da yapılan bir araştırmaya göre, ders kitaplarındaki konuların % 60’ı öğrencinin ilgisini çekmiyor. (*Okulda Kaliteli Eğitim, William Glasser, Beyaz Yayınları, İst.*)

Bu oranın Türkiye’de daha yüksek olduğu kanaatindeyim. Öğrenciler, sınav ve not endişesi ile hayatta lâzım olmayan bir yığın bilgiyi öğrenmeye zorlanmaktadır.

Müfredatlar belirlenirken velilerin ve

öğrencilerin ilgisi, önceliği ve görüşleri dikkate alınmalıdır. Almanya ve Amerika’da öğrencilerin bir yıl içinde öğrenmesi gereken konular belirlenirken velilerin ve öğrencinin görüşü alınmaktadır.

Öğrenci merkezli bir eğitim sistemi geliştirilmelidir. Sivil toplum önemsenmeli, öğrencinin kişiliğini ve kimliğini geliştirmesi hedef alınmalıdır.

Sivil, kişilikli ve kimlikli bireyler yetiştiremezsek sivil toplumu kuramayız. Demokrasiyi ve çağdaşlaşmayı sağlayacak olan sivil toplumdur.

Dünyada kalkınmış olan ülkelerin demokrasi ile yönetilmeleri tesadüfi değildir.

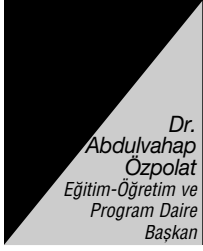
Darbeler, geri kalmış ülkelerde yapılmaktadır.

Darbe, diktatörlük ve krallık ile yönetilen ülkeler, ilerleyememekte; bilime, sanata ve medeniyete katkıda bulunamamaktadır.

NETİCE OLARAK;

Öğrenci merkezli, öğrenmeyi öğreten, kişilikli ve kimlikli bireyler yetiştiren, demokratik, sivil toplum oluşturmayı, kalkınmayı ve ileri ülkelerle yarışmayı hedef alan bir eğitim sistemi geliştirmek zorundayız. Yönetmelikler, kanunlar çok önceden yapılmıştır, eskidir ve eskinin tecrübelerine dayanır. Hâlbuki bilgi sürekli yenileniyor ve yeni gelişmeler birbirini takip ediyor. Kanun ve yönetmeliklerin hakim olduğu değil; bilginin, hikmetin, ahlâkın, ilerlemenin temel alındığı bir eğitim sistemine ihtiyacımız var.

Öğrenci merkezli, öğrenmeyi öğreten, kişilikli ve kimlikli bireyler yetiştiren, demokratik, sivil toplum oluşturmayı, kalkınmayı ve ileri ülkelerle yarışmayı hedef alan bir eğitim sistemi geliştirmek zorundayız.

2004 İlköğretim Programlarının Bazı Yenilikleri

Bilimsel ve teknik alanda meydana gelen gelişmeler toplumsal değişimin de hızını artırmakta ve kapsamını genişletmektedir. Ülkemizde de 1950'lerden itibaren giderek gelişen demokrasi ve 1980'lerden itibaren gelişme seyri gösteren ekonominin bu değişim dalgasına ayak uydurduğu görülmektedir. Ancak aynı şeyi eğitim için söylemek mümkün değildir.

Sanayi toplumunun üretim-tüketim ilişkileri ile toplumsal örgütlenme modeline dayalı eğitim sistemimizin bilgi çağına geçişin sancılarının yaşandığı günümüzde ekonomi, demokrasi ve teknolojik gelişmelere uyumlu hâle getirilmesi, hatta söz konusu alanları daha da geliştirecek hâle getirilmesi, yani, eğitimde kalitenin yükseltilmesi acil bir ihtiyaç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ülkemizin AB perspektifi, eğitim bilimleri alanında ve bilgi teknolojilerinde meydana gelen önemli gelişmeler, ulusal ve küresel ölçekte yaşanan etkili toplumsal değişme süreçleri; toplumun değişen, gelişen ve çeşitlenen gereksinimleri bu ihtiyacın şiddetini daha da artırmaktadır.

Bu gereklilik kapsamında, Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığında "İlköğretim ve Orta Öğretim Düzeyinde Öğretim Programları Tasarımı Projesi" geliştirilmiş ve uygulamaya konulmuştur. Proje çerçevesinde İlköğretim 1-5. sınıflar düzeyinde Türkçe, Matematik, Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler, Fen ve Teknoloji derslerinin öğretim programları değiştirilmiştir. Değiştirilen programların bu öğretim yılında Ankara, İstanbul, İzmir, Diyarbakır,

Samsun, Kocaeli, Bolu, Hatay ve Van illerinde belirli kriterlere göre seçilen ve Türkiye evrenini temsil eden toplam 120 okulda pilot uygulaması yapılmaktadır. 2005-2006 öğretim yılında ise, bütün Türkiye'de uygulamaya konulacaktır.

İlköğretimin 6-8. sınıflarının Türkçe, Matematik, Sosyal Bilgiler, Fen ve Teknoloji derslerinin öğretim programlarının geliştirilmesi çalışması ise belirlenen bir takvim dahilinde devam etmektedir.

Bilindiği gibi:

- 1) Davranışçı program yaklaşımına göre hazırlandıkları ve bu yaklaşımı esas alan öğrenme kuramları da sanayi toplumun koşullarına hitap ettikleri için, programlarımız, bilgi toplumun gerekleri olan üst düzey zihinsel becerilerin (karar verme, problem çözme, bilgiyi yapılandırma ve yönetme, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, iletişim kurma, araştırma-sorgulama vb.) gelişmesine yeteri kadar imkân vermemektedir.
- 2) Tekli ve basit neden sonuç ilişkisini esas alan epistemik yapıya dayalı olması nedeniyle, mevcut programlarımız esnek, diyaloga açık, sevgiyi ve paylaşmayı öne çıkaran toplumsal etkileşim biçimleri için yeterli derecede sosyo-kültürel imkân hazırlamamaktadır.
- 3) Sekiz yıllık zorunlu eğitime geçmeden önce ilköğretim/orta okul ayrımı temelinde hazırlanan mevcut programlarımızın, 1-8 inci sınıflar kapsamında ilköğretim bütünlüğüne imkân vermemektedir.
- 4) Farklı zamanlarda hazırlanmasından

Sanayi toplumunun üretim-tüketim ilişkileri ile toplumsal örgütlenme modeline dayalı eğitim sistemimizin bilgi çağına geçişin sancılarının yaşandığı günümüzde ekonomi, demokrasi ve teknolojik gelişmelere uyumlu hâle getirilmesi, hatta söz konusu alanları daha da geliştirecek hâle getirilmesi, yani, eğitimde kalitenin yükseltilmesi acil bir ihtiyaç olarak karşımıza çıkmaktadır.

dolayı mevcut öğretim programlarımızda dersler-üniteler-konular-sınıflar arasında birbirini tamamlayıcılık ilişkisi yetersizdir.

5- Zorunlu eğitim süresinin beş yıl olması nedeniyle söz konusu yasadan önce geliştirilen ve hâlen uygulamada olan bazı derslerin programları çok yoğundur.

6- Mevcut öğretim programlarımızda belirlenen amaçlara yine belirlenen konular aracılığıyla ulaşılması hedeflenmiştir. Bu nedenle de “konu” tabanlıdır.

Yeni ilköğretim 1-5. sınıf öğretim programlarında ise yapılandırıcı program yaklaşımı gereği bilginin zihinde inşa edilmesi anlayışı benimsenmiştir. Buna göre, öğrenci, öğrenme sürecinin objesi değil, subjesidir. Sürecin hazırlık aşamasından, değerlendirme aşamasına kadar, aktif ve sonucu tayin eden aktörlerden biridir. Bilgi, öğrencinin dışında herhangi bir yerde değil, çevresindeki araçları kullanarak kendisinin yapılandığı, dolayısıyla kendinden olan bir şeydir. Onun tarafından öncekinden farklılaştırılarak özelleştirilmiştir. Kendisi tarafından üretildiği/yapılandırıldığı için, öğrenci ile bilgi arasındaki aidiyet bağı güçlüdür. Dolayısıyla kalıcı öğrenme söz konusudur.

Programlarda baskın lineer düşünce yöntemi yerine, karşılıklı nedensellik ilkesi ve çoklu sebep-çoklu sonuç anlayışına dayalı bir düşünme yöntemi öne çıkarılmıştır. Bu yaklaşımla, düşünme yönteminin daha da rasyonalize edilmesi, öğrencilerimizde esnek düşünme becerisi-

nin geliştirilmesi hedeflenmiştir.

Yeni programlarda bilginin yanında, beceriler, değerler ve tutumlara da önem verilmiştir. Programlardaki her bir kazanım ifadesinin bir “bilgi”yi, bir “beceri”yi, bir “değer”i, bir “tutum”u, veya bunların bir kaçını veya tamamını kapsamına özen gösterilmiştir.

Programlarda, ilköğretim bütünlüğü esas alınmıştır. Beşinci sınıftan altıncı sınıfa geçerken öğrenci ve öğretmenlerin yakındığı ve önemli ölçüde programdan kaynaklanan bağlantısızlık ve uyumsuzluk problemi giderilmiştir. Bunu sağlamak için, her dersin kendi içinde kazanımları arasında dikey ilişkilendirmeler yapılmıştır. Aynı sınıfta okutulan farklı derslerin kazanımları arasında da paralel ilişkilendirmeler yapılmıştır.

Giderek önemli birer öğrenme alanı hâline gelen özel eğitim, rehberlik ve psikolojik danışma, sağlık kültürü, girişimcilik, kariyer bilincini geliştirme, spor ve olimpik eğitim, vatandaşlık eğitimi ve insan hakları ile ilgili temel bilgi, beceri, değer ve tutumlar “Ara Disiplinler” üst başlığı altında bütün derslere entegre edilmiştir.

Programlar “etkinlik” tabanlıdır. Programın kazanımlarına etkinlikler yoluyla ulaşılması esas alınmıştır. Her bir kazanıma ulaşmayı sağlayan ve ülkenin her tarafında uygulanma kabiliyeti bulunan çok sayıda etkinlik örneklerine programda yer verilmiştir. Programlarda veya kılavuzlarında bulunan etkinliklerin her biri, programın kazanımlarını gerçekleştirilmesi için özenle kurgulanmıştır.

Programlar “aktiflik” ilkesine dayalı-

Programlarda, ilköğretim bütünlüğü esas alınmıştır. Beşinci sınıftan altıncı sınıfa geçerken öğrenci ve öğretmenlerin yakındığı ve önemli ölçüde programdan kaynaklanan bağlantısızlık ve uyumsuzluk problemi giderilmiştir.

Programlar öğrenci merkezlidir. Kazanımlar kurgulanırken empatik bir bakış açısıyla öğrencilerin düzeyleri, beklentileri, çağ nüfusunun psikolojik özellikleri dikkate alınmıştır.

dır. Dersin hazırlık, işleniş ve değerlendirme aşamalarında öğretmen kadar öğrenci de aktiftir. Özellikle etkinliklerin uygulanma sürecinde öğrenci öğretmenden çok daha aktiftir.

Etkinliklerinin pek çoğu ancak grup hâlinde uygulanabildiği için, programlar grup dinamiklerini gerektirmektedir. Bu nedenle ekip bilincini geliştirmekte ve grup içinde sosyalleşme sürecini gerçekleştirmektedir.

Programların etkinlik tabanlı olması, dersi eğlenceli ve katılımcı; öğrenmeyi de kalıcı hâle getirmektedir. Çünkü, etkinliğin bütün aşamalarında öğrencinin birden fazla duyu organı öğrenme sürecine aktif biçimde katılmaktadır.

Programlar öğrenci merkezlidir. Kazanımlar kurgulanırken empatik bir bakış açısıyla öğrencilerin düzeyleri, bek-

lentileri, çağ nüfusunun psikolojik özellikleri dikkate alınmıştır. Öğrenci, sürecin pasif ve edilgen bir ögesi olmaktan çıkarılmış, öğretmenle birlikte sürecin aktörlerinden biri hâline getirilmiştir. Ayrıca, kimlik ve kişilik olarak da öğrenciye dair farkındalık sürecini hızlandıran kazanımlar ve etkinlikler konulmuştur.

Programın kazanımları tematik ve sarmal bir yapı içinde ele alınmıştır. Bu yapıyla, dersin birbirinden kopuk konular şeklinde işlenmesinin önlenmesi amaçlanmıştır.

Program, durumsallık ilkesi bağlamında öğretmenin yaratıcılığının ortaya çıkmasına imkân verecek esnek bir yapıya sahiptir.

Ölçme değerlendirme uygulamalarında sonuca dayalı bir anlayış yerine, süreci de değerlendiren bir anlayışa geçilmiş-

tir. Programların açıklamalar kısmında hangi kazanımların hangi ölçme aracı ile değerlendirileceği belirtilmiştir. Ayrıca, çok sayıda ve alternatifli ölçme araçlarına programların kılavuzunda yer verilmiştir.

Türkçe'ye duyarlılık tüm derslerin ana becerisi hâline getirilmiştir. Şimdiye kadar Türkçe dersinden ayrı olan yazı dersi programının kazanımları Türkçe dersi kapsamına alınmıştır. Böylece Türkçe dersindeki ikili program uygulaması sonlandırılmıştır. İlk okuma yazma yöntemi de Türkçe'nin yapısal özelliklerine daha uygun hâle getirilmiştir.

Programlar uygulama kılavuzları ile birlikte hazırlanmıştır. Kılavuzlarla, programlara uygun daha iyi ders kitabı ve öğretim materyali hazırlanmasında yayıncılara, programın kazanımlarına ulaşılması hususunda öğretmenlere yardımcı olmak amaçlanmıştır.

Programların uygulamaya konulacağı 2005-2006 Öğretim yılından itibaren, şimdi olduğu gibi sadece ders kitabı kullanılmayacak; programı değişen dersler için, ders kitabının yanında öğrenci çalışma kitabı ve öğretmen kılavuz kitabı da basılacak ve kullanılacaktır.

Yeni programlarda, mevcut programlarımızda yer almayan yeni bilgi ve becerilere yer verilmiştir. Mevcut programlarımızda yer alan ve öğrencilerin düzeyine uygun bulunmayan bazı konular da üst sınıflara kaydırılmıştır. Kazanımların sayısı ve yoğunluk derecesi dikkate alınarak sınıflar arasında dengeli bir dağılım sağlanmıştır. Bilgi, kullanım veya beceri değeri olmayan konular da ayıklanarak programdan çıkarılmıştır.

Programlarda ön koşul öğrenmeyi gerektiren durumlara özen gösterilmiştir. Bu amaçla sınıf seviyelerine göre derslerin kavram analizleri yapılmış, dersler/öğrenme alanları/üniteler ile ilgili kavramlar sistematik bir yapı içinde verilmiştir.

Program formatı sade ve anlaşılır bir şekilde düzenlenmiştir. Çeşitli semboller marifetiyle programlara açıklamalar kısmı yerleştirilmiştir. Öğretmenin ilk bakışta hangi kazanımı hangi etkinlik/etkinliklerle işleyeceğini ve bunu diğer hangi derslerle ilişkilendireceğini görebileceği ve planlayabileceği şekilde düzenlenmiştir.

Program geliştirme çalışmalarında olabildiğince geniş kesimlerin katkı ve değerlendirmelerinden yararlanılmaya çalışılmıştır. Bu konuda, eğitim tarihimizdeki tecrübe ve Millî Eğitim Bakanlığı

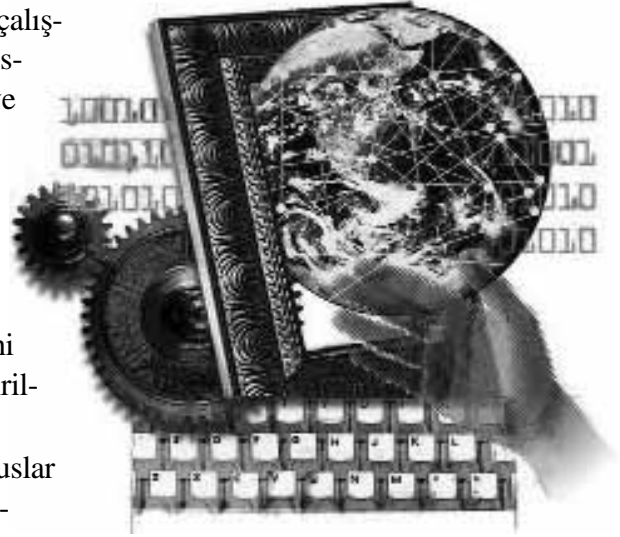

Programlarda ön koşul öğrenmeyi gerektiren durumlara özen gösterilmiştir. Bu amaçla sınıf seviyelerine göre derslerin kavram analizleri yapılmış, dersler/öğrenme alanları/üniteler ile ilgili kavramlar sistematik bir yapı içinde verilmiştir.

ğı ve Üniversitelerin yakın dönem çalışmaları da dikkate alınarak eğitim sistemi bir bütün olarak ele alınmış ve “nasıl bir insan modeli?” sorusuna 12 yıllık zorunlu eğitim vizyonu içinde cevap aranmaya çalışılmıştır.

Bu amaçla:

- Dokuz ülkenin eğitim sistemi ve programları gözden geçirilmiştir.
- PISA, TIMMS, PIRLS vb uluslar arası araştırmalar sonuçları itibariyle değerlendirilmiştir.
- 114 akademik tez incelenmiş ve

programlar hazırlanırken bulgularından yararlanılmıştır.

- 37 sivil toplum kuruluşunun toplantılar yoluyla; 25'inin ise resmî yazıyla programlar hakkındaki görüşleri alınmıştır.
- 2133 öğretmenin, 697 müfettişin, 9192 velinin ve 26304 öğrencinin görüşleri, program geliştirme sürecinin değişik aşamalarında değerlendirilmiştir.

2004 öğretim programlarının geliştirilme sürecinde, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda Atatürk'ün çizdiği vizyon, Anayasal ve yasal çerçevede öngörülen insan yetiştirme modeli, ülkemizin tarihsel-kültürel birikimi, dünyadaki ve ülkemizdeki değişmeler/gelişmeler, demokrasiye ve ekonomiye duyarlılık, bilimsel araştırmaların sonuçları, paydaşların görüşleri, AB normları, hayat boyu öğrenme gibi ilke ve kriterler programın temel referans noktalarıdır.

2133 öğretmenin, 697 müfettişin, 9192 velinin ve 26304 öğrencinin görüşleri, program geliştirme sürecinin değişik aşamalarında değerlendirilmiştir.

“Eğitim Reformu” Söylemi Üzerine Bir Yaklaşım Denemesi

Eğitim, özgün olduğu kadar ilginç bir alandır. Eğitimi her dönem için önemli hâle getiren de biraz da bu yönüdür. Özgündür çünkü, geçmişin birikimini harmanlayarak geleceğin anahtarı olma gibi bir işleve sahiptir. İlginçtir çünkü bu alanda manevra olanağı bulan herkesin dağarcığına bir şeyler akar. Eğitimi “eğitimcilerle bırakılmayacak kadar önemli” bulan anlayış ise bu ikinci boyutta ortaya çıkar. Çünkü herkesin bir şeyler edindiği bu alanda hemen herkes uzman olup çıkar. Siyaset ise bu uzmanlığı mekanik bir yetenek olarak görme ve kullanma eğilimindedir ve genellikle de bizdeki siyaset-eğitim ilişkisinde bu eğilim basar.

Millî Eğitim Bakanlığı'nın son günlerde kamuoyuna, “eğitimde yapısal değişim”, “eğitimde reform”, “eğitimde devrim” olarak yansıtılan girişimi siyasetin Türkiye'deki geleneksel eğiliminin karakteristik bir örneğidir. Bazı köşe yazarlarının sütunlarına böylesine iddialı başlıklarla taşınan Bakanlık girişiminin gerçekte eğitimin bürokratik siyasal ve sorumlularına heyecan verdiği anlaşılıyor. Ancak burada içi ve içeriği doldurulmayan girişimlerin heyecandan öte bir şey getirmediği gerçeği göz ardı edilmemelidir. Ne var ki genellikle eğitim alanında Türkiye'de bu hep böyle olmuştur. Heyecan ve coşkularla başlanmış ve fakat başlangıçtaki noktaya geri dönmüştür.

Cumhuriyet tarihinin 16 Eğitim Şurası bu heyecanları besleyip üreten eğitim ortamlarının başında gelir. Değişimin öngördüğü temel ve evrensel değerler yeri-

ne toplumun günebirlik eğitim ve kültür sorunlarında odaklaşan Şuralar, siyasete günebirlik heyecanlar empoze etmiştir. Bu yüzden Türkiye'de eğitim, heyecanların ve heyecanlı insanların manevra alanına dönüşmüştür.

Son günlerin bu coşkulu eğitim gündemine yakından bakıldığında koparılan onca fırtınanın bu alanda şimdiye kadar görülenlerden pek farklı olmadığı anlaşılır. Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu marifetiyle İlköğretim müfredatını dünyadaki gelişmelere uygun olarak tepeden turnağa değiştirdiğini açıklıyor. Bunu da kamuoyuna büyük eğitim reformu olarak sunuyor. Yapılanlar gerçekten bir eğitim reformu mudur?

Reforma esas olan ve Talim Terbiye Kurulu Başkanının eğitimde zihniyet değişikliği olarak sunduğu bu yeni düzenleme girişimi şöyle özetleniyor:

“Dünya son elli yılda eğitim alanında beş büyük reform gerçekleştirdi (...) Türkiye'de eğitim 1940'lı yıllarda kalmıştır. Oysa dünya, İkinci Dünya Savaşı öncesine ait olan bu eğitim anlayışını, önce sanayi toplumuna geçişte değiştirdi. Şimdi de sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçişte değiştiriyor. Biz de bu dalgayı yakalayacağız. Bu, çocuklarımızın, gençlerimizin, Türkiye'nin geleceği için gerekli. Zihniyet değişimini aktarmak bakımından şunu söyleyebilirim: Bizim eğitim sistemimiz, Newton paradigmasına dayanır. Bunu değiştiriyoruz ve Newton paradigması yerine Quantum paradigmasını esas alıyoruz.”

Bu sunumda Newtoncu yaklaşımla Quantum yaklaşım farklılıkları ise şöyle

Prof. Dr.
İsmail
Doğan
Ankara.Ü.
Eğitim Bilimleri
Fak.

e-posta:
idogan@education.ankara
.edu.tr

*Millî Eğitim
Bakanlığı'nın
son günlerde
kamuoyuna,
“eğitimde
yapısal
değişim”,
“eğitimde
reform”,
“eğitimde
devrim” olarak
yansıtılan
girişimi siyasetin
Türkiye'deki
geleneksel
eğiliminin
karakteristik bir
örneğidir.*

açıklanır: “Newtoncu sistem basit neden-sonuç ilişkisine dayalı bir anlayıştır. Olaylara siyah-beyaz bakar. Ya vardır ya yoktur, ya doğrudur ya ya yanlıştır gibi. Oysa Quantum paradigmasında karşılıklı nedensellik esastır. Şimdi eğitim sistemimizi buna oturtacağız. Örneğin Newtoncu yaklaşımda, çocuğa trafikte yeşil yanınca geç diye öğretilir. Yeşil yanması geçmek için yeterli görülür. Oysa karşıya geçmek için başka faktörler de dikkate alınmalıdır. Arabaların da durması gerekir. Yayanın arabaları kontrol etmesi, şoförle göz teması geçiş güvenliği için etkindir. Quantum yaklaşımı budur. Birden fazla nedeni, birden fazla sonucu göz önüne alır, tartışır.”

Hiç kuşkusuz hedefler ve dünyayı ya-

kalama isteği açısından bu girişimin ve girişime yansıyan felsefenin iyi niyet üzerinde gelişen bir eylem planı olduğu düşünülebilir. Ancak her alanda olduğu gibi iyi niyet, girişimlerin hata, zaaf ve yanlışlarla mâlul olmasını engellemiyor. “Eğitimde Yapısal Değişim” olarak kamuoyuna sunulan bu girişim bizzat Talim ve Terbiye Kurulu Başkanı’nın açıklamasında ortaya çıkan iki önemli yanlışlığı içerir:

Bunlardan ilki Türk eğitiminin 1940’lı yıllarda kalmış olduğuna dair belirlemedir. Bu belirleme 1940’lı yıllardan bu yana Türkiye’de eğitim adına dişe dokunur hiçbir şey yapılmadığını iddiasını taşır. Elbette bu, yanlıştan da öte fâhiş bir bilgi hatasıdır. Çünkü Türk eğitimi bütün eği-

Hiç kuşkusuz hedefler ve dünyayı yakalama isteği açısından bu girişimin ve girişime yansıyan felsefenin iyi niyet üzerinde gelişen bir eylem planı olduğu düşünülebilir. Ancak her alanda olduğu gibi iyi niyet, girişimlerin hata, zaaf ve yanlışlarla mâlul olmasını engellemiyor.

tim tarihimiz içinde en önemli felsefî düzenlemeyi 1973 yılında gerçekleştirmiştir. **1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu** Türkiye’de eğitimde zihniyet değişikliğinin en önemli belgesidir. Bu yasa aynı zamanda, ilk, orta ve yükseköğretimin tanımı, alan ve sınırlarının temel ayrıntılarını ortaya koymak suretiyle bir eğitim reformunun içermesi gereken temel öğelerini öne çıkarır. Bugün Millî Eğitim Bakanlığı adına konuşanların, “düşünen, soran, sorgulayan, özgür nesiller yetiştirmek istiyoruz, işin özü budur” derken; gerçekten işin özünü ve felsefesini bu yasadaki aldıklarını “nasıl görmezden gelirler?”, bunu anlamak mümkün değildir. Türk Milletinin bütün bireylerini “..gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip (...) yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek” amacıyla olan Temel Yasa’nın bugün “işin özü” olarak belirlenen hedeften ne farkı vardır? Elbette ki yoktur, üstelik Yasa bugünlere ilişkin insan profilini yıllar öncesinden öngörmüştür. O hâlde temel yasaya yansıtılan felsefe ve vizyon karşısında bugün Bakanlıkça öne çıkarılan anlayış ne kadar özgündür? Tartışmaya açıktır.

Bakanlığın yeni düzenlemeleri kamuoyuna sunarken düştüğü ikinci yanılgı da zihniyet dönüşümü için öngördüğü yöntem bilgisinde ortaya çıkar. Newton ve Quantum örnekleriyle verilen ve olayları algılayış için bir yöntem farkını öne çıkaran bu karşılaştırmanın özü, bilimsel yöntemin bilinen öyküsünde yatar. Pozitivist felsefenin de zeminini teşkil eden klasik

anlayış olaylara katı bir determinizmle (nedensellik) yaklaşır. A olursa B mutlaka olur gibi. Oysa bu katı nedensellik daha On Dokuzuncu Yüzyılın ikinci yarısında yerini olasılıkçı bir anlayışa bıraktı. A olursa B mutlaka olur değil; B’nin olması A’ya bağlı bir dizi, birden fazla seçeneğe bağlıdır. Batı’da sosyal bilimlerin gelişmesi bizatihî bu anlayışın ürünüdür. Çünkü böylelikle sosyal olayların da biliminin yapılabileceği gerçeği hayata geçti. Bu yeni anlayış olaylara “tek nedenli” bakma yerine “çok nedenli” bakmayı gerekli kılıyordu. Böylelikle bir olayın birden fazla nedeni olabilir düşüncesi aynı zamanda bir zihniyet dönüşümünü de beraberinde getirdi.

Hâl böyle iken Millî Eğitim Bakanlığı yetkililerinin, bundan böyle genç kuşaklar “olaylara çok nedenli” yaklaşacaklar tezinin aktüel değeri Batının yüz elli yıl önceki aşamasına tekabül eder. Şimdi sorun bunun çok ötesinde ortaya çıkıyor: Olaylara “çok nedenli” bakabilme bir yöntem işidir ve bu yöntemin öncelikli alanı sosyal bilimlerdir. Sistem içinde üvey evlat muamelesi gören sosyal bilimlerin mevcut kırık dökük hâliyle Eğitim Bakanlığı’nın işaret ettiği “devrim” “yada “reform” nasıl gerçekleşebilir?

Sosyal Bilimlerin temel dersleri açısından bakıldığında ise olayın vehameti ortaya çıkar. Bunlardan Sosyoloji, Sosyal Bilimler Alanının yalnızca 2.sınıfında, diğer alanların yine aynı döneminde “alan seçmeli ders” olarak ve haftada üç saatle sınırlıdır. Felsefe dersleri ise Lise 3. Sınıfta Sosyal Bilimler alanının zorun-

Olaylara “çok nedenli” bakabilme bir yöntem işidir ve bu yöntemin öncelikli alanı sosyal bilimlerdir. Sistem içinde üvey evlat muamelesi gören sosyal bilimlerin mevcut kırık dökük hâliyle Eğitim Bakanlığı’nın işaret ettiği “devrim” “yada “reform” nasıl gerçekleşebilir?

lu dersi, Fen ve Matematik alanlarının Sosyoloji ve Mantık grubu içindeki zorunlu seçimlik dersi olarak iki saatle sınırlıdır. Bu seçimde öğrenci felsefe yerine mantık ya da sosyoloji seçebilir, bu durumda ise felsefe okumadan Liseden mezun olabilir; nitekim böyle de olmaktadır.

Sonuç

Millî Eğitim Bakanlığının bazı köşe yazarları marifetiyle kamuoyuna Cumhuriyet tarihinin en büyük eğitim reformu olarak sunduğu projenin büyüklüğü bir yana reform olarak sunulması bile bizatihî kavramın ruhuna aykırı ve dolayısıyla yanlıştır. Reform belirli bir alanın tüm temel öğelerini içeren kuşatıcı bir kavramdır. Bu çerçevede bir eğitim reformu Ana Okulundan Yüksek Öğretime tüm örgün eğitimi ile birlikte örgün olmayan boyutları alanın temel öğelerini (öğretmen, öğrenci, veli vs.) kuşatacak ayrıntıları içermesiyle gerçekleşir. Kendilerinden önce bir şey yapılmadı iddiası ile ortaya çıkan Bakanlık yetkilileri, esasen kendinden öncekileri üreten ve tekrarlayan kısır döngüye düşüyorlar. Bu son örnek Türk eğitiminin en büyük eksikliğinin sebat ve istikrar olduğunu bir kez daha ortaya koydu. Doksanlı yıllara “sınıf geçme”, “ders geçme”, “kredili sistem” ve “alan seçmeli program” uygulamala-

ıyla birlikte dört ayrı sistem sığdıran ve deneyen Bakanlık ve eğitim bürokrasisi bu son girişimleriyle de eğitim dünyamızın hantal zeminini tekrar tekrar üretmektedir.

Eğitim Bakanlığının müzesini heyecanla başlanmış ve fakat gerisi getirilmeden rafa kaldırılmış projeler doldurmaktadır. Bu bakımdan yapılanlar bir zihniyet değişikliği olmadığı gibi bir eğitim reformu hiç değildir. Türkiye’de eğitimde zihniyet değişikliğinin en önemli kilometre taşı 1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Yasası’na yansıtılan felsefe ve vizyondur. Modern dünyanın eğitim alanındaki hedefleri, bu vizyonu yok saymakla değil, doğru okumakla gerçekleştirilebilir. O nedenle eğitimin ülkemizde iyi niyetlilerin antrenman alanı olmaktan çıkıp beklenen toplumsal ve bilimsel işlevlerini yerine getirebilmesi için buna ihtiyaç vardır. Ancak, uzak gelecek bir yana, yakın geleceği bile göremeyenlerin eğitimi doğru okumaları elbette beklenemez.

Reform belirli bir alanın tüm temel öğelerini içeren kuşatıcı bir kavramdır. Bu çerçevede bir eğitim reformu Ana Okulundan Yüksek Öğretime tüm örgün eğitimi ile birlikte örgün olmayan boyutları alanın temel öğelerini (öğretmen, öğrenci, veli vs.) kuşatacak ayrıntıları içermesiyle gerçekleşir.

Yeni Müfredat Başarılı Olacak mı?

Sayın Millî Eğitim Bakanı, Kuantum düşünce anlayışını eğitime hakim kılacak reform hazırlıkları içinde olduklarını belirtiyor. İster "Kuantumcu düşünce modeline göre" isterse de "bulanık (nispî) mantık ilkesine göre" eğitimi yeniden yapılandıracağız diyelim. Burada kastedilen, "sorgulamayı, araştırmayı, düşünmeyi ve esnekliği öğreten" aktif eğitim modellerinin hayata geçirilmesidir. Dikkat çekmek istediğim nokta ise Millî Eğitim Bakanlığı'nca ilk defa eğitimin asıl kök nedenine parmak basılmış olmasıdır. Yıllardır eğitimin sorunları olarak "gerçek problemler" yerine "görüntüler" konuşuldu, ayrıntılarda kalındı. Hem teşhis hem de tedavi yetersizliği; sorunlara yaklaşım biçimindeki yanlışlık, yapılanların "yap-boz, sil baştan uygulamalarından" ibaret kalmasına neden oldu.

Ülkemiz eğitimin problemi, "sorgulamamak", "kuşkulanmamak", "öğretileni doğru olarak kabul etmek", "kitapta yazılanı, öğretmenin söylediğini doğru varsaymaktan ibaret kalan" ezberci eğitim sistemidir. Ezber, akıl yoluyla irdelenmeden, nedenleri sorgulanmaksızın bilgi yüklenme olayıdır. Bir şiiri, bir duayı ezberlersiniz. Ama eğitimde asıl olan anlama ve kavramadır. Dikkat edilirse okullarımızda bilinen öğretim yöntemlerinin neredeyse tamamı bellekte tutmaya, yani ezbere dayalıdır. Sorgulama ve nedenini araştırma adeta yasak hâle gelmiş, deneyecek, yaşayarak ve nedenini merak ettirerek "öğrenme" neredeyse sıfır düzeye inmiş durumdadır.

Sorun çözme yaklaşımı

"Yeni eğitim rüzgarı" ilkökul çocuklarının bile beyin fırtınası tekniğini öğrenerek yetiştirilmesini öngörüyor. Öğrenci, doğruların değişebileceğini öğrenerek, üretici ve mucit düşünceleri geliştirerek, problem çözme yeteneğine sahip kılınmaya çalışılmakta; bilginin "niçinler" ve "başka bilgilerle bağlantıları" bilinerek öğretilmektedir. Eğer "yeni eğitimin" öngördüğü sistem, eğitim kurumlarında hakîm hâle getirilebilirse, çok doğruluk, zıtlıkların aynı anda var olabilmesi gibi ilkelere dayalı yeni düşünme biçimi hakîm olacak ve sonuçta insanımız ezberci eğitimin "köleleştirici" etkisinden kurtulacaktır. Bunun neticesinde insan hakları, demokrasi ve toplum kesimleri arasındaki uzlaşma ve akılcılık gibi değerler yerleşmeye başlayacaktır. Dahası, "senden yana ve bana karşı" şeklinde ortaya çıkan kamplaşma ve zıtlaşmalar son bulacak, "kıyafet yasakçılığı" gibi demokrasi ve insanlık ayıbı "özürlü" tavırlar nihayete erecektir.

Reformun Önündeki Engeller

Kuantum düşünme modeline göre eğitilen bir öğrencinin örneğin şu anlayışa kavuşması beklenir: "Şu anda dile getirdiklerim, sahip olduğum bilgiler mevcutla sınırlıdır, bunları zenginleştirmek için çaba içindeyim; dile getirdiklerimin geçerlilik alanını şartlarla genişletebilmek için katkıya ihtiyacı var." Bu anlayışa kavuşan öğrenci her zaman kendini geliştirme şansı bu-

Prof.Dr.
Osman
Çakmak
G.O.P.
Üniversitesi

"Yeni eğitim rüzgarı" ilkökul çocuklarının bile beyin fırtınası tekniğini öğrenerek yetiştirilmesini öngörüyor. Öğrenci, doğruların değişebileceğini öğrenerek, üretici ve mucit düşünceleri geliştirerek, problem çözme yeteneğine sahip kılınmaya çalışılmakta; bilginin "niçinler" ve "başka bilgilerle bağlantıları" bilinerek öğretilmektedir.

Öğretmenlere yeni eğitimin getirdiği rol ve felsefe benimsetilmedikçe, öğrenci ve hatta aileler bu sistemin getirdiklerine hazırlanmadıkça ders kitaplarının yenilenmesi ve müfredat değişikliğinin fazla bir şey getirmeyeceği kanaatindeyim. Mevzuat ve müfredat değişikliği, çözümün sadece bir parçası olabilir. Asla kendisi olamaz.

lacak ve meraka dayalı bir kuşku ortaya çıktığından bildiklerine her zaman güvenmeyecek, kendini sürekli geliştirme, yenileme ve geliştirme şansı bulacaktır.

Genelde dersi söylemek konuşmaktan bilgiyi aktarmaktan başka eğitim tekniği ve felsefesinden haberdar olmayan mevcut öğretmen ve eğitimci profili ile bu eğitim ve öğrenme ortamı nasıl oluşturulacak? Şimdi asıl sorulması gereken budur. Dolayısıyla yeni eğitim felsefesinin başarısı öğretmenlerin bu yeni anlayışa nasıl adapte edileceği ve uygulanacağına dükümleniyor. Bu eğitim, öncelikle derslerin uygulama ağırlıklı ve problem temelli düzlemde yürütülmesini; özellikle senaryo temelli, ya da proje destekli ekseninde yürütülmesini, derslerin teknoloji ile birleşmesini gerektirir. Halbuki mevcut eğitimci profili ve sınıf ortamı bu yapının çok uzağında bulunuyor.

Dersi aktarmaktan başka eğitim metodu bilmeyen mevcut öğretmen profili ile bu dönüşüm nasıl başlatılacak doğrusu merak ediyorum. Masa başında kâğıt üzerinde merkezden yaptığımız müfredat ve mevzuat değişikliği ile ideal bir dönüşüm başlatabileceğimizi zannediyoruz. Modelin gereklerini, sistemsel bir yaklaşım, süreklilik, siyasi ya da toplumun ilgili bütün tabakalarına mal edilebilmiş bir kararlılık içinde ve tam bir bütün halinde ele alamıyoruz. Öğretmenlere yeni eğitimin getirdiği rol ve felsefe benimsetilmedikçe, öğrenci ve hatta

aileler bu sistemin getirdiklerine hazırlanmadıkça ders kitaplarının yenilenmesi ve müfredat değişikliğinin fazla bir şey getirmeyeceği kanaatindeyim. Mevzuat ve müfredat değişikliği, çözümün sadece bir parçası olabilir. Asla kendisi olamaz.

Üniversite önünde yığılmanın nasıl önleneceği ve meslekî eğitimin nasıl ayağa kaldırılacağını konuşmalıyız öncelikle. Kafaya yığılan bilgiyi değil niteliği, kişisel gelişimi ve becerileri ölçen bir ölçme değerlendirme sistemini nasıl kuracağımızı ele almalıyız. Herkesi üniversite mezunu etmenin ne anlamı ne de gereği olmadığına göre önemli olan, üniversiteye gidemeyecek öğrenci çoğunluğuna nasıl meslek kazandırılacağıdır. Bu yıl 2 milyon kadar öğrenci ÖSS sınavına girdi. Bunun ancak % 25 kadarı yükseköğrenime kaydolacak. Peki % 75'lik asıl öğrenci çoğunluğu ne yapacak? Hiçbir meslekî güvencesi olmayan lise mezunu ne yapar, ne işe yarar? Hiç!..

Meslekî Eğitime Yönlendirme

Diğer dünya ülkeleri gibi girmeye çalıştığımız AB ülkelerinde üniversitede okuması muhtemel öğrenciler, daha ilköğretim sıralarında belirleniyor. Üniversitelerin kontenjanı kadar öğrenci liselere yönlendiriliyor. Böylece liselerde okuyan tüm öğrencilerin bir üniversiteye kaydolması esas haline geliyor. Kalan öğrencilerin tamamı çok yönlü ve sağlam değerlendirme kriterleri uygulanarak ilgi duyduğu ve başarılı olacağı bir meslek alanına

yönlendiriliyor. Bu ülkelerde dikkati çeken en önemli konu, iş ve işçi bulma kurumları ile eğitim bakanlığının işbirliği halinde çalışarak piyasanın ilgili mesleğe olan gerçek ihtiyacını her yıl yeniden belirlemesidir. Kontenjanlar bizde olduğu gibi plansız ve rastgele değil, gerçek ihtiyaca göre belirleniyor. Bir diğer dikkati çeken önemli nokta, hiç kimsenin meslek ne kadar basit görünürse görünsün ilgili meslek alanında diplomaya sahip olmadıkça iş ve meslek sahibi olamamasıdır. Böylece okulunu bitiren herkes iş ve meslek garantisine sahip oluyor.

Nasıl Bir Sınav Sistemi

Önemli olan, meslek okulu ve lise- lere öğrencileri yönlendirirken nasıl bir kriter uygulayacağımız ve sınav sistemini ÖSYM ya da LGS'nin tek boyutlu ölçme değerlendirme tekelin- den nasıl kurtaracağımızdır. Eğitim ve insan, çok boyutlu birbirine bağlı olaylar. Asıl yönlendirme ve öğrenci- leri değerlendirme ilköğretimde başla- yacağına göre öğrencileri ilköğretim- den sonra ilgi duydukları meslekî ala- na yönlendirmek için çok yönlü değer- lendirme kriterleri kullanmalıyız. Öğ- rencinin merak konuları, başarılı oldu- ğu dersler (diğer derslerle kıyaslamalı olarak), özellikle öğretmenlerinin intiba- ları, bunlara ilaveten ayrıca bilgiye değil muhakemeye dayalı soruların ağırlıklı olacağı merkezi bir yetenek sınavından alacağı not, bunun yanında ana dile hakîmiyeti ve düşünce gücünü ortaya koyan bir Türkçe sınavı ile ma-

tematik sınavı ve ayrıca öğrencinin ilerideki planlarını anlatacağı yazılı kompozisyonlar bu yönlendirmede kullanılabilecek kriterlerdir. Öncelikle öğrencinin kendi özelliklerini ve pro- filini ortaya çıkaracak ve değerlendi- recek sınav sistemleri ile okul-aile-öğ- renci üçgeninde bu yönlendirme işle- mi kolayca gerçekleştirilebilir.

Liseyi bitiren öğrencinin hangi fa- külteye ve bölüme yerleştirileceğı me- selesine gelince; öğrencinin öğrenimi boyunca derslerdeki başarısı yanında ilave kurs ve faaliyetlerinin belli bir katkısı da dikkate alınmalıdır. Her fa- külte/bölüm, lise eğitimindeki üniver- siteye aday öğrencinin hangi dersten kaç kredi-saat ders tamamlaması ge- rektiğini ve hangi değerde ortaöğretim başarı derece ve notları istediğini be- lirlemelidir. Öğrenci daha ortaöğreti- min başında hedefini belirlemeli, han- gi fakülteye ve bransa yöneleceğini bilmelidir. Ayrıca öğrenci, kaydoldu- ğu bölümden istemediğı takdirde ko- layca ayrılıp başka bölümlere geçebil- melidir.

Sakıncalı Sınav Sistemi; Test Tekniği

Test tekniği olayları yalnızca ak ve kara yoluyla açıklamak, yani çok bo- yutlu nesneyi tek boyutta ifade etme yanlışlığıdır. Ezberci eğitim ve sınav sisteminde evet ve hayırlara yer var, "gri tonlar"a yani "belki", "olabilir" gibi kavramlara yer kalmamaktadır. Bir zamanlar sadece üniversiteye gi- rişte kullanılan ÖSYM endeksli test

Test tekniği olayları yalnızca ak ve kara yoluyla açıklamak, yani çok boyutlu nesneyi tek boyutta ifade etme yanlışlığıdır. Ezberci eğitim ve sınav sisteminde evet ve hayırlara yer var, "gri tonlar"a yani "belki", "olabilir" gibi kavramlara yer kalmamaktadır.

Öğrenci bir okula yazılıyor, ama derslere girip bir şeyler öğreneceğine, en önemlisi zihnen ve fikren gelişip, düşünme alışkanlığı edineceğine, dersane kapılarında, gece gündüz, hafta sonları perişan oluyor. Neden? Çünkü, konuların ruhu yerine, birtakım, ezberciliği teşvik eden sınavları geçme taktiklerini öğrenmekle vakit geçiriyor.

sınavları şimdi LGS, KPDS, LES, ÜDS.. adı altında hayatın hemen her sahasına hükmeder hale geldi. Son günlerde Millî Eğitim Bakanlığının yine aynı tipte yapılan müdür yardımcılığı sınavında kalite ve tecrübenin nasıl ölçüleceğini uzman öğretmenin Kökü ta Sümerlere uzanan ezberci sistem ve ikili mantığın katı ve dar anlayışı, ölçme ve değerlendirmede tek kriter hale gelmiş ve insanımızın kaderi olmuştur. Halbuki bu değerlendirme sistemi, sorgulamayı ve düşünmeyi mahveden bir anlayıştır, ezberci anlayışın oluşmasının da en büyük sorumlusudur. Kuantum düşünce modeli ile taban tabana zıt durum sergilemektedir.

Bu sınav sisteminin eğitimi ne hale düşürdüğüne yeni bir gözle hele bir bakın ki: Öğrenci bir okula yazılıyor, ama derslere girip bir şeyler öğreneceğine, en önemlisi zihnen ve fikren gelişip, düşünme alışkanlığı edineceğine, dersane kapılarında, gece gündüz, hafta sonları perişan oluyor. Neden? Çünkü, konuların ruhu yerine, birtakım, ezberciliği teşvik eden sınavları geçme taktiklerini öğrenmekle vakit geçiriyor. Adları alfabe çorbasını andıran giriş sınavları; sorun çözme, düşünme, düşündüğünü iyi ifade edebilme yeteneklerini ölçen sınavlar yerine, A, B, C, .. şıklarından birini işaretleten ÖSYM'nin sınavları belirliyor.

Evet yeni müfredat reformunun başarılı olması öncelikle sınav sisteminin bilgiye değil beceriye ve kişisel

gelişim eksenine çekilmesine bağlı görünüyor. Bunun için de reform çerçevesinde öncelikle ele alınması gereken konu, sınavların zihne yığılan bilgi yerine düşünmeyi, sorgulamayı, bilgi kaynaklarına ulaşmayı, sebep-sonuç arasında ilişki kurma becerisi kazanırmayı amaçlayan bir yapıya nasıl kavuşturulacağıdır. Sınavları, bilgi kaynaklarına ulaşımın serbest olduğu stile nasıl dönüştüreceğidir tartışılması gereken. ÖSYM endeksli yaşam tarzından kurtulmak ve artık "kaliteyi" esas alan doğru bir ölçme değerlendirme sistemini hayata geçirmek istiyorsak "eğitimde akreditasyon (doğrulatma)" sistemini tartışmalıyız öncelikle... Liseleri (ilköğretimleri de) eğitim kalitesine göre kredilendirmeye tabi tuttuğumuzda, yani bağımsız bir "öz değerlendirme sistemi" teşkil ettiğimizde öğrencinin ortaöğretim başarısı ve notlarını üniversiteye girişte (ilköğretim mezunlarının liseye girişte) esas haline getirebiliriz: Eğitimi dersanelere bağımlı olmaktan, ancak bu şekilde kurtarabiliriz.

Akreditasyon-Doğrulama Sistemi

Akreditasyonun sözlük anlamı "bir merci tarafından onaylanmak" olup, buradaki kullanılışı itibarıyla, bir okulun Millî Eğitim Bakanlığınca belirlenen eğitim – öğretim ve yönetim kurallarının oluşturduğu çerçeve içinde tanımlanabilecek bazı vazgeçilmez özelliklere uygun olarak çalıştığının, bir "kural" tarafından doğrulanıp ilan edilmesi anlamındadır.

Ortaöğretimdeki başarı derece ve notlarının üniversite sınavında etkili olmasına karşı çıkanlar her lisenin eğitim kalitesi ve oluşturduğu öğrenme ortamının aynı olmadığına dikkat çekmektedirler. Eğitim kalitesi hayli yüksek ve ciddi eğitim ortamına sahip bir liseden mezun olan öğrencinin başarı derecesi ile kıt imkânlar ve zayıf ve düşük profilli bir eğitim ortamına sahip bir liseden mezun olan öğrencinin ders başarı not ve derecesini aynı kefeye koymak elbette doğru olmaz. Peki bu gerekçeye dayanarak üniversiteye girişte ÖSYM nin tertiplemediği sınavlara yada liselere girişte LGS sınavlarına kendimizi mahkum mu göreceğiz?

Objektif bir ölçme değerlendirme sisteminin olmadığı Türkiye gibi ülkelerde bireysel başarı puanının dikkate alınması sistemi zaafa uğratmanın ötesinde hiçbir işe yaramıyor. Bilgiyi aktarmaya devam ettikçe de ÖSYM nin tertiplemediği sınavlarda başarılı olmak için öğrenciler, özel kurslar ve ders-hanelerce sınavlara kısıtlı bir sürede, çok sayıda soruyu süratle cevaplandırmak üzere yarış atları gibi hazırlanmaya mahkum durumdadır. Her öğrenci kitap ezberleyen ve test çözen bir makine haline gelir. Kendisine ayıracak zamanı kalmaz. Okulla ders-hane arasında mekik dokur. Her gün daha çok test çözmek, daha yüksek puanlar almak, önündeki binlerce rakibi geçmek zorunda hisseder.

Öz değerlendirme sistemleri kuramayışımızdan ve kaliteyi değerlendiren

meyi bilmeyişimizden dolayı topyekün eğitim ve bilim dünyamız bir karmaşa içinde kalmıştır. İşin ilginç tarafı ise yetkililerin bu sorun karşısında çaresiz çözümsüz tavırlarıdır.

Halbuki liseleri/ilköğretim okullarını eğitim kalitesine göre kredilendirmeye tabi tuttuğumuzda , yani bir öz değerlendirme sistemi teşkil ettiğimizde öğrencinin başarı ve notlarını üniversite/lise-meslek lisesine girişte esas haline getirebiliriz.

Kredilendirme sistemine göre kaliteli ve aktif eğitimi ile öğrencilerini gerçekten eğiten bir lisenin kredi puanı örneğin 100 üzerinden 95 olsun. Böyle kredisi yüksek bir liseden mezun olan öğrencinin kendi ders notlarına okulun kredi notu eklenecek sonuçta kredi yüksekliği nisbetinde öğrenci istediği üniversite bölümüne rahatça girme şansı elde edecektir. Kredisi düşük lise mezunu öğrenci ise bu şansı elde edemeyecektir.

Bu kredilendirme, okullar arasındaki rekabetin de artırılması için çıkış noktası olacaktır. Sadece okul idaresi ve veliler değil, o bölgenin idari mekanizmalarını da harekete geçireceğinden gerçek bir rekabet ortaya çıkacak ve kısa bir süre içinde yurt çapında öğretmenler kendilerini yetiştirmeye başlayacak, mesleklerinde amatörlükten kurtularak aktif modellerle eğitim vermeye başlayacaklardır.

Böylece halihazırda hiçbir kredilendirme ve öz değerlendirme sistemine dayandırılmadan kaliteli(!) olduğu

Öz değerlendirme sistemleri kuramayışımızdan ve kaliteyi değerlendirmeyi bilmeyişimizden dolayı topyekün eğitim ve bilim dünyamız bir karmaşa içinde kalmıştır. İşin ilginç tarafı ise yetkililerin bu sorun karşısında çaresiz çözümsüz tavırlarıdır.

varsayılan Anadolu lisesi, Süper lise vs gibi birkaç çeşit lise saçmalığı son bulacaktır. Liseler tek tip olacak, ancak eğitim kalitesi ile kredisini artıran lise öğrencisini üniversiteye girişte önemli avantajlar elde edecektir.

Doğrulatma Sistemi

Şu halde orta öğretim reformu çerçevesinde öncelikle yapmamız gereken lise ve meslek liselerini sınıflandırmada güvenilir bir öz değerlendirme sistemi kurmaktır. Her alanda kalitenin ön plana çıktığı günümüzde bütün kurumlar daha kaliteli mal ve hizmet için çalışmakta, hatta yarışmaktadırlar. Bu yarışın adil olabilmesi en azından iki şartın yerine getirilmesini gerekli kılmaktadır. Yarışın kuralları yani ne için, nasıl yarışılacağı belli olmalıdır.

Yarışacakların, üzerinde uzlaşacakları bir hakem bulunmasıdır.

Tüm dünyada kalite için yarışan mal ve hizmet üreticileri, bu iki şartı da yerine getiren sistemlere kendi kalitelerini “doğrulatmak” için uğraşmaktadırlar. Bu arzu, eğitim alanında da ortaya çıkmış ve ECIS, IBS gibi doğrulatma sistemleri ortaya çıkmıştır.

Benzer bir sistemin Türkiye için kurulması ve bu sistemin, “devletin emrediciliği” yerine “gönüllü doğrulatma”ya dayalı olması ortaöğretimin fiilen bittiği ve yerine üniversite hazırlık kurslarının aldığı şu ortamda orta öğretimi diriltmek için yapmamız gereken önceliklidir. Böylece kendi sorun-

larını çözebilen ve devleti ise bu yolda engelleri ortadan kaldıran bir rolde tanımlayan bir yeni yaklaşım ortaya çıkacaktır.

Bu, sorunlarının çözümünü yıllardır devletten beklemeye şartlanmış toplumumuz kendi kendini yönetmeye “yani gerçek demokrasiye atılmış bir adım olacaktır. Unutulmaması gereken bir nokta, bunların arasındaki tercihlerin tamamen toplum tarafından yapılması gerektiğidir.

Doğrulatma sistemi eğitim hayatımıza iki önemli yenilik getirecektir:

1. Olumlu kalite farklılıkları bulunan okullar, bunları ciddi biçimde ortaya koyabileceklerdir. Bu yapıcı bir rekabete yol açacaktır.

2. Bu ölçü sistemi, okulları geliştirici bir “toplam yükselme” meydana getirecektir. Oluşturacağımız doğrulama sistemi bilgiyi değil, beceriyi ve kişisel gelişimi öne çıkaracaktır. Bu çerçevede okullar değerlendirilirken; öğrenme merkezli aktif eğitimin gereklerinin ne derece yerine getirildiği ve üretkenliğin ne derece desteklendiği, müfredat yapısının çağdaşlığı, eğitimsel gelişme ve yenileşme özellikleri, öğretmen yeterliliği, eğitim-araştırma, teknik imkân, teçhizat durumu ve uygulama imkânları gibi kriterler göz önüne alınmalıdır. Sonuçta okullar ve onlarda uygulanan eğitimin kalite farklılıkları asgariye inecek, okullar arasında olumlu bir rekabet başlayacaktır.

Şu halde orta öğretim reformu çerçevesinde öncelikle yapmamız gereken lise ve meslek liselerini sınıflandırmada güvenilir bir öz değerlendirme sistemi kurmaktır.

Eğitimde Yeni Arayışlar

Yeni bin yılda eğitimde farklı öğretim metodları konusundaki çalışmalar, dikkate değer bir biçimde önem kazanmıştır. Yeni eğitim metodları, öğrenme biçimleri ve öğrenme süreci, ders araç ve gereçleri, eğitim materyalleri, yeni bir eğitim felsefesine doğru yol aldığımızı ve daha gerçekçi bir eğitim anlayışıyla dünyadaki farklı tecrübeleri dikkate aldığımızı göstermektedir.

Özellikle örnek alınan metodlardan biri olan Howard Gardner tarafından ortaya atılan “Çoklu Zekâ Teorisi”, insan zekâsının tek boyutlu olmadığını ve öğrenmede bireysel farklılıklara dikkat edilmesi gerektiğini savunarak yeni bir anlayışın gelişmesine zemin hazırlamıştır. Buna göre ; insanlar farklı zekâ türlerine sahip olduğundan, algılama ve öğrenme sürecinde sözkonusu zekâ türüne uygun yöntemlerin kullanılması gerekmektedir.

Bu anlayış, herkesin farklı bir zekâ türüne sahip olduğunu ve bireyin, zekâsına hitap eden bilgiyi daha kolay algılayıp öğrendiğini ileri sürmektedir. Dil, Matematik, Görsel, Müzik, Beden, Sosyal-Kişiler arası, İçsel ve Doğa zekâsı olarak tanımlanan bu zekâ kategorileri, aslında eğitimcilerin istifadesine sunulmuş önemli bir keşiftir. Bu yolla, eğitim süreci içinde, çeşitli etkinlikler ve testler yardımıyla ağırlıklı zekâ türü tesbit edilen öğrencilere, daha etkili bir öğrenme imkânı sağlanmaktadır.

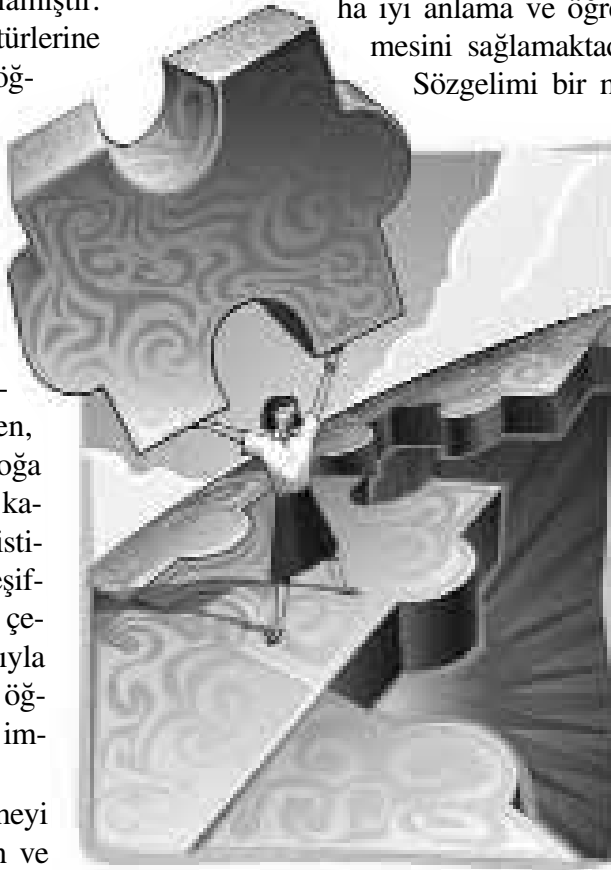
Yeni eğitim felsefesi, öğrenmeyi kolaylaştıracağı gibi, farklı zihin ve

algılamaya sahip bireylerin de bir konuyu en iyi biçimde öğrenmelerine imkân tanıyacaktır.

Çoklu Zekâ mı, Çoklu Kabiliyet mi?

Yaygın bir biçimde “Çoklu Zekâ” olarak kullanılan bu yöntemin, esasen “Çoklu Kabiliyet” olduğu, bizzat Howard Gardner tarafından söylenmiştir. Her yeniliğe hayran bir edâyıyla yaklaşan toplum, ne yazık ki NLP (Nöro-linguistic programming) konusundaki heyecanını ve hayranlığını çoklu zekâ konusunda da ortaya koydu!...

Elbette ki çoklu zekâ (veya kabiliyet) metodu, öğrencinin zekâ alanını araç olarak kullanarak bir konuyu daha iyi anlama ve öğrenmesini sağlamaktadır. Sözelimi bir ma-

Bu anlayış, herkesin farklı bir zekâ türüne sahip olduğunu ve bireyin, zekâsına hitap eden bilgiyi daha kolay algılayıp öğrendiğini ileri sürmektedir. Dil, Matematik, Görsel, Müzik, Beden, Sosyal-Kişiler arası, İçsel ve Doğa zekâsı olarak tanımlanan bu zekâ kategorileri, aslında eğitimcilerin istifadesine sunulmuş önemli bir keşiftir.

Doç.
Dr. **Ali
Fuat Bilkan**
TOBB Ekonomi
ve Teknoloji Ü.

Çoklu zekâ, amaç değil, araçtır. Bu aracın, öğrenmeyi kolaylaştırma ve farklı anlama yeteneklerine sahip kişilere daha etkin öğrenme imkânı sağlama avantajı vardır. Bu bakımdan öğretmen, sınıf içerisinde anlama ve öğrenmeyi sağlayacak her türlü uygulamayı yapmalı ve bir dersi zengin materyalle desteklemelidir.

tematik kitabındaki toplama konusu, resimlerle izâh edilerek görsel zekâyâ sahip bir öğrencinin matematik işlemlerini daha kolay öğrenmesi sağlanabilir. Drama, tiyatro, müzik, resim vb. yollarla farklı zekâ türüne sahip öğrencilerin bir konuyu anlamaları da kolay ve kalıcı olacaktır. Ancak önemli olan eğitimcilerimize bu konuyu sihirli bir değnek olarak sunmak değil, bunun bir araç olduğunu izâh etmektir. Sözgelimi, beden zekâsına sahip bir öğrenciye tarihî bir hadise, canlandırılarak, dramatize edilerek daha kolay ve etkili bir biçimde öğretilir.

Biz bunları bilmiyor muyduk !

Eğitim alanında bazı öğretmenlerimizin zaten yıllardır yaptıkları uygulamaları, sanki yeni bir buluşmuş gibi sunmak, en az bu gelişmeleri hafife almak kadar

yanlıştır. Burada, 1960'lı yıllarda Güneydoğu Anadolu'nun ücra bir kasabasındaki bir ilkokulda, İstanbul'un fethi konusunun canlandırılarak işlendiğine şahit olduğumu belirtmekte fayda görüyorum. Elbette ki bundan önce ülkemizdeki birçok eğitim kurumunda resim, harita, drama, müzik vb. eğitim araç ve gereçleriyle çoklu zekâ uygulamalarına benzer çalışmalar yapılmaktaydı, bugün de yapılmaktadır. Bununla çoklu zekâ alanındaki uygulamaları küçümsediğim anlaşılmasın, bilakis ben öğretmenlerimizin, eğitimcilerimizin sanki bu tür uygulamaları bilmiyormuşçasına bir tavırla, konuyu sunanlara mesaj vermek istiyorum. Çoklu zekâ, amaç değil, araçtır. Bu aracın, öğrenmeyi kolaylaştırma ve farklı anlama yeteneklerine sahip kişilere daha etkin öğrenme imkânı sağlama avantajı

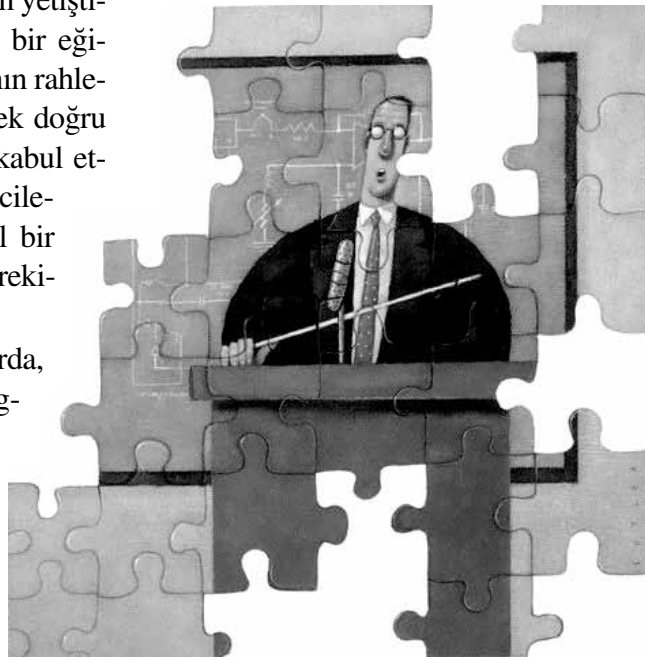
vardır. Bu bakımdan öğretmen, sınıf içerisinde anlama ve öğrenmeyi sağlayacak her türlü uygulamayı yapmalı ve bir derisi zengin materyalle desteklemelidir. Ancak bütün bunların en verimli bir biçimde gerçekleştirilmesi için öncelikle öğretmenlerin yeni bir anlayış çerçevesinde yetiştirilmesi şarttır. Eğitimi sınıf ortamında öğretmen merkezli olmaktan çıkarıp ortak bir etkinliğe dönüştürmek, aslında Türk eğitim sisteminde bir devrim niteliği taşımaktadır. Ancak bunun için öğretmen yetiştiren fakültelerin baştan sona değiştirilmesi şarttır.

Öğretmen Yetiştirme Sistemi

Öğretmen merkezli bir sınıf, ders veya eğitim anlayışından kurtulmak, önce öğretmen adaylarının eğitim ve öğretim ortamlarını bu maksada yönelik bir biçimde değiştirmekle mümkündür. Birçok Eğitim Fakültesi ve benzeri öğretmen yetiştiren eğitim kurumlarında, klâsik bir eğitim sisteminden geçen ve “hocanın rahlesi tedrisinde”, “tek otorite” ve “tek doğru anlayış” olarak dersin hocasını kabul etmek mecburiyetinde kalan öğrencilerin, öğretmen olduklarında nasıl bir tavır takınmalarını beklemek gerekiyor?!...

Öğretmen yetiştiren kurumlarda, ders kitaplarından müfredat programlarına, hocaların ders işleme anlayışlarından, ders araç ve gereçlerine kadar herşeyin hedefe uygun bir biçimde değiştirilmesi ve düzenlenmesi şarttır. Yeni eğitim felsefesi

çerçevesinde gerçekleştirilen program değişikliğini sınıf ortamında uygulayacak öğretmenlerin uzun süreli ve ciddi bir eğitimden geçirilmesine paralel olarak, mevcut öğretmen yetiştirme sistemini de değiştirmek ve yeni öğretmenlerin farklı bir anlayışta yetiştirilmelerini sağlamak gerekir. Analitik bir düşünceye sahip, hayatta “gri” renklerin de bulunabileceğini fark eden ve bir konuya farklı bakış açılarıyla bakabilen insan tipini yetiştirmek, önce öğretmeni esas alan ve ona maddî ve manevî donanımlar kazandıran bir anlayışın hâkim kılınmasıyla mümkündür. Millî Eğitim Bakanlığı’nın yeni bir anlayışla eğitim konusuna getirdiği hareketlilik, eğitimi ülkemizin birinci gündem maddesi hâline getirmiş ve bu hayafı konuda önümüzdeki yıllarda çok büyük merhalelerin katedileceğinin işaretlerini vermiştir.

Eğitimi sınıf ortamında öğretmen merkezli olmaktan çıkarıp ortak bir etkinliğe dönüştürmek, aslında Türk eğitim sisteminde bir devrim niteliği taşımaktadır. Ancak bunun için öğretmen yetiştiren fakültelerin baştan sona değiştirilmesi şarttır.

Prof.Dr.
İnayet
Aydın
Ankara Ü.E.B.F.

Eğitim ve Öğretimde Etik

Eğitim, bireyin davranışlarında amaçlanan değişiklikleri kazandırma süreci olarak tanımlanan ve insanın var olduğu günden beri, yaşamın ayrılmaz bir parçası olarak algılanan bir süreçtir. Öğretim kavramı ise, bireylerin belli bir sürede, belli yöntemlerle, belli bir içeriği öğrenmesi için gösterilen ve sonuçta öğrenme etkinliğinin gerçekleştirilmesi beklenen tüm etkinliklerdir.

Eğitim kavramının temellendiği “education” sözcüğü, çift kaynaklı ve çift anlamlı bir kavramdır. Latince kökleri “educare” beslemek “educere” dışarı çekmek, bir şeye doğru götürmek anlamlarına gelmektedir. İki kavramın ortak anlamı ise “yetiştirmek”tir. Latince kökleriyle eğitim, insanı bilgiyle beslemek; ondaki olanakları dışarı çekmek, ortaya çıkarmak için yetiştirmek demektir (Bilhan, 1994, 52).

Stuart Mill eğitimi, “her kuşağın kendisini izleyecek olanlara o güne kadar ulaşılmış gelişme aşamasını korumak ve olanaklı ise yükseltmek niteliğini kazandırmak amacıyla verdiği kültür” olarak tanımlamaktadır. Litte ‘ye göre ise eği-

tim “kazanılan zihin veya el becerilerinin türü ve gelişen ahlaksal niteliklerinin bütünüdür (Bilhan, 1994, 54).

Genellikle eğitim ve öğretim kavramları karıştırılan ya da birbirinin yerine kullanılan kavramlardır. Bu iki kavram arasında bir ayırım yapmak gerekirse, bireyin yaşam boyu süren eğitiminin okulda, planlı ve programlı olarak yürütülen kısmı bireyin öğretimini oluşturmaktadır. Bu durumun birey açısından dile getirilmiş hâli “öğrenim”dir. Eğitim ise, zaman ve mekan yönünden kapsamlı, sürekli ve çok boyutludur. Eğitimde bilgi dahil her türlü yaşantı üzerinde durulur. Bu yaşantılar rastlantısal olabilir ve aynı zamanda bu yaşantılar eğitsel olabilir (Varış, 1994, 13).

Aslında eğitim ve öğretimin kendisi etik bir çabadır. Eğitim ve öğretim çabaları insanı ve insanlığı geliştirme ve daha iyi bir yarını yaratma amacını taşımaktadır. Bu açıdan eğitim hem etiğin doğal bir uygulama alanı hem de eğitsel amaçlara ulaşmanın temel bir aracı durumundadır.

Etik nedir ? En genel olarak etik, insan tutum ve davranışlarının doğru-yanlış, iyi-kötü açısından değerlendirilmesidir. İyi ve doğrunun ne olduğu ve insanın bu iyi ve doğruları ayırt etme ve davranışlarını buna göre yönlendirme çabaları ise eğitimden bağımsız düşünülemez.

Bütün eğitsel çabalar dört başlık altında ele alınabilir. Bunlardan birincisi eğitimin amaç boyutudur. Eğitsel amaçların etik açıdan değerlendirilmesi, bireylere hangi amaçla eğitim –öğretim verileceğini gündeme getirir. Eğitim sisteminin, tüm etkinliklerinde ulaşmak istediği

Aslında eğitim ve öğretimin kendisi etik bir çabadır. Eğitim ve öğretim çabaları insanı ve insanlığı geliştirme ve daha iyi bir yarını yaratma amacını taşımaktadır. Bu açıdan eğitim hem etiğin doğal bir uygulama alanı hem de eğitsel amaçlara ulaşmanın temel bir aracı durumundadır.

amaç, etik açısından son derecede önemlidir.

Eğitimin ikinci bir boyutu, olan program içeriğinin belirlenmesi de etik sorgulama gerektiren bir başka alandır. Öğrencilere ne öğretilecek ve ne kadar öğretilecektir? Ya öğretilmeyenler ? sorularının doğru yanıtlarının verilmesi gerekir.

Üçüncü bir boyut açısından bakıldığında ise, eğitim ve öğretimde kullanılan yöntemlerin ne kadar etik olduğu önem kazanmaktadır. Öğretimde kullanılan yöntemlerin doğruluğu ve yanlışlığı neye göre belirlenecektir?

Dördüncü bir alan olarak ise eğitimde değerlendirmenin etik açıdan uygunluğu üzerinde önemle durulması gereken bir alandır. Acaba öğrenciler gerçekten doğru biçimde değerlendirilebiliyor mu ? Eğer tersi bir durum söz konusu ise öğrencilerin bundan gördüğü zarar nasıl telafi edilebilir. Ve bu zararı kim telafi edecektir ?

Eğitim ve öğretim etiği açısından öğretmenlerin etik ilkelere uygun davranması, üzerinde önemle durulması gereken bir başka konudur. Öğretmenlerin aşağıda bazı örnekleri verilen etik ilkelere uygun davranmaları, eğitim ve öğretim etkinliklerinin etik boyutunu güçlendirecektir:

Öğretmen, profesyonel eğitim hizmetlerini öğrenciler arasında ayırım yapmaksızın yerine getirecektir.

Öğretmen, bütün öğrencilerini sağlık ve güvenliklerine gelebilecek zararlardan korumak için gereken çabayı gösterecektir.

Devletin yasalarına göre öğretmen, meslekî açıdan ya da yasalarca gerekmedikçe başkalarına ait gizli bilgileri açıklamaz.

Öğretmen, öğrenciler, aileler ve meslektaşları ile olan meslekî ilişkilerini kullanarak özel çıkarlar sağlayamaz.

Öğretmen, kendisinin ya da başka öğretmenlerin nitelikleri ile ilgili gerçekleri ya da kayıtları bilerek tahrif edemez ve yanlış yorumlanmasına neden olacak eylemlerde bulunamaz.

Öğretmen, öğrencileri ya da iş arkadaşları hakkında kasıtlı olarak yanlış ve kötü niyetli açıklamalarda bulunamaz.

Öğretmen , yalnızca gerekli koşulları taşıdığı ve onaylanmış lisanslarına sahip olduğu iş pozisyonlarına başvuruda bulunacaktır.

Eğitimciler, ilişkilerinde ve davranışlarında meslekî bağlılık ve standartların korunmasında dikkatli davranacaklardır.

Eğitimciler, dürüstlük konusunda örnek olarak, kişisel niteliklerini sergileyerek, yasalara uyararak ve saygı göstererek mesleğin saygınlığını korumaya gayret göstereceklerdir.

Eğitimciler eğitim kurumlarının resmî politikalarını kasıtlı olarak yanlış yorumlayamazlar ve bu politikalara kişisel tutum ve kanılarını karıştıramazlar.

Eğitimciler, bütün malî kaynakları dürüstlikle kullanacaklar ve finansman işlerinde doğruluk içinde davranacaklardır.

Eğitimciler, kurumsal ve meslekî imtiyazlarını kişisel ve partizan amaçlarla çıkar sağlamak amacı ile kullanamazlar.

Eğitimciler, meslekî kararlarını boza-

*Eğitimciler,
dürüstlük
konusunda
örnek olarak,
kişisel
niteliklerini
sergileyerek,
yasalara uyararak
ve saygı
göstererek
mesleğin
saygınlığını
korumaya gayret
göstereceklerdir.*

cak ya da etkileyecek bahşış, hediye veya ayrıcalıkları kabul edemezler.

Eğitimciler, hiç kimseye kendilerine bir avantaj sağlayacak herhangi bir hizmet ya da ayrıcalık sunamazlar.

Eğitimciler kayıtlar üzerinde değişiklik yapamazlar ya da başkalarını bu tür davranışlara yönlendemezler.

Eğitimciler meslekî açıdan sürekli kendilerini geliştireceklerdir.

Eğitimciler, meslektaşları ile ilgili gizli bilgileri yasal olarak ya da meslekî amaçlarla gerekli olmadıkça açıklamazlar.

Eğitimciler iş arkadaşları arasında ırk, renk, ulusal ve etnik köken, yaş, cinsiyet, engellilik durumu ya da medeni durumuna göre ayrımcılık, taciz ve baskı yapamazlar.

Eğitimciler, meslektaşlarının meslekî kararlarını etkilemek için özel davranışlarda bulunamazlar ve zorlayıcı araçlar kullanamazlar.

Eğitimciler bir meslekî hak olarak öğretimde akademik özgürlüğe sahiptirler ve hiçbir eğitimci Devlet yasalarının dışında bu hakkın kullanımına müdahâle edemez.

Eğitimciler her öğrenci ile saygılı, düşünceli ve adil bir yaklaşım içinde ilgilenecekler ve disiplin sorunlarına okul kurulu politikaları ve yasalara uygun çözümler arayacaklardır.

Eğitimciler öğrencilerin bir programa katılmasını adaletsiz bir biçimde engellemezler, öğrencinin bazı burs ve diğer kaynaklardan ya da avantajlardan yararlanmalarını ırk, renk, cinsiyet, engellilik,

ulusal köken ya da medeni durumu yüzünden engelleyemezler.

Eğitimciler makul bir neden olmadıkça, öğretim sürecinde öğrencinin bağımsız eylemlerini kısıtlayamaz ve öğrencilerin farklı bakış açılarını reddedemezler.

Eğitimciler, öğrencinin yararına olacak konularda ailelerle işbirliği yapmak ve bilgi almak için gerekli çabayı gösterirler.

Eğitimciler, toplum kültürünü ve okuldaki öğrencilerin ev ortamını tanımak ve anlamak için çaba gösterirler.

Eğitim ve öğretimin en temel parçası olan öğretmenlerin yukarıdaki meslek ilkelerine sıkı sıkıya bağlı kalmaları, öğrencilerin okuldaki öğrenme süreçlerini iyileştireceği gibi, öğrencilerin hak ve sorumluluklarını öğrenerek daha iyi, katılımcı ve demokratik yurttaşlar olarak yetişmelerine katkı sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

Aydın İnanet.(2003). Eğitim ve Öğretimde Etik. Ankara :PEGEM-A .

Bilhan, Saffet. Eğitim Felsefesi. Ankara: A.Ü.Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, No: 164, 1991.

Varış, Fatma (Editör). Eğitim Bilimine Giriş. Ankara: A.Ü.Eğitim Bilimleri Fakültesi, Yayın No: 176.

Eğitimciler makul bir neden olmadıkça, öğretim sürecinde öğrencinin bağımsız eylemlerini kısıtlayamaz ve öğrencilerin farklı bakış açılarını reddedemezler.

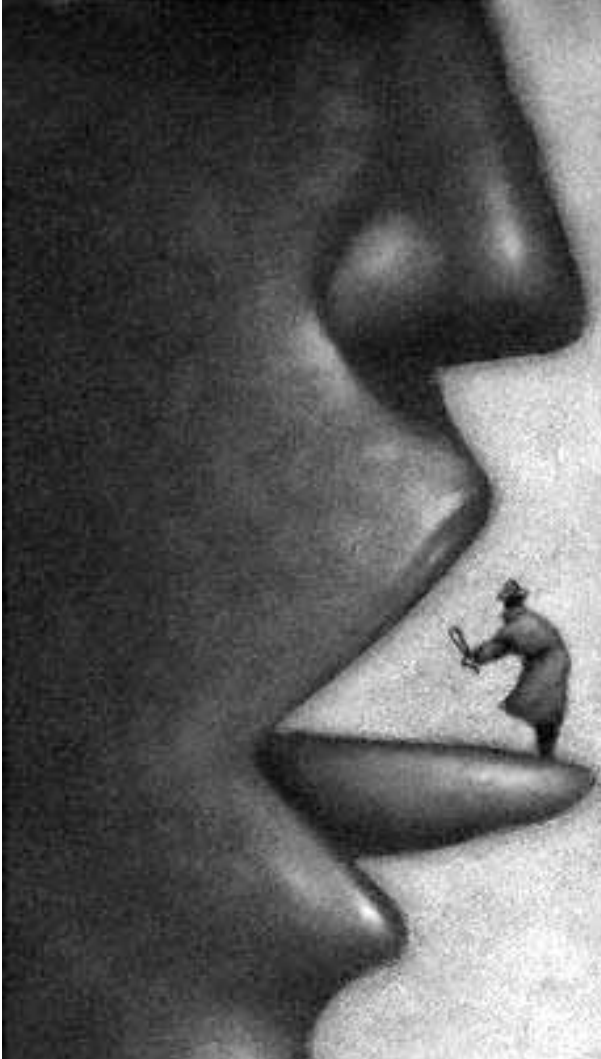

Dile Gelen Dilimiz

Şükrü
Ünalın
Eğitimci-Yazar

Ey insanoğlu! Şimdiye kadar benim hakkımda hep sen konuştun. Söz konusu ben olunca bana da söz düşer sanırım. Bu nedenle beni biraz da ben anlatayım sana.

Bak, kıymetimi bilenleri yüceltirim, kıymetimi bilmeyenlerden ise intikamım çok çetin olur. Benim kıymetimi anlayan az sayıda insan vardır. Bunlardan Balasagunlu Yusuf Has Hacib, benim hakkımda ne diyor bir dinle:

Dildendir mutluluk, dildendir değer
Dili olmayana insan mı derler?

İnsanda dilince değişir kader:
Ya kurda leş olur, ya başı gider!

Dil bir aslandır ki eşikte yatar
Başboş kalırsa başını yutar!

Dilin çok oynarsa sökülür dişin;
Diline dikkat et, gitmesin başın.

Ağzından uygunsuz bir söz kaçırma,
Dilinde taş atıp başını kırma!

Çoğu faydasızdır, iyisi özdür;
Söz, asıl bilerek söylenen sözdür,

Dinlenir, akılda kalır kısa söz,
Binlerce düğümü bir tek sözle çöz!...

Söz, ruhu büyüler, idraki açar; ifadeye güç katar. Söz, hakikî güçtür. Söz ve güç. İnsanoğlunun yeryüzü gezegeni üzerinde yaşadığı uzun tarihine bakıldığında, bu iki anahtar kavramın işaret ettiği dünyalar arasında sürekli bir gel-git hâli yaşandığı görülebilir. Kur'an var oluşun "ol" sözüyle başladığını haber verir. Yuhanna İncil'inin "Ve önce söz vardı" diye başlamasında, sözü varlığa göre öncelemektedir. Kutsal kitapların sözün gücüne vurgu yapan bu yaklaşımları, dünya edebiyatı tarafından da benimsenir. Ünlü Ezop masallarında insanın en iyi ve en kötü iki organının dil ve kalp olduğu söy-

*Söz, ruhu
büyüler, idraki
açar; ifadeye güç
katar. Söz,
hakikî güçtür.
Söz ve güç.
İnsanoğlunun
yeryüzü
gezegeni
üzerinde
yaşadığı uzun
tarihine
bakıldığında, bu
iki anahtar
kavramın işaret
ettiği dünyalar
arasında sürekli
bir gel-git hâli
yaşandığı
görülebilir.*

lenir. Anadolu'da "iki söz bir büyü", "Tatlı söz, yılanı deliğinden çıkarır" gibi sözler halkın diline pelesenk olmuştur.

Söz ve güç arasında karşılıklı bir ilişki vardır. "Güç", "Söz" den koparılsa eninde sonunda mutlaklaşır; zorbalığa ve baskıya dönüşür. Güç, Söz'ün emrine girerse, hakkı ve adaleti ayakta tutar. Söz itibar kazandıran söz de itibar kazandırır. Sözü ayağa düşürenleri ise söz daha şiddetli bir şekilde ayaklar altında ezilmesine yol açar.. Güç sahibi olmak istiyorsan, maddenin ve teknolojinin gücünden önce, doğru, hakikî ve "Söz"ün gücüne inanmalısın.

Seni ve beni yaratan Yüce Allah, güzel ve çirkin sözü Yüce Kitab'ında şöyle örneklendirir: "Güzel söz, kökü yerde dalları gökte olan güzel bir ağaç gibidir. O ağaç, Rabbinin izniyle her zaman yemişini verir. Kötü söz de köksüz, yerinden sökülüp oradan oraya savrulan dikenli bir çalıya benzer. Allah, öğüt alsınlar diye insanlara böyle misaller verir." (İbrahim Suresi, Ayet 24-26).

Kişinin kemâli kelâmından belli olur der. Ancak kusurlu bir dille konuşursa, meramın'ı anlatamaz. Sözü bittiği yerde kavgalar başlar.

Ben bir milletin mantığıyım, şarkısıyım; geçmiş, hâli, geleceğiyim. Ben bir milletin tâ kendisiyim. Milletin olmadığı yerde ben olmadığım gibi, benim olmadığı yerde de millet olamaz. İnsanoğlu gibi ben de canlı bir varlığım. Canlılığın yaşadığı dağlarda, ovalarda dil olabilir mi? Oralarda duyulan sadece sestir. Yaprakların hışırtısı, yağmurun şakırtısı, rüzgâr-

rın uğultusu gibi. Dilin malzemesi olan ses, nakışın ipliklerine benzer. Mantığı, dokuması; zevki, motifleridir. Kumaşın üzerinde o renk renk, incecik ibrişimlerin çiçek çiçek açması ne ise, seslerin de Türk'ün ağzında Türkçe, Fransız'ın ağzında Fransızca, Alman'ın ağzında Almanca olmasında odur. Bir "a" veya bir "o" sesi Türk dilinin kelimeleri arasına girip canlanınca ne manalar ifade etmez ki!... Uzun söylenen bir "a" veya bir "o", şaşkınlıktır, hayrettir, öfkedir, sevinçtir.

Ey insanoğlu! Anlıyor musun, ben de senin gibi canlı bir varlığım. Ben de hemcinslerimle alış verişte bulunurum. Örneğin, Türkçe de, her medeniyet dili gibi, yabancı dillerden kelime almış ve bunları hazmetmiştir. Meselâ, Beynun Akyavaş'ın güzel ifadesiyle anlatacak olursak; Rumca somunun içine Farsça peyniri koyarsanız İngilizce sandviç olur, onu da Fransızca balkonunuzda oturup Arapça afiyetle yersiniz. Ya, İtalyanca iskele gazinosundaki Rumca palamut ızgarasına ne dersiniz? Türkçe'nin bünyesinde artık tâbiyet değiştirmiş, Türkçe olmuş somun, peynir, palamut, iskele gibi kelimeleri atamazsınız, atmaya kalkarsanız boşuna zahmet olur.

Dil ve düşünce sistemi ile o toplumun ait olduğu medeniyet çerçevesi arasında doğrudan bir ilişki vardır. Türkiye'de modernleşme adına toplumunun medeniyet değiştirmesini isteyen Batıcıların en büyük hedefi, Türkçe'nin anlam çerçevesinden, kavramsal dünyasından kopararak muhtevassız, hatta yeni anlamlar yüklenerek zihinsel dönüşümü gerçekleştirmektir.

Dil ve düşünce sistemi ile o toplumun ait olduğu medeniyet çerçevesi arasında doğrudan bir ilişki vardır.

*Dildendir mutluluk,
dildendir değer
Dili olmayana insan mı derler?*

Türkçe'nin bütün kavramsal çerçevesini oluşturan değerler sistemini çökerttiğiniz vakit dilin yüzlerce yıllık birikimiyle birlikte bu toplumun kültürel hafızasını da silmiş olursunuz. Toplumu zihnen sömürgeleşmeye hazır hâle getirirsiniz. Dil çerçevesinde yapılmak istenen, bu muhtevanın, çağrışımların, dil zevkinin, estetik algının çözülmesidir.

Türkçe'nin sefilleşmesi, bu toplumu var kılan değerler sistemiyle bağının koparılmasıyla sonuçlanır. Düşünce ve sanat hayatımızdaki sefilliğin temel sebebi kendimize ait olanın farkında olamayışımızdır. Yani bunun diğer adı kimlik krizidir. Kimlik krizini aşamamış toplumların ne özgün ne de evrensel bir eser verebilmeleri, hatta var olabilmeleri mümkündür. Dil tartışmasına böylesine bir medeniyet projesi içinde değerlendirmeden yaklaşmak, baştan yenilgiye razı olmaktır.

Asırlarca lisan meselelerinin zirvelerinde dolaşmış bir medeniyetin mensupları olarak belâgat ilmini ne kadar ihmal ettiğiniz, acımadan bu muhteşem dilinizi nasıl da köksüz, öksüz ve yetim bıraktığınız malum... Gün geçtikçe solan, kuruyan bir gül gibi boynumu bükmüş bir hâl-deyim...

Teşrik-i mesai" yerine "teşvik-i mesai", "malumu ilam" yerine "malumu ilan" diyen düşünürler mi istersiniz, "şunu ya da bunu haiz" yerine "şuna ya da buna haiz" diyen "haiz" ile "dair" kelimeleri arasındaki farkı bile bilmeyen edebiyatçıları mı, yoksa "Selatin Camileri"ni "Selahattin Camileri" sanan gazeteciler mi?

Erbabında hassasiyet kalmayınca, gençler ne yapsın!?

Hele son günlerde salgın bir hastalık gibi yayılan regreasyon, derogasyon, delege etmek, opsiyon gibi kelimelerin ortalıkta ayağımıza dolaşması, beni bunalıyor insanoğlu!.. Dikkat et, dilini kaybedersen, kimliğini kaybetmiş olursun.

Sözün kalitesi yücelirse, tasavvurun kalitesi de yücelir. Tasavvurun kalitesi yücelirse, aklın kalitesi de yücelir. Aklın kalitesi yücelirse, eylemin kalitesi de yücelir; eylemin kalitesi yücelirse insanın kalitesi yücelir. "Sözün kalitesini" yükseltmeyenlerin "sesin desibelini" yükseltmekten, avazları çıktığı kadar bağırıp gürültü yapmaktan başka çareleri var mı?

Ey insanoğlu, daha çok bağırdığında daha çok dinlenmezsin, gürültünün bir parçası olursun yalnızca! Ya dilini tutmayı öğreneceksin, ya da hiç durmadan konuştuğun için yalnızca bomboş ve anlamsız sesler çıkartan birisi olduğunu hissettireceksin çevrendeki insanlara!

Konuşmadan önce düşüneceksin; kimin dinleyip dinlemediğini, kimin anlayıp anlamadığını. Düşüneceksin, anlatmak istediklerinin ne kadarını anlatabildiğini... Hatta anlayanların anladıklarının da senin anlattıklarının ne kadarı olduğunu...

Konuşmak için en uygun zamanı beklemeli; en az ama en uygun kelimeleri seçmeye çalışmalısın. Yolcuların, önceden aldıkları biletleri ceplerinde olduğu hâlde, saatlerini kontrol ederek, zaman yaklaştığında, vapurun kalkacağı iskelede hazır olmaları gibi, sen de fikrini bil-

*Konuşmadan
önce
düşüneceksin;
kimin dinleyip
dinlemediğini,
kimin anlayıp
anlamadığını.
Düşüneceksin,
anlatmak
istediklerinin ne
kadarını
anlatabildiğini...
Hatta
anlayanların
anladıklarının da
senin
anlattıklarının ne
kadarı
olduğunu...*

İnsanda dilince
değişir kader:
Ya kurda leş
olur, ya başı
gider!

direceğin kişinin "kıyıya yanaşmasını" beklemelisin.

"Ben canım isteyince giderim iskele-ye, vapur da o saniyede gelmek zorunda!.." diyemezsin!

"Ben aklıma geleni aklıma geldiği biçimde söylerim. Karşımdaki de değil duymak, değil dinlemek; anlattığımdan bile fazlasını anlamak zorunda!.." diyemezsin!

Keşke öyle olsaydı, ama maalesef değil!... Ağzını açıp şelâleden dökülen suyu içmeye çalışan bir tavşan gördün mü hiç?.. Ya da önüne çıkan ağaçları bile sürükleyen bir selden susuzluk gidermeye uğraşan bir ceylan gördün mü?.. Kaplanlar bile içebilmek için suyun durulmasını beklerler.

Ey insanoğlu! Senden önce yaşayanlar benim kıymetimi senden ve senin çağında yaşayanlardan daha iyi biliyorlardı: "Atalar sözünü tutmayı yabana atarlar." Sen de yabana atılmak istemiyorsan, kulak ver atalarının benim hakkımda söylediklerine:

"Adam olana bir söz yeter", "Acı söz insanı dininden, tatlı söz yılanı deliğinden çıkarır", "Adamın eti yenmez, derisi giyilmez, tatlı sözünden başka neyi var", "Alçak otur, yüksek konuş", "Alnımın aklı, ağzımın pekligi", "Bıçak yarası geçer, dil yarası geçmez", "Bir ağızdan çıkan bin dille yayılır", "Boşboğazı cehenneme atmışlar, odunum yaş diye bağırılmış", "Bülbülün çektiği dili belası", "Büyük lokma ye, büyük lâf söyleme", "Çok mal haramsız, çok lâf yalansız ol-

maz", "Çok söyleme arsız, aç bırakma hırsız olur", "Dil söyler saklanır, baş belaya katlanır", "Eğri otur, doğru konuş", "El gözünden, yiğit sözünden belli olur", "Erken öten horozun başını keserler", "Gafile kelâm, nafile kelâm", "İki dinle, bir söyle", "İstedini söyleyen, istemedini iştir", "İyi söz gönlün yaylasıdır", "Kem söz, sahibinindir", "Kem söz, git-gide olur kocaman bir köz", "Leyleğin ömrü lalkakla geçer", "Söz borca benzer", "Sözü söyle alana, kulağında kalana", "Tatsız aşa tuz neylesin, akılsız başa söz neylesin", "Ulu sözü dinlemeyen olur", "Yalancının mumu yatsıya kadar yanar".

Biraz da deyimlerde gezelim: "Abuk sabuk konuşma", "Kimseyle ağız dalaşı etme", "Ağzından çıkanı kulağın duyusun", "Konuşurken ağzından bal aksın", "Kızdığın zaman ağzını açıp gözünü yumma", "İnsanların arkasından konuşma", "Baltayı taşa vurma", "Sana söylenen sözü can kulağıyla dinle", "Çeneni tut", "Çene çalma", "Çene yarışırma", "Dediğim dedik, çaldığım düdük deme", "Çok konuşursan "dilin dolanır", "dile düşersin", "dilin sürçer" ve "insanların dilinden kurtulamazsın", "Dilin döndüğü kadar doğruyu söyle", "Kimsenin lâfını ağzına tıkama", "Lâf ebesi olma", "Lâfı ağzında geveleme", "Lâf taşıma", "Saçma sapan konuşma", "Sesin ayyuka çıkmasın", "Sözü ayağa düşürme", "Sözünde dur", "Tereciye tere satma", "Üstü kapalı konuşma", "Verip veriştirme", "Vıdı vıdı etme", "İnsanların suçunu yüzüne

Dil bir aslandır
ki eşikte yatar
Başboş kalırsa
başını yutar!

Dilin çok
oyinarsa sökülür
dişin;
Diline dikkat et,
gitmesin başın.

vurma”, “Zehir zemberek konuşma”, “Zülfü yâre dokunma”.

Unutma, ağzından çıkan söz, aleyhinde delil olarak kullanılabilir. “Aksi ispat edilene kadar, kişinin beyanı esastır” hukuk prensibine göre, söz insanın kendisidir. “Âyinesi iştir kişinin lâfa bakılmaz” ama söze bakılır. Lâf, boş lakırdıyı, kuru gürültüyü; söz ise, daha çok anlamı, derinliği ifade eder.

Sözde doğruluk temel şart, güzellik tercihtir. Her insan sözü güzel söylemese de sözün güzelini ve doğrusunu söylemelidir.

Söz, gönül bahçesinde yetiştirilir, beyin mutfakında pişirilir ve dostlar meclisinde ikram edilir. Sözün lezzeti, gönlün zenginliği kadardır. Sözle varılmak istenen hedef, kalbin yöneldiği niyettir. Sözün hedefi ile kalbin niyeti aynı ise, o söz gerçektir. Sözün mahiyeti makul ve meşru ise, o söz doğrudur. Sözün üslubu muhatabın içine ferahlık ve hoşnutluk veriyorsa, o söz güzeldir. Bir söz acı olabilir, ama asla yalan olmamalıdır. Acı bir olayın anlatılmasındansa sözün güzelliğinden vazgeçilebilir.

Şerefini korumak ve yüceltmek istiyorsan, daima sözün doğrusuna ve

güzeline yönelmelisin.

Konuşmaktan amaç, ne pahasına olursa olsun, dinleyicilerimizi etkilemek değil, hakikatin ortaya çıkarılmasıdır.

Sözlerimi büyük insanlardan biri olan İmam Şafi'nin hikmetli bir sözüyle tamamlamak istiyorum:

“Allahım, eğer muhatabım haklıysa, onun diline kuvvet ver ki, beni iknâ edebilsin. Eğer ben haklıysam, benim dilime kuvvet ver ki, ben onu iknâ edebileyim.”

Konuşmaktan amaç, ne pahasına olursa olsun, dinleyicilerimizi etkilemek değil, hakikatin ortaya çıkarılmasıdır.

Çoğu*

*faydasızdır, iyisi özdür;
Söz, asıl bilerek söylenen sözdür,*

*Dinlenir, akılda kalır kısa söz,
Binlerce*

düğümü bir tek sözle çöz!...

H.Elif
Dağlıoğlu
Yrd. Doç. Dr.

Okul Öncesi Çağdaki Üstün Yetenekli Çocukların Eğitimleri**

ÖZET

Okul öncesi dönem çocuklarının pek çok ihtiyaçları vardır. Üstün yetenekli çocukların ise, hem kendi yaşlıtlarına benzer hem de kendilerine özgü farklı gereksinimleri bulunmaktadır. Ayrıca üstün yetenekli çocuklar yaşlıtlarının ilgisini çeken pek çok etkinlikten de hoşlanırlar ancak; daha detaylı ve derinlemesine bilgiye gereksinim duyarlar.

Bu yazıda, üstün yetenekli çocukların yeteneklerini ve gereksinimlerini optimal düzeyde karşılamada öğretmenlerin çocuklarla beraber yapabileceği etkinlik örnekleri, kullanması gereken öğretim teknik ve yöntemleri üzerinde durulmaktadır.

ÜSTÜN YETENEKLİ ÇOCUK KİMDİR?

Üstün yetenekli bir çocuğu yetiştirmek göz korkutucu bir zorluk olmakla birlikte hem aileler hem de öğretmenler için heyecan verici olabilir. Morelock (1992), üstün yetenekli çocukları yetiştirmedeki güçlüklerle dikkat çekerek üstün yetenekliliği şöyle tanımlamıştır:

"Üstün yeteneklilik, normal standartlardan nitelik ve nicelik olarak farklı içsel deneyimler ortaya koyan ve ileri becerileri içeren uyumsuz (asen kronik) gelişimdir.

Uyumsuzluk, yüksek zihinsel kapasite ile gelişir. Üstün yetenekliliğin kendine özgü olduğu onları kolay incinebilir bir duruma getirebilir ve optimal bir gelişimi sağlayabilmeleri için anne-babalık, öğretmenlik ve danışmanlık uygulamalarında

bir takım değişiklikler gerektirir. Uyumsuzluk, içsel ve dışsal olmak üzere her iki durumda da uyumlu olmamayı; uyumsuz gelişim ise, üstün yetenekli çocukların bilişsel gelişiminin fiziksel, duygusal ve sosyal gelişiminden daha fazla oranda hızlı olması ve bazı ilginç problemler ortaya çıkarması anlamına gelir. Örneğin; dört yaşında olmasına karşın yedi yaşındaki bir çocuğun zihinsel kapasitesine sahip olan bir çocuk, düşüncelerini ortaya koymada oldukça zorluk çekebilir (Morelock 1992).

Üstün yetenekli çocukların tüm hayat deneyimindeki aşırı yoğunluk, duygusal olarak onları karmaşıklığa yöneltir. Bu çocuklar için çoğunlukla kendi yaşına

"Üstün yeteneklilik, normal standartlardan nitelik ve nicelik olarak farklı içsel deneyimler ortaya koyan ve ileri becerileri içeren uyumsuz (asen kronik) gelişimdir.

ait mevcut gelişimsel normlar uygun değildir; daha fazla gelişmiş oyunla ilgilendirir ve genelde akademik olarak diğer yaşlılarından daha ileridirler. Dolayısıyla da daha zekî olan çocuğun daha büyük uyumsuzluğa sahip olma ve potansiyel olarak daha çok incinebilme olasılığı vardır. Bundan dolayı çocukların doğasında var olan gelişimsel farklılıkların farkında olan öğretmen ve ailelerin kendilerini bu duruma hazırlamaları çok önemlidir.

Öğretmen ve aileler için üstün yetenekliliğin en erken belirtilerinden bazıları şöyle sıralanabilir:

- Bebeklikte olağanüstü hareketlilik
- Uzun dikkat süresi
- Anne-baba veya bakan kişiyi erken tanıma ve gülme
- Ses, ağrı ve acıya karşı aşırı reaksiyon
- Gelişimsel dönüm noktalarına (yürüme, konuşma v. b) hızlı ilerleme
- Olağanüstü hafıza
- Hızlı öğrenme ve bundan hoşlanma
- Erken ve kapsamlı dil gelişimi
- Kitaplara karşı aşırı ilgi
- Merak
- Şakadan anlama yeteneği
- Soyut muhakeme ve problem çözme becerileri
- Canlı hayal gücü
- Duyarlılık ve sevecenlik
- Sürekli soru sorma

Arkadaşları ile oynarken lider olma (Renzulli 1986, Freeman 1986, Morelock 1992, Dağlıoğlu 1995, Metin 1999).

ÜSTÜN YETENEKLİ ÇOCUKLARIN İHTİYAÇLARI

Bütün çocukların farklı pek çok ihtiyacı vardır. Üstün yetenekli çocukların ise, hem yaşlılarına benzer hem de kendilerine özgü özel bazı ihtiyaçları bulunmaktadır ve bu ihtiyaçlar onlar açısından çok büyük önem taşımaktadır.

Temelde, üstün yetenekli çocuklar, kendi zekâları ile diğer çocukların zekâlarının karşılaştırıldığı durumlarda sosyal açıdan desteklenmeye özellikle ihtiyaç duyarlar. Zekâ düzeyleri ölçüsünde okulda çalışabilmek isterler. Genellikle okulda zamanlarının çoğunu, ihtiyaçlarını en alt düzeyde karşılayan etkinliklerle harcarlar.

Bütün çocukların olduğu gibi bu çocuklar da, etraflarında benzer ihtiyaçlarının olduğunu bilen ve bu ihtiyaçlarını karşılamak için olağan dışı araçlara gereksinim duyduklarını anlayan ve onlara yardımcı olan aile üyeleri ve özellikle öğretmenlere gereksinim duyarlar (Silverman 1992).

Üstün yetenekli çocuklar konusunda, ailelerin, okulların ve genel olarak toplumun üstün yetenekli çocuğun özelliklerini anlamda öğrenmeye de ihtiyacı vardır.

Üstün yetenekli çocukların da diğer yaşlıları gibi hâlâ çocukça davranışları olabilir. Bu durum bazen onlar için çok karmaşık bir deneyim olabilir. 6 yaşında iki dünya savaşının etkilerini bütünüyle araştırmayı isteyen bir çocuk 8 yaşında barbi bebeklerle oynayabilir ya da Susam Sokağını izlemek gibi hâlâ nostaljik ilgileri olabilir (Morelock 1992).

Üstün yetenekli çocuklar, erken yaşlardan itibaren kendileri için çok yüksek

Üstün yetenekli çocuklar konusunda, ailelerin, okulların ve genel olarak toplumun üstün yetenekli çocuğun özelliklerini anlamda öğrenmeye de ihtiyacı vardır

ya da mükemmeliyetçi standartlar olmasa da hemen her zaman yardıma ihtiyaç duyarlar. Bu durum dolayısıyla onlara yardım etmeye çalışan aileler kendi davranışlarını gözden geçirmeli ve mükemmeliyetçi özellik taşıyan bir davranış için kendilerinin model olup olmadığından emin olmalıdırlar. Hayatta herhangi bir şeyin standardını koyarken mükemmel yada mükemmele yakın özellikler taşıdığına bu tip tutumlar içine girmek yaralayıcı bir alışkanlık olabilir. Çünkü kimse mükemmel değildir.

Küçük çocuklar doğaları gereği meraklıdırlar. İnsanları ve dünyayı merak ederler. Okul öncesi eğitime başladıkları sırada soru sarma, araştırma, yönlendirme, deneme ve oyun yoluyla çeşitli öğrenme becerilerini zaten edinmişlerdir. Başlangıçta uzaktan izlemekle yetinirler ancak; bu onların merakını tatmin etmez. Üstün yetenekli çocuklar daha yakından incelenmesi için fırsata ihtiyacı vardır. Dokunmaya gereksinim duyarlar (Morelock 1992).

Genellikle çocukların dünyayı keşfetme arzusuna pek çok sınırlama getirilir. “Kediyi öldüren merakıdır” diyerek yetişkinler onların cesaretini kırabilir. Yetişkinler dürüst olmayı başarabilirse, merakın kediyeye iyi şeyler kazandırdığını ve kedilerin sınırlarını test etmede ve neyin tehlikeli neyin güvenli olduğunu belirlemede büyük beceri sahibi olduğunu görebilirler. Çocukların tıpkı kediler gibi nesnelere karşı konulmaz bir eğilimi vardır ve bu eğilimin yetişkinlikteki meraklılığın ve yaratıcılığın temelini oluşturduğu görülmektedir. Nesnelere uğraşan çocuklar, içinde buldukları durumu de-

ğerlendirirken bile sayısız özgün fikir üretebilmektedirler (Freeman 1986).

Üstün yetenekli okul öncesi çağ çocukları üstün yetenekli olmayan çocukların hoşlandıkları pek çok aktiviteye ilgi duyarlar; fakat daha büyük oranda derinlik ve detaydan hoşlanmaktadır. Eğer okul öncesi sınıfı, sağlık ile ilgili bir konuda çalışıyorsa öğretmen üstün yetenekli çocukları dikkate alarak daha çok detaya girebilir. Bunu insan vücudunu ve kısımlarını ayrıntılı olarak gösteren bir market kullanarak daha görsel ve ayrıntılı olarak inceleyebilirler. Pek çok üstün yetenekli ve üstün yetenekli olmayan çocuk, modelleri görüp onlara dokunarak, inceleyerek ve düşünceleri uyarıldıkça kavramları daha derinlemesine anlayabilirler.(Foster 1993)

Her çocuk yeni bilgiler öğrenmek hoşlanır ancak; bu durum üstün yetenekli çocuklarda biraz daha fazladır. Yeni fikir ve kavramları öğrenmek isterler. Örneğin; bir çocuk hayvanları çok seviyorsa evcil hayvan satan mağazalara giderek onlar hakkında daha ayrıntılı bilgi alıp daha yakından inceleyebilir, hayvan resimleri biriktirebilir.

Pek çok okul öncesi çocuğu kelimele-ri kolayca öğrenebilir ve sıklıkla okumayı öğrenmek ister. Pek çoğu kitaplara büyük ilgi gösterirken bazıları anaokuluna gelmeden önce okumayı kendi kendilerine öğrenirler. Bu çocuklar için sınıfta mümkün olduğu kadar çok çeşitte nitelikli kitap, dergi, ansiklopedi, eğitici nitelikte video kasetleri vb. bulundurulmalı ve yeri geldikçe çocuklar tarafından kullanılmasına ve incelenmesine olanak sağlanmalıdır. (Download 2002)

Her çocuk yeni bilgiler öğrenmekten hoşlanır ancak; bu durum üstün yetenekli çocuklarda biraz daha fazladır. Yeni fikir ve kavramları öğrenmek isterler. Örneğin; bir çocuk hayvanları çok seviyorsa evcil hayvan satan mağazalara giderek onlar hakkında daha ayrıntılı bilgi alıp daha yakından inceleyebilir, hayvan resimleri biriktirebilir.

Çocukların en iyi öğrenme yollarından biri de oyundur. Yawkey (1987)'e göre, çocuklar dramatik ve birbirini takip eden serbest oyunları esnasında 30-50 dakika engellenmeden oynamak isterler. Bu zamanı, çocuklar kendilerini ve materyallerini organize etmek ve fikirlerini uygulamak için harcamaktadırlar. Özellikle çocuklar uzun zaman aralıklarına ihtiyaç duyarlar. Çünkü geniş bir sosyodramatik oyun bölümleri yaratabilir ve karışık zaman yapıları oluşturabilirler. Bu çocukların onları anlayabilen ve dramatik oyun yaratmada onlara yardım edebilecek kapasitede bireylerle oynamaya büyük gereksinimleri vardır. (Akt: Metin 1999)

ÜSTÜN YETENEKLİ ÇOCUKLARA YÖNELİK EĞİTİM MODELLERİ

Üstün yetenekli çocukların ihtiyaçlarını karşılamak ve gereksinim duydukları eğitimi verebilmek için ilk aşama olarak öğretmenleri veya aileleri tarafından fark edilmeleri ve uzmanlarca inceleme yapıp tanılanmaları gerekmektedir. Yurt dışında ve ülkemizde bu tip özellik gösteren çocuklar için çeşitli eğitim modelleri geliştirilmiştir. Geliştirilen eğitim modellerinde ana amaç; üstün yetenekli olan çocukların yetenek, ilgi ve kapasiteleri ölçüsünde eğitim alabilmeleridir. Geliştirilen eğitim modelleri üç başlık altında toplanabilir;

1. Hızlandırma
2. Gruplama
3. Zenginleştirme

1. Hızlandırma: Çeşitli uyarlamalarla bu programın normal sürecinden daha

önce tamamlanmasıdır. Bu modelin pek çok değişik formu vardır. Okula erken başlama, sınıf atlatma, birkaç sınıf birleştirme, program süresinden daha kısa sürede tamamlama, kurslar alma ve seminerlere katılma gibi pek çok şekilde olabilir. Ebeveynler, öğretmenler ve yöneticiler genellikle üstün yetenekli çocukların hızlandırma programına katılmaları konusunda yeterli sosyal, duygusal, fiziksel ve motor olgunluktan yoksun oldukları düşüncesi hakîmdir. Ayrıca hızlandırma programı çocuğun yaşlarıyla iletişim kurma gereksinimlerine cevap vermemektedir.

2. Gruplama: Gruplamanın normal sınıflardaki üstün yetenekli öğrenciler için küme gruplandırması, özel sınıf, özel bir okulda gruplandırma, kaynak odalarında gruplandırma ve kaynak merkezlerinde gruplandırma, özel seminerler, özel alan kursları, çeşitli çalışma merkezlerindeki (müze, üniversiteler, bilim laboratuvarları ve endüstri gibi) özel çalışmalar şeklinde uygulamaları bulunmaktadır. Bu tip özel gruplandırmalar uygun olarak düzenlendiğinde çocukların yeteneklerini geliştirmede belirgin düzeyde başarı sağladığı, çocukların bu uygulamalarla benlik kavramlarının geliştiği görülmektedir.

3. Zenginleştirme: Normal sınıf programında üstün yetenekli çocukların özelliklerine ve gereksinimlerine göre uygulamalar yapılması esastır. Bunun için normal sınıf içinde farklılaşmış öğrenme deneyimlerinin planlanması gerekmektedir. Yatay ve dikey olmak üzere

Üstün yetenekli çocukların ihtiyaçlarını karşılamak ve gereksinim duydukları eğitimi verebilmek için ilk aşama olarak öğretmenleri veya aileleri tarafından fark edilmeleri ve uzmanlarca inceleme yapıp tanılanmaları gerekmektedir.

iki türlü zenginleştirme yapılabilir. Yatay zenginleştirmede etkinlik çeşidini artırma söz konusudur. Dikey zenginleştirme ise, o konu ile ilgili derinlemesine çalışmalar yapılmaktadır. Zenginleştirilmiş normal sınıf modelinde üstün yetenekli çocuklar için yaşitlarıyla merak ve ilgi ve yeteneklerine cevap verecek şekilde hazırlanmış keşfetmeye yönelik aktiviteler, grup eğitim alıştırmaları yer almaktadır. Sınıf programına, normalde bulunmayan daha zor konular ve farklı materyaller, değişik öğrenme alanları eklenmektedir (Akt. Metin 1999).

ÜSTÜN YETENEKLİ ÇOCUKLAR İÇİN HAZIRLANMIŞ OKUL ÖNCESİ EĞİTİM PROGRAMLARINDA DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN NOKTALAR

Hızlı öğrenen çocuğa, daha karmaşık öğrenme için gerekli olan temel becerileri kazandırmadan daha ileri düzeydeki kavram ve bilgilerin verilme tehlikesi vardır. Bu noktayı dikkate alarak, uzman okul öncesi öğretmenlerinin gözlem ve değerlendirme araçlarını kullanarak çocukların gelişim düzeylerini belirlemeleri gerekir. Bu doğrultuda seçilen yöntem, her bir çocuğun gereksinim, ilgi ve yeteneklerine göre farklılık gösterebilir.

Üstün yetenekli çocuklar, daha ileri, karmaşık ve entelektüel çalışmalarında sırf standart eğitim programının temellerini her yönüyle kazanmamış olmaları nedeniyle engellenmemelidirler. Bu durumda ileri eğitim süreçlerinin tanıtımı ve uygulamasının ertelenmesinin, çocukları

cezalandırıcı bir etkisi olabilir.

Bilişsel ve fiziksel becerilerinin kazanılma hızında da ayrılıklar olabilir. Bir çocuk 4 yaşındayken karmaşık bir öyküyü oluşturabilir fakat bunu kendisi kaleme alamayabilir. çocuğun yazmasını öğrenene kadar öykünün kaydedilemeyeceğini söylemek yerine öyküyü yetişkin kayda alabilir veya yazabilir.

Nasihat ve uyarılar yerine çocukların bağımsız davranmalarına yardımcı olunmalı ve ne yapmaları gerektiğini söylemekten kaçınılmalıdır.

Yapabilecekleri etkinlikleri uygulayabilmeleri için onlara fırsat verilmeli ve kendi kendilerini yönetmeleri için destek olunmalıdır.

Çocukların sorgulama ve yargılama yeteneklerini geliştirmeye önem verilmelidir.

Öğrencilerin kendi kendilerine öğrenmeleri için yardımcı olunmalı ve onlara gerekli zamanı tanınmalıdır.

Eğitimin amacı, çocukların sadece bilgilerle donanmaları değil, aynı zamanda onların bilgi üretir duruma gelmeleri için gerekli fırsatları yaratmak olmalıdır.

Çocukları sürekli çözebilecekleri

Eğitimin amacı, çocukların sadece bilgilerle donanmaları değil, aynı zamanda onların bilgi üretir duruma gelmeleri için gerekli fırsatları yaratmak olmalıdır.

problemlerle karşılaştırmak gereklidir. Problem çözmeye, bağımsız araştırma ve soruşturma alanlarında sistematik öğretim sağlanmaktadır.

Öğretmenler, problemleri tanımaları, kaynak bilgi sağlamaları ve çalışmalarını değerlendirmeleri konularında çocuklara yardımcı olmalıdırlar. Ayrıca sınıfın, çocukların ilgi duyup araştırma ve sorun çözme becerilerinin geliştirildiği bir ortam hâline dönüştürülmesini sağlayabilirler (Davaslıgil 2003).

ÜSTÜN YETENEKLİ ÇOCUKLARIN ÖĞRETMEN VE AİLELERİNE YÖNELİK BİRLİKTE YAPABİLECEKLERİ ETKİNLİKLER

Üstün yetenekli çocukların yetenek, ilgi ve ihtiyaçlarına cevap verme konusunda ailesine ve öğretmenlerine çok büyük görevler düşmektedir. Çünkü yukarıda da belirtildiği gibi onlar diğer yaşlılarından daha fazla, ayrıntılı ve derinlemesine bilgi öğrenmek isterler. Bu sebeple aşağıda sıralanan örnekler gibi etkinlikler uygulamak, bu tip özellik taşıyan çocuğa sahip ailelerin ve öğretmenlerin çocuğa gereksinimleri doğrultusunda destek vermelerine olanak sağlayabilir.

- **Karşılaştırma ve zıtlık:** Kitaptaki iki karakter, tanıdığı iki insan, iki televizyon gösterisi, iki köpek arasındaki benzerlik ve farklılıkların neler olduğunu sormak.
- **Farklı yollarla gruplama yapmak:** Sevdiği televizyon gösterilerini, tanıdığı insanları, oyuncakları, içeceklerle

ri, günün saatleri, duyguları, kıyafetleri, farklı geometrik şekilleri gruplama konusunda farklı yollar bulmasına olanak vermek.

- **Bilgisayar kullanmak:** Çocuklara bilgisayar kullanmayı öğretmek. Dinazorlar, facemaker (yüz yaratma) gibi bazı programlar bu çocuklar tarafından zevkle kullanılmaktadır.
- **Farklı oyuncaklar:** Değişik yönlendirici oyuncaklar sunmak ve bu materyallerle özgün tasarımlar üretmesine fırsat vermek.
- **Farklı düşünme becerileri:** Basit mantıksal yap-bozlar ve labirentler sunarak kritik düşünme ve problem çözme becerilerini öğretmek.
- **Tahmin etme becerisini geliştirmek:** Bir televizyon gösterisinde "sonra ne olacak?"; kitapta, insanların yaşamı konusunda "ne düşünüyorsun?" veya "bu çocuk kızgın mı?", "sence ne düşünüyor?" gibi tahminlerde bulunmasını istemek.
- **"Eğer olursa":** "Dışarıda çimlerin üstüne bir parça ekmek bırakırsak" veya "büyük annene mektup göndermek istesen veya "eğer insanlar uçabilseydi": "bütün arkadaşlarına kızsaydın ne olurdu?" tipinde sorular sormak.
- **Karışık değişen hayvanlar:** Birkaç tane hayvan seçmesini isteyip bazılarının özelliklerini değiş tokuş etmesini istedikten sonra ortaya çıkan yeni tür hayvanı çizmesini veya plastirden modelini yapmasını veya onunla ilgili bir hikâyeye yazmasını istemek.

Öğretmenler, problemleri tanımaları, kaynak bilgi sağlamaları ve çalışmalarını değerlendirmeleri konularında çocuklara yardımcı olmalıdırlar. Ayrıca sınıfın, çocukların ilgi duyup araştırma ve sorun çözme becerilerinin geliştirildiği bir ortam hâline dönüştürülmesini sağlayabilirler (Davaslıgil 2003)

- **Bilim, doğa ve çevre ile ilgili kitaplar okumak:** Bu çocuklar bilim, doğa ve çevre hakkındaki kitaplardan genellikle çok hoşlanırlar.
- **Teybe öykü, gözlem vb. kaydı yapmak:** Çocuğa taşınabilir küçük bir teybin ve mikrofonun nasıl kullanıldığını anlatarak ya bir hikâye ya bir şarkı ya da ev veya okulun etrafında bir gezi yapıp daha sonra dinlediğinde neler gördüğünü hatırlayabilmesi için gördüklerini kaydetmesini istemek.
- **Kendi süper kahramanını yaratmak:** Çocuktan tıpkı örümcek adamı birisinin kendi hayal gücünü kullanarak yarattığı gibi onun da süper bir kahraman yaratmasını isteyip gözlerini kapatmasını ve bir süre bu yeni kahramanı hayal etmesini, hikâyesi hakkında konuşmadan önce kahramanına bir isim vermesini, çizmesini veya kahramanın içinde yer aldığı bir hikâye vb. yazmasını desteklemek.
- **İp ucu vererek resim yaptırmak:** Çocuğa üzerinde bir takım çizgiler veya yuvarlak çizilmiş bir kâğıt vererek bu çizgileri kullanarak istediği bir resim yapmasını ve sonra size tanıtmalarını söylemek.
- **Müzik zevki aşlamak:** Vivaldi, Bach ve Raffi dinlemelerinde onlara fırsat vererek uygun müzikler sunmak.
- **Sanat zevki aşlamak:** Önemli sanatçıları ve farklı sanat stillerini öğreterek onları sanat galerilerine götürerek ve yüksek kalitede resimli kitaplar okuyarak uygun sanat dallarını tanıtmak.
- **Sanat etkinlikleri:** Hüner gerektiren aktivitelerden ziyade sanat aktivitelerini sağlamak. Hüner gerektiren aktivite bu çocukların gözünü korkutabilir. Çünkü yaptıkları modele benzemediği zaman mükemmelliyetçi olan bu çocukların hayal kırıklığına uğramasına neden olabilir.
- **Yaratıcı yemek pişirmek:** Çocukların çeşitli malzemeler kullanarak farklı yiyecekler hazırlamasını istemek. Kuruyemiş, meyve salatası gibi.
- **Paralarla oyun:** Çocukla bozuk paralar hakkında konuşmak ve eğer ilgileniyorsa gerçek bozuk paralarla mutfaktan aldığı malzemelerle kendi marketini kurmasına izin vermek ve bunu genişleterek mağazadan bir iki şey alma veya ürün değiştirmesine olanak tanımak veya yediği yemeğin maliyetini üzerinde çalışıp hesaplamasını sağlamak.
- **Şekilleri tanımak:** Çocuğa bir süt kartonu, bir ev gibi gerçek hayattan bazı şekilleri, objeleri göstermek ve iki veya üç boyutlu şekillerin isimlerini öğrenmesini ve onları gördüğünde tanımalarını istemek.
- Öğretmen ve aileler kendi hayal güçlerini kullanarak yeni ilginç ve özgün etkinlikler planlayabilirler (Siegelbaum ve Rotner 1983, Dowland 2002).

Öğretmen ve aileler kendi hayal güçlerini kullanarak yeni ilginç ve özgün etkinlikler planlayabilirler (Siegelbaum ve Rotner 1983, Dowland 2002).

....SONUÇ

İlkokul çağına gelinceye kadar bir çocuğu yetiştirmede en önemli görev aileye düşmektedir. Bir aile için baş döndürücü hızla değişen dünyada değişen ve gelişen

ihtiyaçlara ve problemlere karşı uyanık olmasını sağlamak ve üstelik üstün yetenekli olduğunu öğrendiği çocuklarını başarılı bir şekilde yetiştirmek daha da zorlu hâle gelmektedir. Bu durumda evde ailenin okulda öğretmenin çocuğun gereksinimleri, ilgi ve yeteneklerini fark ederek gerekli önlemleri alması ve geliştirici fırsatlar yaratması çok önemlidir.

Üstün yetenekli çocuklar diğer yaşlılarından daha gelişmiş bilgi ve yaşantıya ilgi duyarlar. Ancak yaşlılarından daha ileri düzeyde özelliklere sahip olan bu çocukların;

1. Onun diğer yaşlılarından farklı ihtiyaçları olduğunu bilen ve bu ihtiyaçları karşılamaya çalışan öğretmen ve aile üyelerinin yanında olmasına,
2. Aile, okul ve genel olarak toplumun bu tip özelliklere sahip çocukların kim olduğunu anlamaya,
3. Sosyal açıdan desteklenerek kendi ilgi, yetenek ve ihtiyaçları doğrultusunda çalışabilecekleri ortama,
4. Bu tip özellik gösteren çocukların da diğer yaşlıları gibi "çocuk" olduğunun unutulmamasına,
5. Öğretmen ve ailelerin mümkün olduğunca mükemmeliyetçi davranış ve tutumlardan kaçınmasına,
6. Bu tip çocuklar insanları ve dünyayı daha iyi tanıyabilmeleri için soru sormaya, araştırma yapmaya, yönlendirilmeye, denemeler yapmaya, dokunmaya ve incelemeye ihtiyaç duyarlar.

Okul öncesi çağda üstün yetenekli çocuklar, üstün yetenekli olmayan yaşlılarının hoşlandığı bir çok etkinliğe ilgi göster-

rir ancak daha detaylı ve derinlemesine bilgiye gereksinimleri vardır. Bu nedenle öğretmenler hangi konu üzerinde duruyorlarsa onunla ilgili model, heykel, kitap, ansiklopedi, video kaset, ses kaseti, fotoğraf vb. görsel materyal sağlamalıdır veya kaynak kişilerden gerekli yardımı almalıdırlar. Ayrıca çocukların en etkin öğrenme yollarından biri olan oyun konusunda da 30-50 dakikalık engellenmeden ve kesintiye uğramadan oynamalarını sağlamalı ve oyun oynarken kendilerini ve materyalleri organize etme, fikirlerini uygulamaya dökmeleri için fırsat vermelidirler.

Üstün yetenekli çocukların optimal düzeyde yetenek, ilgi ve kapasitelerini geliştirebilmeleri için öğretmen ve ailelerin onları çok iyi anlaması ve olumlu bir şekilde yönlendirmesi için birlikte oynayabilecekleri oyun veya etkinliklere gereksinimi vardır. Bu etkinlikleri kitapları nesnelere, insanlar veya televizyonda izledikleri programlardan yola çıkarak aralarındaki benzerlikler, farklılıklar, çeşitli şekilde gruplayabilme, farklı oyuncaklar sunma, nesnelere insanları ve karakterlerin özelliklerini değiştirme, hayal güçlerini kullanarak yeni şeyler ortaya koyma, resim, müzik ve sanat dallarını tanıtmaya vb. nitelikte olmalıdır. Ancak bu çocukların eğitiminde her şeyden önemlisi öncelikle öğretmen ve ailelerin hayal güçlerini ve yaratıcılıklarını kullanmaları büyük önem taşımaktadır.

*Yrd. Doç.Dr.-Abant İzzet Baysal Üniversitesi

**1. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi Bildirisi

Okul öncesi çağda üstün yetenekli çocuklar, üstün yetenekli olmayan yaşlılarının hoşlandığı bir çok etkinliğe ilgi gösterir ancak daha detaylı ve derinlemesine bilgiye gereksinimleri vardır.

Bir Küçük Oğlancık Varmış...!

Bir küçük oğlancık bir gün okula başlamış. Pek mi pek akıllıymış. Okulu da pek büyükmiş. Ama akıllı çocuk sınıfına dışarıdan kestirme bir yol bulmuş. Buna çok sevinmiş. Artık okul ona kocaman görünmüyormuş. Bir zaman sonra bir sabah, Öğretmen demiş ki: "Bu gün resim yapacağız. " "Ne güzel" demiş çocuk. Resim yapmasını çok severmiş. Her türlüünü de yaparmış: Aslanlar, kaplanlar, tavuklar, inekler, trenler, gemiler. Mum boyalarını çıkarmış ve çizmeye başlamış. Ama öğretmen durun demiş. Henüz başlamayın. Ve herkes hazır olana kadar beklemiş. "Şimdi, " demiş öğretmen, "çiçek çizmesini öğreneceğiz. " "İyi" demiş çocuk. Çiçek çizmeyi çok severmiş. Ve pek güzellerini yapmaya başlamış. Pembe, mavi, portakal mum boylarıyla. Ama öğretmen "durun" demiş. "Size nasıl yapılacağını göstereceğim ". Yeşil saplı kırmızı bir çiçek çizmiş.

"İşte" demiş öğretmen "şimdi başlayabilirsiniz".

Küçük çocuk bir öğretmenin resmine bakmış, bir de kendininkine. Kendininkini daha bir sevmiş. Ama bunu söyleyememiş. Kağıdını çevirip, öğretmeninki gibi, yeşil saplı kırmızı bir çiçek çizmiş. Bir başka gün, küçük çocuk dışarıdan sınıfa açılan kapıyı, başardığında tam

bir başına açmayı.
Şöyle demiş öğretmen: "Bu gün çamurdan bir şey yapacağız".
"Ne iyi" demiş çocuk. Çamurla oynamayı çok severmiş.
Herşeyi yapabirmiş onunla: Yılanlar, kardan adamlar, filler, fareler, arabalar...
Başlamış çamuru yoğurup sıkıştırmaya.
Ama öğretmen demiş: "Durun! Daha başlamayın"
Ve beklemiş hazır olmasını herkesin.
Şimdi demiş öğretmen, "bir çanak yapacağız".
"Güzel" demiş çocuk.
Çanak yapmasını çok severmiş.
Ve başlamış yapmaya, boy boy, şekil şekil çanakları.
Ama öğretmen "durun" demiş:
Size nasıl yapılacağını göstereceğim. Ve de göstermiş herkese, bir büyük çanağın nasıl yapılacağını.
"İşte" demiş öğretmen, artık başlayabilirsiniz".
Küçük çocuk bir öğretmenin çanağına bakmış, bir de kendininkine.
Kendininkini daha bir sevmiş.
Ama bunu söyleyememiş.
Toprağını yuvarlayıp yeniden yapmış, öğretmeninki gibi derin bir çanak.
Ve çok geçmeden, küçük çocuk öğrenmiş beklemeyi, izlemeyi.
Ve herşeyi öğretmen gibi yapmayı.

Başlamış kendiliğinden hiçbir şey yapmamaya.
Ama birden bire, taşınıvermişler başka bir eve başka bir şehirde.
Ve çocuk gitmiş başka bir okula.
Bu okul daha büyükmüş öbüründen.
Kestirme yolu da yokmuş dışarıdan.
Büyük basamakları çıkmak ve uzun koridorlardan geçmek gerekmiş sınıfa kadar.
Ve daha ilk gün demiş ki öğretmen: "Şimdi resim yapacağız".
"Güzel" demiş çocuk. Ve beklemiş öğretmenin söylemesini.
Ancak öğretmen, bir şey söylemeden başlamış dolaşmaya
Küçük çocuğa gelince durmuş.
Sormuş: "Resim yapmak istemiyor musun?"
"İstiyorum" demiş çocuk, Ne yapacağız?
"Ne istersen": demiş öğretmen.
"İstedğim renk mi?" diye sormuş çocuk.
"İstedğin renk" demiş öğretmen.
"Herkes aynı resmi yaparsa ve aynı renkleri kullanırsa, kimin neyi yaptığını ve neyin ne olduğunu nasıl anlarım ben?"
"Bilmem" demiş çocuk.
Ve başlamış çizmeye
Yeşil saplı kırmızı çiçeği.
(Helen Buckley' den çeviren Jale Onur)

Çocuklarda Davranış Sorunu

Her şeyden önce bilmeliyiz ki 'davranış sorunları olan çocuk' terimi belli bir çocuk için, yani öğrenme güçlüğü, otizm veya dikkat eksikliği olan çocuklar için kullanılan bir terim olmayıp genel bir terimdir. Davranış sorunu, çocuğun kendisinden beklenen davranışı yerine getirmeyip, kendisi yada başkaları için sorun oluşturan şeyler yapmasıdır.

Eğitimin en çok bilinen tanımlarından biri de 'bireyin davranışlarını istendik yolda değiştirme süreci' şeklindedir. Bu tanımlardan eğitimde bir davranış değiştirme olayı olduğunu görüyoruz. Neden davranışları değiştirme ihtiyacı duyuyoruz? Bu davranışlar olumlu davranışlar mı? Yoksa bizim olumsuz veya sorunlu davranış olarak telakki ettiğimiz davranışlar mı? Bu soruları cevaplamak için davranış sorunu nedir, iyi anlamamız gerekir.

Her şeyden önce bilmeliyiz ki 'davranmış sorunları olan çocuk' terimi belli bir çocuk için, yani öğrenme güçlüğü, otizm veya dikkat eksikliği olan çocuklar için kullanılan bir terim olmayıp genel bir terimdir. Davranış sorunu, çocuğun kendisinden beklenen davranışı yerine getirmeyip, kendisi yada başkaları için sorun oluşturan şeyler yapmasıdır.

Davranış sorunları ne denli şiddetli olursa olsun, çocuğun yaptıklarından kaynaklanmaktadır, çocuğun kendisinden değil. Eğer sorunu çocuğun kendisinde görürsek, çocuk varoldukça olumsuz davranışında varolacağını, daha doğrusu çocuğun kendisinin haddizatında bir sorun olduğunu peşinen kabul etmiş oluruz ki bu bizi hiçbir yere götürmez. Bu nedenle sorunlu davranış tespitini yapmak için şu hususları göz önünde bulundurmamız gerekir:

1- Davranış sorunları terimi çocuğun yalnızca yapmaması öğrenebileceği dav-

ranışlar için kullanılmalıdır. Örneğin ağır geldiği için elindeki vazoyu taşıyamayıp yere düşüren çocuğun davranış sorunu olduğunu söyleyemeyiz. Sorunlu davranış, çocuğa o davranışı yapmaması söylendiği ve çocuk o davranışı yapmamayı becererek özellikle olduğu hâlde davranışı tekrar tekrar yaparsa sorunlu davranış olur.

- 2- Toplumumuzda çocuk davranışlarına gösterilen tepkilerde farklılıklar gösterir. Bir evde kabul edilen bir davranış, başka bir aileye çok yanlış gelebilir. Örneğin' Ali kalemi eline geçirdi mi, babasının kitaplığındaki kitapları indirip karalıyor. Bu çok kötü' derken diğer aile 'çocuğum kalem tutup yazmaya çok hevesli, istekli, ne güzel' diyebiliyor. Bu nedenle zihnimizde çocuğun nasıl davranmasını istediğimizi belirlememiz gerekir.
- 3- Bazen çocuğun yaramazlıkları da

davranış sorunu olarak görülebilir. Yaramazlık zamanla ortadan kalkan bir çocukluk özelliğidir. Ancak yaramazlık olayı çocuğun yaşına göre değişir. Örneğin, 3 yaşında evin duvarlarına yazı yazmak yaramazlık iken, 7 yaşında bu artık bir davranış sorunudur.

- 4- Çocuğun sorunu davranış sorunu mu? Yoksa duygusal sorun mu? olduğuna dair karmaşada yaşanabilir. Sorun duygusal sorun yada kişilik sorunu olarak görülürse ona bazı sıfatlar yakıştırılır. Örneğin, anneye bağımlı, açgözlü saldırgan, tembel v.s. çocuğun sorunu bu sıfatlarla tanımlanırsa bunu düzeltmek için çaba göstermeyip kişiliği olarak kabul ederiz. Eğer sorun davranış sorunu olarak ele alınırsa o davranışı değiştirmek için bir şeyler yapılabilir. Örneğin, 'Ali saldırgan' yerine' Ali kü-

çük kardeşini çimdikliyor' veya 'Ali açgözlü' yerine 'Ali başkalarının tabağından yiyecek alıyor' şeklinde tanımlanarak sorunu çözmeye bir adım daha yaklaşmış oluruz.

Davranış sorununu tanımladıktan sonra, sorunlu davranışın nasıl kazanıldığını irdelersek, çocuğun büyüklerinin, özellikle anne babasının vesile olduğunu görürüz. Anne ve babalar istemeden, farkında olmadan çocuğa yanlış davranışlar öğretebiliyorlar. Mesela alışveriş yaparken bir arkadaşınızla karşılaştınız ve konuşuyorsunuz. Bu arada çocuğunuz kulağınıza fısıldayarak bir istekte bulundu. Siz karşılaştığınız kişi ile konuştuğunuz için isteği yerine getiremediniz. Çocuk bu sefer ses tonunu yükseltecek dahası ağlayıp tepinmeye başlayacak. Bu durumda anne yada baba hemen çocuğun isteğini yerine getirecek. Böylece ağlama ve tepinmenin isteklerini yerine getirmede bir yöntem, bir davranış şekli olduğu çocuk tarafından kabul edilecek. Oysa ebeveynin yapması gereken konuşmayı kısa kesip çocuğu dinlemek ve çocuğun olumsuz davranışla dile getirdiği isteğine boyun eğmemek olmalıdır.

Çocuğun eğitimin temellerinin atıldığı ailede çocuğa olumsuz davranışlar kazandırmamak için çok dikkatli olunmalıdır. Bunun için anne babanın çocuklarının sorunlu davranışlarına sahip olmaması için uyması gereken kurallardan birkaçı şunlardır:

- 1- Çocuğu kaale almak (ciddiye al-

Çocuğun eğitimin temellerinin atıldığı ailede çocuğa olumsuz davranışlar kazandırmamak için çok dikkatli olunmalıdır.

Kucağa alınmayıp, yürümek isteyen çocuğun ille de kucakta götürülmesi veya, bir yere misafirlğe gitmek isteyen çocuğun zorla evde bırakılması çocuğun özgür tercihine saygısızlık olacağı gibi çocuğun kendini geliştirmesine de engel olacaktır.

mak): Çocuk bir şey anlattığında onu dinlemek, soru sorduğunda cevaplamak gerekir. Aksi hâlde çocuk önemsiz biri olduğu duygusuna kapılacağı gibi sesini size duyurmak ve sorularına cevap bulmak için olumsuz davranışlar geliştirir.

- 2- Çocuğu küçümsememek ve aşırı koruyucu olmamak: Ayakkabısının bağcığını bağlamaya çalışan çocuğa 'sen bağlayamazsın, gel ben bağlayayım' şeklindeki yaklaşım çocuğun özgüvenini sarsacak ve anne babaya bağımlı hâle getirecektir. Bu da çocuğun kendisinin yapması gereken işler hususunda yanlış davranışlar geliştirmesine neden olacaktır. Sorumluluk bilincinin oluşması da gecikecektir.
- 3- Çocuğa yalan söylememek: Hasta olan çocuğunuzu hastaneye iğne yaptırmaya götürüyorsunuz ve hastanede 'bu amca iğneci değil, sana iğne yapmayacak' diyorsunuz. Bu çocuğa yalanı öğretmenin en güzel yolu olacağı gibi, ebeveynine ve büyüklere olan güveni de sarsılacaktır.
- 4- Sözünde durmak: Çocuğa yerine getirilmeyecek sözler asla verilmemelidir. Söz verildiğinde ise yerine getirilmelidir. Bu davranış çocukta doğruluk, dürüstlük gibi ahlaki kavramların gelişmesini sağlar. Aksi ise çocukta tam tersi davranışları yerleştirir.
- 5- Kendi seçimini yapmasına izin vermek: Çocuğun olgunluğuna paralel olarak, yaşamında kendini ilgilendiren seçimler yapmasına izin vermek

gerekir. Örneğin: kucağa alınmayıp, yürümek isteyen çocuğun ille de kucakta götürülmesi veya, bir yere misafirlğe gitmek isteyen çocuğun zorla evde bırakılması çocuğun özgür tercihine saygısızlık olacağı gibi çocuğun kendini geliştirmesine de engel olacaktır.

Çocuklara karşı göstereceğimiz bu davranışlar, onların sorunlu davranış edinmemelerine ve topluma yararlı bireyler olarak yetişmelerine yardımcı olacaktır.

KAYNAKLAR

- 1- KÜÇÜK ADIMLAR, Macquarie Üniversitesi Sidney, AVUSTRALYA
- 2- SINIFTA DAVRANIŞ EĞİTİMİ Okulu (Uygulamalı Davranış Eğitimi) Merkez-ANTALYA Prof. Dr. Mehmet ÖZVÜREK
- 3- ÖĞRETMENLER İÇİN ÖĞRENCİ PSİKOLOJİSİ (Önce Ruhsal Eğitimi) Derleyen: Psikolog Füsün Aytaç

Çocuklar Okulda ve Evde Ne Öğrenmeli? Okul ne Öğretmeli?

Ali Erkan
Kavaklı
Eğitimci-Yazar

Çocukların öğrenme ritmi değişti. Onların yaşadığı dünya bizim çocukluk günlerimize benzemiyor. Kimimiz televizyonun renksiz olduğu günlerde büyüdü, kimimiz çocukken sadece radyo dinledi. Biz çocukken bilgisayar oyunları ve internet siteleri söz konusu değildi. Biz arkadaşlarımızla sokakta oynayarak vakit geçirirdik, oyunlarımızı kendimiz kurduk, oyuncaklarımızı çoğu zaman kendimiz yaptık. Büyük şehirde yaşayan çocuklar talihsiz, sokaklar tehlikeli. Çocuk dört duvar arasında hâlis.

Çocukları televizyonların ve bilgisayar oyunlarının ve kötü internet sitelerinin insafına terk edebilir miyiz?

“Kritik dönem”de (ergenlik çağına ka-

dar olan süreç) çocuk önemli ve iyi şeyler öğrenmeli. Büyükler (anne-baba, büyük anne ve büyük baba, amca, dayı, teyze, hâla) tecrübelerini ve hayata bakış açılarını çocuklara aktarmalı.

Çocuk hangi değerler sistemi, ahlâk anlayışı ve tecrübelerle büyürse yetişkinlik döneminde bu değerler sistemine uyar, onları doğru kabul eder.

Aslan vücudu, yediği etlerden meydana gelir. İnsan da öğrendiklerine ve tecrübelerine uygun davranır. Anne ve baba, çocukla yeterince ilgilenmeli, ona önem vermeli, sahip olduğu değerler sistemini yaşayarak aktarmalı.

Her şeyden önemlisi örnek olmalı. Çocuk, ne dediğimizden ziyade ne yaptığımızı bakar.

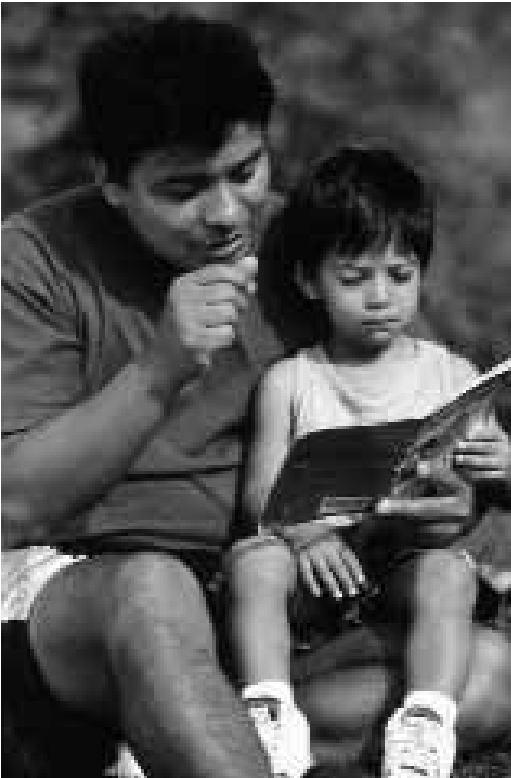
Okul ne Öğretmeli?

Okullardaki eğitim programları, Millî Eğitim Bakanlığınca yapılıyor. Bakanlık, ailelerin inançlarını, dünya görüşlerini, çocuklarına vermek istedikleri değer yargılarını dikkate almıyor.

Hâlbuki eğittiği çocuk aileye ait. Ailenin çocuğuna istediği eğitimi verme ve verme hakkı var.

Devletin kendini yaşatma hakkı, toplum düzenini koruma ve kollama görevi, toplumun kültürel mirasını koruma ve yaşatma hakkı var elbette. Ama insanlar, inandıkları değer yargılarına uyarlarsa mutlu olurlar. Devlet, öğretmen, medya, onlara bir takım inanç ve ideolojileri dayatmamalı. Laik devlet, insanlara istediği inancı seçme ve inancını yaşama hürriyeti verir ve bunu garanti altına alır. Müfre-

Çocuk hangi değerler sistemi, ahlâk anlayışı ve tecrübelerle büyürse yetişkinlik döneminde bu değerler sistemine uyar, onları doğru kabul eder.

Müfredatlar ve öğretmenler, ailenin değer yargılarına, inancına ve dünya görüşüne yeterince alan bırakmalı. İnsanlara, belli bir ideoloji, dünya görüşü ve inanç dayatmamalı.

datlar ve öğretmenler, ailenin değer yargılarına, inancına ve dünya görüşüne yeterince alan bırakmalı. İnsanlara, belli bir ideoloji, dünya görüşü ve inanç dayatmamalı.

Okul müfredatlarını, hayatın ihtiyaçları belirlemeli. Ders kitaplarında ve müfredatlarda şu temel noktalara yer verilmeli:

1. Çocuklar, toplum hayatında ayakta kalabilecekleri ve toplum içinde mutlu olabilecekleri şekilde eğitilmeli. Yetenekleri keşfedilmeli ve geliştirilmeli. Temel eğitimden sonra mutlaka bir meslek öğretilmeli.
2. Okul, toplumun kültürel mirasını öğretmeli. Din, gelenek, görenek, bayramlar, sosyal kurallar, bilimsel ilerlemeler, sosyolojik gelişmeler vs.

öğretilmeli. Dünyadaki diğer dinler ve başka kültürler hakkında bilgi verilmeli. Çocuklar, tek yönlü yetiştirilmemeli. Tek yönlü tecrübeler, tek yönlü düşünmeyi doğurur. Toleranssızlık, fanatizm, savaş, saldırganlık hoşgörüsüzlükten doğar.

3. Çocuk içinde yaşadığı toplumun tarihini öğrenmeli. Sahip olduğumuz birçok değer yargısını tarih şekillendirmiştir. Hangi topluma ait olduğumuzu, hangi değer yargılarına sahip olduğumuzu çoğu zaman tarihe bakarak öğreniriz. İnsanlar tarihi yapar, tarih toplumlara ve insana şekil verir.
4. Bilimsel gelişmeler ve bunların hayatı etkileyen yönleri mutlaka öğretilmeli. Bilimi bir ideoloji gibi görme yanlışlığına düşmemeli. Bilimsel ve-

riler; tamamen rakamlar, düşünce ve inançtan soyutlanmış istatistikler değildir. Bilim adamı, belli bir düşünceyi takip eder; çocuklar gibi durmadan sorar; kolay ve ucuz cevaplarla yetinmez; duş alırken, kahve içerken, arkadaşları ile konuşurken, yürüyüş yaparken aklına düşen fikirleri takip eder. Sorularına cevaplar arar, merakları peşinde koşar. Bilimsel değerler, düşünce ve değer yargılarından uzak, objektif veriler değildir.

5. Mitler, masallar, destanlar, halk hikâyeleri, atasözleri; halkın bilinç altına yerleşmiş ve onların hayatına yön ve şekil veren değerler sistemi içerir. Gurbet neden acıdır, ölüm neden insanları üzer? Deprem, savaş, doğal afetler sırasında insan nasıl davranmalıdır, komşuluk niçin önemlidir, yardımlaşma niçin gereklidir, borç alıp vermenin önemi nedir? Bu ve benzeri soruların cevabı, kültürümüz içinde yer bulur. Mitler, masallar, hikâyeler, destanlar, ninniler, atasözleri sözlü kültürü yoğurur.
6. Tabi-î bir çevre içinde yaşıyoruz. Nefes alıyoruz, su içiyoruz, toprağı ekip biçiyoruz. Teknolojik gelişmeler, tabiatı kirletmeye ve hayat kaynağımız olan hava, su ve toprağı tehdit etmeye başladı. Pazar ekonomisi şartları içinde üretim yapan fabrikalar, kazanma hırsıyla ucuz üretim yapmak için atık suları arıtma tesisi kurmuyor, havaya giden zehirli dumanları filtreden geçirmiyor. Toprak ve sokaklar türlü atıklar ve çöplerle

kirletiliyor. Çocuklara tabiatın imkânlarının sınırsız olmadığı, çevrenin temiz tutulması gerektiğı, hatta zehirli atıklardan hava, su ve toprağın nasıl korunacağı anlatılmalıdır.

7. Sanat, insanın en tabi-î zevklerinden biridir. Resim, müzik, el sanatları, tiyatro, mimarî, sinema, edebiyat insanı dinlendiren ve hayatımıza renk katan sanatlardır. Çocuklara sanat zevki verilmeli.
8. Dünya gittikçe küçülüyor. Bilimsel araştırmalar, çocukların dört yaşından itibaren bir yabancı dili öğrenebileceklerini ortaya koyuyor. Çocuk, okulda en az iki yabancı dil öğrenmeli.
9. Çocuklara dinin özü ve Kur'an'ın muhtevası öğretilmeli. 930 yılında Karahanlı Hükümdarı Tabgaç Buğra Hanın Müslüman olmasından bu yana milletimiz büyük bir çoğunlukla Müslümandır. Kur'an, İslâm toplumunu en çok etkileyen ve temel ahlâkî değerler bakımından en etkili olan kitaptır.
10. Din, sadece kişisel inançtan ibaret değildir. Din ve dil, çocukların kişilik ve kimlik sahibi olmasını sağlayan değerler sistemini tavsiye eden ve öğreten iki temel değerdir. Ayrıca din, toplumu etkileyen temel değerlerin de kaynağıdır. Toplum hayatımızda ekmek ve su gibi ihtiyaç duyduğumuz küçüklere sevgi; büyüklere saygı, birbirimize ve başka din ve inançta olanlara hoşgörü, temizlik, çevre ve tabiatı koruma bilinci dinimizin tavsiye ettiği temel ahlâkî de-

ğerlerdendir. Anne, baba, akraba, yetim ve yoksullara iyilik etme, fakiri koruyup kollama, komşuya iyi davranma ve iyilik etme, ilim öğrenme, çalışma, helâl kazanma Kur'an'ın tavsiyeleri arasındadır. Bu temel değerler, toplumun huzur ve barış içinde yaşamasına önemli ölçüde katkıda bulunur.

Din, toplum ve kişi hayatını olumsuz yönde etkileyen ahlâksızlıkları ve kötülükleri de yasaklar. Çalmayı, yalan söylemeyi, adam öldürmeyi, anne ve babaya isyanı, büyüklere saygısızlığı, yetim malı yemeyi, fakiri hor görmeyi, haksızlık yapmayı, zulmetmeyi, haksız yere savaş çıkarmayı, hayvanlara eziyet etmeyi ve onları haksız yere öldürmeyi hoş görmez ve yasaklar. Toplumumuz ve insanlığın barışı için dinimizin tavsiyelerine bağlı değerler sistemi son derece önemlidir. Dinimiz, zengin ve fakir arasında zekât ve sadaka köprüsü kurar; yoksul ve yetimi korumamızı tavsiye eder.

Dine dayalı temel değerleri öğrenmek, çocuğa hem kimlik ve kişilik hem de güzel ahlâk kazandırır. Sevgi ve barış dini olan İslâm, “kritik dönem”de çocuğa mutlaka öğretilmelidir.

Netice:

Din ve kültür, hayatımızı kuşatır. Her toplumun kendi has kültürü vardır. İnsan tanıdığı ve sevdiği kültür çevresinde yaşarsa daha mutlu olur. Kültür öğrenilir. Kültür öğretimini sadece okul yapmaz. Aile, çok önemli kültür çevresidir. Anne, baba, abla, abi, arkadaş, akraba ve aile büyükleri, içinde yaşadığı toplum; çocuğa kültürü öğretir. Çevre kültürü içinde

benimseyemeyeceğimiz öğretiler, gelenekler bulunabilir. Bu durumlarda ailenin seçici olması, çocuğun faydalı şeyler öğrenmesini sağlaması gerekir.

Meselâ televizyonlardaki şiddetten çocuklarımızı korumalıyız. Çocuk, her gün şiddet, kavga, savaş, cinsel içerikli filmleri seyrederse bunları da öğrenir. Öğrenilenler sadece kafada kalmaz. Hayata geçirilir. Çocuk televizyondan öğrendiği şiddeti, okulda veya sokakta arkadaşına veya kendinden küçüklere uygularsa şaşmamak gerekir. Bu sebeple, aile ve okul, şiddet kültürüne karşı çıkmalı; sevgiyi, hoşgörüyü, barışı, yardımlaşmayı öğretmelidir.

Aile ve okul, çocuğu hayatta başarılı ve mutlu olacak şekilde yetiştirme sorumluluğu taşır, taşımalıdır.

Talim Terbiye Kurulunun ilkokulun ilk beş yılı için hazırladığı müfredat programlarını olumlu buluyorum. Öğrenciyi ezbercilikten kurtarmaya çalışıyor. ÖSS ve LGS sistemi durdukça ve ÖSS ve LGS sınavlarında beynin sol lobunun başarısını ölçen ezber soruları sorulmaya devam ettikçe müfredat programları başarısız olmaya mahkum. Ümit ederim ki bakanlık, bu sınav sistemlerinden kurtulmanın bir yolunu arar ve bulur.

Aile ve okul, çocuğu hayatta başarılı ve mutlu olacak şekilde yetiştirme sorumluluğu taşır, taşımalıdır.

DENEME

Dr. Adil
Sen
Eğitimci-Yazar

Saray Akademisi/Enderun Mektebi

Saraylar doğuda ve batıda yönettikleri halkın değişim ve dönüşümünde öncü rol oynamışlardır. İslam kültür havzasında Emeviler'den başlamak üzere Osmanlı Devleti'ne gelinceye dek bu görev değişik tezahürlerle devam etmiştir. Osmanlı Devleti de devraldığı mirasa kendi rengini vererek birçok yönüyle orijinal bir saray hayatı=merkez teşkilatı vücuda getirmiştir. Bu orijinal kurumlardan birisi de Enderun Mektebi Hümayunu'dur.

Doğrudan sarayın içinde, Osmanlı Devleti idari ve askeri kadrosunun yetiştirilmesi amacıyla yönelik olarak kurulmuş eğitim kurumudur.

TARİHÇE

Enderun Mektebi II. Murad (1421-1451) zamanında Edirne'de kurulmuş, Fatih Sultan Mehmet devrinde gelişerek

Osmanlı Devleti'nin merkez ve taşra bürokrasisine gerekli insan gücünün en önemli ve en ileri kaynağı olmuştur.

XVII. Asırdan itibaren Osmanlı'da görülen çözümlenme Enderun Mektebi'nde de kendisini göstermiştir. Enderun Mektebi'nde ilk değişiklik II. Mahmut zamanında olmuştur. Yeniçeriliği kaldıran padişah 1830'da silahtarlığın kaldırılmasıyla "Enderun-ı Hümayun Nezareti" 1831'de "Mabeyn-i Hümayun Müşavirliği" kurmuştur. Tanzimattan sonra yeni mekteplerden askeri ve sivil bürokrasiye eleman temini, padişahların Topkapı Sarayı'ndan Dolmabahçe ve Yıldız saraylarına taşınması sebepleriyle zayıflayıp ihmal edilmiştir. 1 Temmuz 1909'da Enderun Mektebi kapatılmış, nihayet 3 Nisan 1924'te Topkapı Sarayı'nın müze hâline getirilmesi üzerine tamamen lağvedilmiştir.

KAYNAKLAR VE İŞLEYİŞ TARZI

Gerek sarayın iç kısmını ifade eden Enderun, gerekse Enderun hizmetlerine insan yetiştiren Enderun Mektebi'nin kaynağı ilk önce savaş esirlerine dayanıyor idi. Esirlerden yaşı müsait olanlar Anadolu'da çiftlikler ve Müslüman aileler yanında Türkçe'yi, adab-ı muaşeretini öğreniyor. Sonra Acemi Ocağı'na alınıyorlar idi. Daha sonra Hristiyan ailelerden alınan çocukların devşirilmesi usulüne dönüldü. Belli heyetler marifetiyle devşirilen bu çocuklar yine bir müddet Türk ailelerin yanında Müslüman Türk adet, gelenek ve göreneklerine göre yetiştirildikten sonra "Acemi Ocağı"na alınıyorlar idi. Acemi Ocağı'nda tekrar belli bir terbiyeden geçen bu gençler (acemi oğlanları) yine titiz bir imtihan ve elemenden sonra zekî, istidatlı, bedenen sıhhatli ve simaen güzel olanlar Enderun'a hazırlanmak üzere Edirne, Galata, İbrahim Paşa ve İskender Çelebi saraylarına kabul ediliyorlar idi.

Bu saraylarda Türkçe, Arapça, Farsça, Kuran-ı Kerim, İlmihâl, Hüsn-i Hat, Hadis vb. derslerin yanında bedeni kabiliyetlere yönelik eğitimleri sırasında zekâ ve kabiliyetleri ile temayüz edenler yetiştirilmek üzere Enderun'a alınıyor, diğerleri ise Yeniçeri Ocağı'na gönderiliyor idi.

Devşirme usulü kalktıktan sonra (1747), Enderun'a tekrar köleler alınmaya başlandı. Bir çok vezir, asilzade ve tüccar şeref bulmak fikriyle çocuklarını köle olarak saraya satıyorlardı. Bu hile anlaşılınca padişahlar zadegan takımın-

dan gençlerin Enderun'a geçebilmelerine imkân tanıdılar. Kapanıncaya kadar müessesenin yaşatılması bu suretle devam etmiştir.

PROGRAM VE UYGULANIŞI

Enderun Mektebi tasarlanırken burada yetişen öğrencilerin bir yandan sarayın Enderun (iç) kısmındaki hizmetlerini yürütmesi öbür taraftan da kendi eğitimlerini sürdürmeleri amaçlanmıştır. Dolayısıyla sadece nazari bilgiler değil, aynı zamanda her türlü sanat, fen, zanaat kabiliyetlerinin yoklandığı, idari ve siyasi bilgilerin ameli olarak gösterildiği staj yeri olarak düşünülmüştür. Devlet ihtiyaç duyduğu personeli, bugünkü teknik deyimle "toplam kalite" prensipleriyle baştan sona kadar kendi nezaretinde yetiştirmeyi hedeflemiştir. Bunun için ortalama ondört yaşında Enderun'a alınan gençler yine yaklaşık ondört yıllık eğitim süresinde bu tahsil ve terbiyeyi bitirmiş oluyordu. Eğitim-öğretim koğu/oda adı verilen altı kademedede veriliyordu. Bu odaların kontenjanları 40-150 arası sınırlı idi. Kademeler ise şunlardır:

- 1- Büyük ve küçük odalar
- 2- Doğançı koğu
- 3- Seferli odası
- 4- Kiler odası
- 5- Hazine odası
- 6- Has oda

Büyük ve küçük odalar hazırlık sınıfı, Has oda ise ihtisas sınıfı olarak kabul edilirdi.

Asırlar içerisinde verilen dersler değişmekle birlikte öğrenciler Tetimme

medreselerine denk bir eğitim-öğretim alırlardı. Buna ilave olarak Hatt, Tezhip, Oymacılık, Musıki, Tasvir, Mimari vb. sanatta inkişaf yolu açık tutulduğu gibi; Şiir, Edebiyat, Tıp, Matematik, Hendese vb. ilim dallarında temayüz imkânı da sağlanmıştır. Ayrıca bedeni kabiliyetleri geliştirmek için ata binme, koşu, atlama, güreş, meç, ok çekme, tomak vb. hem spora yönelik hem de iyi bir silahşörlük talimine imkân tanınmıştır.

Bütün bu kesif talim ve terbiye için her asrın en güzide uleması, hünerveranı ve hattatları saray-ı hümayun hocalığı ile taltif edilir ve bir program dahilinde derslerini verirlerdi. Hocaların dersi dışında koşullardaki kıdemli öğrenciler (lala-hâlfe) 4'lü, 6'lı guruplara ders tekrarı yaptırılırdı.

Sadece verilen dersleri şema ile gösterecek olursak;

Mekteb-i İbtidaiye: Kur-an, Ulum-ı Diniye, Resail-i Türkiye, Talim-i Sülüs.

Mekteb-i Edebiye:

Birinci Sene: Ulum-ı Diniye, Kavaid-i Türkiye, Hatt-ı Sülüs

İkinci Sene: Arabi-Sarf, Farsi, Tarih-i Enbiya, Hesap, Coğrafya, Resim, Hatt-ı Sülüs ve Hatt-ı Rik'a.

Üçüncü Sene: Arabi-Sarf, Farsi, Tarih-i Osmani, Hesap, Coğrafya, Resim, Hatt-ı Sülüs ve Hatt-ı Rik'a.

Dördüncü Sene: Arabi, Farsi, Tarih, Hesap, Coğrafya, Resim, İmla, Hatt-ı Sülüs, Hatt-ı Rika.

Beşinci Sene: Edebiyat-ı Türki, Farsi, Tarih, İnşa, Hesap, Hendese, Resim, Hatt-ı Sülüs, Hatt-ı Rika.

1850'de bu mektebin içinde ibtidaisi bulunan Rüşdiye hâline getirildiği ve daha sonra üç senelik özel eğitim uygulandığı görülmektedir. Bu Sınıf-ı Mahsus'e'de; Ulum-ı Diniye, İlm-i Kelam, Tasvir-i Ahlak, Edebiyat-ı Osmaniye, Edebiyat-ı Farişiye, Mantık, Tarih-i Umumi, Coğrafya-yı Umumi, Riyaziye (Cebir, müsellesat) ve Ulum-ı Tabiiye dersleri veriliyordu.

İSTİHDAM

Sarayın içinde her türlü hizmeti kademe kademe üstlenerek ifa eden bu gençler burada padişah, vezirler ve devlet erkanının en yakınında bulunma şansına sahip oldukları için engin görüş ve tecrübe sahibi olurlardı. Disiplin, ölçü, vekar, tevazu, sabır ve ihtiram prensipleriyle yoğrulmuş yetişen gençler teşrifatın, diplomasının en ince teferruatına vakıf oluyorlardı.

Dolayısıyla gerek merkezde gerekse eyaletlerde çeşitli seviyelerde hizmet gören vezirler, beylerbeyleri, sancakbeyleri ve diğer idari ve askeri genellikle bu müesseseden yetişmişlerdir.

Osmanlı Tarihi'nde altmış dört sadrazam, üç şeyhilüslam, yirmi üç kaptanpaşa buradan mezun zevattan seçilmiştir. Yine bir çok ilim adamı, şair ve sanatkarımız, Enderun menşelidir.

DEĞERLENDİRME

Bu mektepte tahsil ve terbiye gören gençler devletin en müstesna mevkilerine geleceklerini bildikleri için her şeyden önce eğitime istekli idiler. Müessese de

Osmanlı Tarihi'nde altmış dört sadrazam, üç şeyhilüslam, yirmi üç kaptanpaşa buradan mezun zevattan seçilmiştir. Yine bir çok ilim adamı, şair ve sanatkarımız, Enderun menşelidir.

buna binaen gençleri ilmî, fikrî, ruhî, bedenî her cihetten yetiştirmeye çalışmıştır. Eğitim-öğretim büyük oranda hedefine ulaşmıştır. Mezun gençlerin her biri ortalama aydının üstünde ufka ve ihataya sahip olarak yetişmiştir.

Bu münasebetle İstanbul'a gelen elçiler, yabancı ilim adamları Enderun Mektebi ile yakından ilgilenmişler, ülkelerine verdikleri raporlarda buradan övgüyle bahsetmişlerdir.

Bugün anakronizme kaçsa da Cumhurbaşkanlığı Özel Kalem, Sekreterliği, Başbakanlık Özel Kalem ve danışmanları, Genel Kurmay Erkanı, Millî Güvenlik Akademisi, Harp Akademisi hocaları Dışişleri, İçişleri, Maliye vb. bakanlıkların üst görevlerini yürüten zevatın mezun olduğu "yegane maarif müessesesi" tarihimizde "Enderun Mektebi"dir.

TEKLİF

Eğitim sistemimizin içine düştüğü girdaptan çıkabilmesinin bir yolunun arandığı günümüzde, etkili ve yetkililerimizin Amerikan, Fransız, Japon vs. eğitim sistemleri ve programlarına gösterdikleri ilgi ve ihtimamı biraz da kendi tarihi tecrübemize yöneltmeleri daha isabetli olur kanaatindeyiz.

Millî Eğitim Bakanlığımız çoklu zekâ uygulamalarını daha yeni yeni keşfediyor ve eğitim sistemimize uygulamaya çalışırken; aslında bu uygulamanın Enderun Mektebi'nde her yönüyle icra edildiğini müşahede ediyoruz.

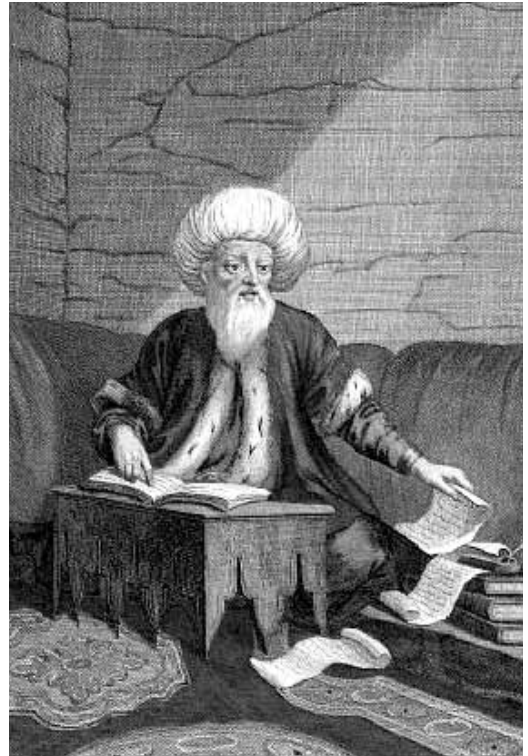
Üstün yetenek ve zekâlı çocuklarımızı nasıl eğitiyoruz? Hangi ellere kaptırıyoruz? Kaçta kaç yetişiyor veya ne kadarı

heder oluyor? Soruları çoğaltabiliriz ama aslolan sıhhatli, kalben müsterih cevap verebiliyor muyuz? ... mi acaba?...

KAYNAKLAR

Hızır İlyas Letaif-i Enderun İst.1276; Uzunçarşılı İ. Hakkı. Saray Teşkilatı, S.297-357 Ank. 1988; Uluçay Çağatay. Harem II, Ank. 1992; Koçer H. Ali, Türkiye'de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişimi, s.15-21, İst.1992; Baykal İ. Hakkı. Enderun Mektebi Tarihi, İst. 1953; Pakalın M. Zekî, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, C. I. S.533-540, İst.1993. Akkutay Ülker. Enderun Mektebi Ank.1984. Parmaksızoğlu İsmet, "Enderun Mektebi" mad. T.A. C. XV S.193-196 Ank.1968 İpşirli Mehmet. "Enderun" mad. D.İ.A. C. XI. S. 185-187; Baltacı Cahit. Osmanlı Eğitim Sistemi. O.A.C.II. S. 111-113 İst. 1996, Kazıcı Ziya. İslam Kültür ve Medeniyeti İst.1996.

Millî Eğitim Bakanlığımız çoklu zekâ uygulamalarını daha yeni yeni keşfediyor ve eğitim sistemimize uygulamaya çalışırken; aslında bu uygulamanın Enderun Mektebi'nde her yönüyle icra edildiğini müşahede ediyoruz.

İlköğretim Okullarında Dinleme Becerisini Nasıl Geliştirebiliriz?

Nurdan
Kalaycı
Yrd. Doç. Dr.
Turan Temur
Arş. Görevlisi

Özet

Bireyin okul ve sosyal yaşamında başarılı olmasının koşullarından biri de ana dili eğitimini nitelikli bir şekilde almasıdır. Ana dili becerilerinin (okuma, dinleme, konuşma, yazma) gereğini yerine getiremeyenler ne kendilerini ifade etmede ne de iletişimde başarılı olacaklardır. İletişimin bir yönünü oluşturan dinleme yaşamın her anına dağılmış durumdadır. Okul yaşamındaki iletişimin % 50-75'ini, günlük iletişimin ise % 42'sini dinleme oluşturmaktadır. Okul öncesinde kendiliğinden gelişen dinleme becerisi ilköğretimde sistemli bir biçimde öğretilmek zorundadır. Çünkü dinleme diğer öğrenmeler için bir araçtır. Dinleme her sınıf için ayrı ayrı öneme sahiptir. Bu becerinin gelişmesi ise ders içinde ve ders dışında sürekli ve planlı bir şekilde sürdürülecek etkinliklerle olasıdır. Bu amaçla çalışmada, dinleme becerisinin kuramsal temeli irdelenerek ilköğretim okullarında kullanılabilecek örnek dinleme etkinliklerine yer verilmiştir.

Bir ulusun örf, adet ve kültürü ancak o ulusun dili ile kuşaktan kuşağa ulaşabilir. Yazılı ve sözlü tarihi, edebiyatı ancak ana dili ile kalıcı olabilir. Her şeyden önemlisi de o ulusu ulus yapan temel nedenlerden biri yine o ulusun dili, yani ana dilidir. Ana dil hem bulunulan toplum içinde yaşamın hem de birey olarak düşünmenin temelinde olduğu için “ bireysel” ve “toplumsal” öneme sahiptir.

Türkçe öğretimi ile genel olarak amaçlanan öğrencilerin anlama ve anlatma becerilerinin geliştirilmesidir. Anlama becerisi okuma ve dinleme; anlatma becerisi ise konuşma ve yazma alt becerilerinden oluşmaktadır. Bu becerileri gereği gibi kazanan bireyler içinde yaşadıkları toplumda iletişim sorunu yaşamayacaklardır. Hem kendilerine sunulan bilgiyi, duyguyu, düşüncüyü yani iletiyi anlayacaklar, hem de kendileri başkalarına iletmek istediklerini amacına uygun, tam ve doğru olarak anlatabileceklerdir. Dinleme ve konuşma okul öncesinde kendiliğinden kazanılan beceriler olmasına karşın amaca uygun, dinleme öncesi, dinleme anı ve dinleme sonrası na-

Dinleme ve konuşma okul öncesinde kendiliğinden kazanılan beceriler olmasına karşın amaca uygun, dinleme öncesi, dinleme anı ve dinleme sonrası nasıl davranılması gerektiği, veya etkili bir konuşmanın nasıl olacağı, konuşma kuralları gibi birçok bilgiyi çocuklar okulda kazanırlar.

sıl davranılması gerektiği, veya etkili bir konuşmanın nasıl olacağı, konuşma kuralları gibi birçok bilgiyi çocuklar okulda kazanırlar. Okuma ve yazma; ilköğretim birinci sınıfta öğrenilmeye başlar ve her sınıfta farklı bilgi ve davranışlar kazanılarak devam eder. Bu görüşleri araştırmasıyla destekleyen Tekin'e (1980)'e göre pek çok dersteki başarısızlığın temelinde okuduğunu anlayamama anladıklarını anlatamama yatmaktadır.

Ana dili (Türkçe) öğretimi amaçlarının ilk maddesi İlköğretim Programı'nda

(2004) şu şekilde ifade edilmiştir:

- Öğrencilerin dinleme, konuşma, okuma, yazma, görsel okuma, görsel sunu becerilerini geliştirmek,

Burada belirtilen temel dil becerilerinin geliştirilmesi konusu çok önemli bir amaç olarak vurgulanmasına rağmen, (şu anda uygulamada olan ilköğretim Türkçe müfredatının (2000) ilk iki maddesi de benzer becerileri amaçlamıştır) ülkemizde yapılan araştırma sonuçları bu amaca yeterince ulaşamadığını göstermektedir. Hatta dinleme becerisinin kazandırılmasına ilişkin

araştırmaların son derece sınırlı olması da önemli bir saptamadır. Çünkü bu araştırmaların yaygınlaşması eksikliğin belirlenmesi ve bu eksikliği ortadan kaldıracak önerilerin sunulması açısından önemlidir.

Öğretim Programında yer alan dört temel dilsel beceriden bu araştırmanın konusu olan dinleme becerisini inceleyeceğiz.

Dinleme:

Çocuklar ana dillerini öncelikle duyarak öğrenirler. Ana-baba ve yakın çevresinden öğrendiği bu dil (ana dili), dilin ana kurallarına uygundur. Bu kuralları çocuklar dinleyerek öğrenir ve farkında olmadan bu beceriyi kazanırlar. Bireyin ana dili etkinliği dinleme ile başlıyor denilebilir. Dilin kurallarını farkında olmadan kazanmaya başlayan birey, okul yaşamıyla da bu becerisini eğer etkili ve planlı olanaklar verilirse bilinçli bir şekilde geliştirebilir.

Dinleme, her gün hiç düşünmeden, etrafımızda olup biteni anlamlandırmak için kullandığımız önemli zihinsel becerilerden biridir (Rost;1994:1). Elektronik iletişim -bilgisayar teknolojisinin ve görsel medyanın hızla gelişmesine rağmen dil becerileri özellikle de dinleme, iletişim becerilerimizin temelini oluşturmaya devam edecektir.

Genel olarak dinlemeyi iki şekilde inceleyebiliriz.

- Etkileşimli (interactiooal) dinleme: 'Tepkisel bir durum söz konusudur; Dinleyen kendisine ulaşan iletiye karşı her hangi bir şekilde dönüt verebilir. Telefon konuşmaları, grup veya sınıf içi dinlemeler vb. buna

örnek verilebilir.

- Etkileşimsiz (non-interactional) dinleme: Dinleyen her hangi bir şekilde iletişime katılmadığı bir durumdur.(kuş cıvıltısı dinleme, bir markette çalan fon müziğini dinleme, televizyon ve radyo dinleme, televizyon ve radyo dinleme ... vb) (Rost,1994:3).

Bunların dışında amaca uygun dinleme diye adlandırabileceğimiz türler de vardır. Onlar da şu şekilde ifade edilebilir

- o İşlevsel dinleme
- o Etkileşimsel dinleme
- o Eleştirel dinleme
- o Yaratıcı dinleme (Rost, 1994:121).

Dinleme yaşamın her anına dağılmış durumdadır. Hava alanındaki, otobüs terminalindeki anonslardan, televizyon veya radyo yayınlarındaki haberlere, müziklere, söyleşilere; ana dili öğreniminden yabancı bir dil öğrenmeye, telefon konuşmalarından bir piknik alanındaki kuş cıvıltılarına kadar bir çok yerde farkında olmasak da ana dilin temel etkinliklerinden biri olan dinleme becerisi işe koşulur. Çocuk yeni bir başlangıç olan okul yaşamının büyük bir bölümünde bilgilerini dinleme aracılığıyla elde eder.

Trenholm (1999), Hagavik (1999), Baverson (1999) dinlemenin insanlar arasındaki ilişkilerde önemli bir yere sahip olduğunu vurgulamışlardır. Onlara göre dinleme hem bir beceri hem de zihinsel çaba gerektirdiğinden pasif değil aktif bir süreçtir. Ayrıca Hagevik (1999) günlük yaşamda, insanların çalışma zamanı içerisinde

Dinleme, her gün hiç düşünmeden, etrafımızda olup biteni anlamlandırmak için kullandığımız önemli zihinsel becerilerden biridir

dinlemeye %40, konuşmaya %35, okumaya %16 ve yazmaya %9 yer verildiğini ve dinlemenin bu kadar önemli yer tutmasına rağmen pek az insanın nasıl dinlemesi gerektiği konusunda eğitildiğini belirtmiştir.

Göğüş (1978:227)'e göre, insanların birbirleriyle olan iletişimlerinin % 42'sini dinleme oluşturmaktadır ve öğrencilerin okulda birbirlerini ve öğretmenlerini günde 2.5-4 saat dinlemektedirler. Bu sonuçlar okuldaki öğrenmeyle dinleme arasında sıkı bir ilişki olduğunu göstermektedir.

Thomos (1998) dinlemenin, işitme eyleminden farklılık gösterdiğini belirtmiştir. Ona göre dinleme öğrenilebilen aktif bir süreçken işitme ise pasiftir. İnsanlar işittiklerinin ancak %25'ini hatırlarken, buna karşın aktif olarak dinlediklerinin ise %80'ini hatırlamaktadır. Trenholm (1999)' da dinlemenin aktif bir süreç olduğu konusunda Thomos'la aynı görüştedir. Aktif dinleme etkili bir iletişimi sağladığından iletişim çatışmaları yaşanmayacaktır.

Ayrıca bir düşünür olan Krişnamurti'nin İç Özgürlük adlı eserinde seminerlerine katılanlara, dinlemeye ilişkin sorduğu sorular oldukça ilginçtir

Dinlemenizin amacı sizin düşüncelerinize uyan sözler işitmek, böylece kendi düşüncelerinizin doğruluğuna olan inancınızı pekiştirmek mi? Yoksa gerçekten bir şeyler öğrenmek yeni düşüncelerle tanışmak için mi dinliyorsunuz? İkisi arasındaki farkı görüyor musunuz?

Bu ayrımın önemini kavramak ve öğrencilere bunun önemini anlatmak işitmeyi dinlemeye çevirebilir.

Smith (1992)'e göre dinleme, okuma ve yazma gibi okulda öğrenilen bir beceri değildir. Buna karşın çocuk okula başladığında sınıf içinde geçirdiği zamanının yaklaşık %50 -75'i öğretmeni, arkadaşlarını veya sesli materyalleri dinlemekle geçmektedir.

Son zamanlarda yapılan araştırmalar, dinlemenin okuldaki öğrenmeleri büyük bir oranda olumlu yönde etkilediğini göstermektedir.

Thompson, Grandgenett ve Grandgenett (1999) ile Smith (1992)'in görüşleri birbirlerini destekler niteliktedir. Onların görüşlerine göre; iyi bir dinleme becerisi, günümüz sınıflarında akademik başarı için gereklidir. Thompson, Grandgenett & Grandgenett (1999) çalışmalarında dinleme becerisinin geliştirilmesi için aşağıdaki önerileri sunmuşlardır.

Günümüz öğretmenleri;

- Dinleme güçlüğü çeken öğrencilerin iyi birer dinleyici olmaları için akademik destek sağlamalı,
- Öğrencilerin eleştirel bir dinleyici olabilmeleri için, dinleme etkinliğine hazır olmaları gerektiğini vurgulamalı,
- İlginç olaylar ve kavramlarla ilgili tartışma açmalı,
- Öğrenciye verilen iletinin hızını, bireysel farklılıklara göre ayarlamalı,
- Konunun analiz düzeyinde sorularla öğrenciler tarafından analiz edilmesini sağlamalı, dersle ilgili her şeyi sormamalı,
- Dikkati dağınık öğrenciler için (metnin bütününe anlamını boz-

Dinlemenizin amacı sizin düşüncelerinize uyan sözler işitmek, böylece kendi düşüncelerinizin doğruluğuna olan inancınızı pekiştirmek mi? Yoksa gerçekten bir şeyler öğrenmek yeni düşüncelerle tanışmak için mi dinliyorsunuz? İkisi arasındaki farkı görüyor musunuz?

- madan) uzun metinler parçalara ayrılmalı,
- Öğrencilerin soyut kavramları daha iyi anlayabilmeleri için, iletiyi (mesaj) gözünde canlandırarak resmetmesini istemeli,
 - Öğrencilerin görsel ve işitsel olarak uyarılmasını sağlamak amacıyla video, bilgisayar, tepegöz saydamları, grafikler, tablolar kullanmalı,
 - Öğrencilerinin fiziksel ve duygusal sorunlarından haberdar olmalı, bu sorunları dikkate alarak sınıf içerisinde bazı değişiklikler yapmalı (örneğin, ağır işiten bir öğrenci belirlendiğinde arka sıralardan ön sıralara geçirilmeli veya dikkat eksikliği olan öğrenciler, öğretmenin göz iletişimi kurabileceği yere oturtulmalı)

- Dersin sonunda yapılan özetlerde, eğer uygunsa diğer derslerle olan ilişkisini belirtmeli.

Yukarıdaki öneriler, eğitim durumunda işe koşulduğunda dinlemenin kalitesi yükselebilir. Ancak etkili bir dinleme ortamı hazırlanmadığında ya dinlenenler önemsenmemekte ya da dinlendikten kısa bir süre sonra unutulmaktadır (Bolton, 1986; Nichols ve Stevens, 1957).

Öğrencilerin iletiyi önemsemesi, uzun süreli belleğe kaydetmesi, gerektiğinde daha çabuk hatırlaması için pek çok öneri sunulabilir. Bunlardan biri öğretmenlerin kolaylıkla kullanacağı ve öğrencilerin zevk alabileceği etkinliklerin kullanılmasıdır. Bu çalışmada dinleme becerisinin kazandırılmasına veya geliştirilmesine katkıda bulunacak örnek etkinlikler hazırlanmıştır

Öğrencilerinin fiziksel ve duygusal sorunlarından haberdar olmalı, bu sorunları dikkate alarak sınıf içerisinde bazı değişiklikler yapmalı

İlköğretim birinci kademe ve Türkçe öğretmenlerine örnek olabilecek sekiz etkinliğin hazırlanmasındaki temel amaç dinleme becerisini geliştirmektir. Bu amaçla ulaşırken farklı davranışların kazandırılması da amaçlanmıştır. Bunlar;

İşitsel bellek geliştirme, sınıflama becerisini kazandırma, dikkat geliştirme, benzerlik ve farklılıkları bulma, analiz ve sentez yapabilmek, yaratıcılığı geliştirme.

Etkinliklerin hazırlanmasında Türkçe Öğretim Programı göz önünde bulundurulmuştur. Her sınıf için bir, toplam sekiz etkinlik oluşturulmuştur. Hazırlanan etkinliklerin o sınıf düzeyine uygunluğunun belirlenmesi amacıyla uygulama yapılmıştır. Etkinliklerin uygulama süreleri sınıf düzeyine ve etkinliğin içeriğine göre ayrı ayrı belirlenmiştir. Uygulamalardan sonra elde edilen sonuçlar doğrultusunda etkinliklerde gerekli düzenleme yapılmıştır.

KAYNAKLAR

AKSAN, Doğan. Her Yönüyle Dil, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1995.

BEAVERSON, Georgia. Listen for Success, Career World, Vol.28, Issue 2, Oct. 1999.

BOLTON, R. People Skills, New York: Simon & Schuster Inc. 1986.

DEMİREL, Özcan. Türkçe Öğretimi, Ankara: Pegem A Yayıncılık, 1999.

GÖĞÜŞ, Beşir. Türkçe ve Yazın Eğitimi, Ankara: Gül Yayınevi, 1978.

HAGEVIG, Sandra. Just Listening, Journal of Environmental Health, Vol 62, Issue 1, Jul/Aug 1999.

İLKOKUL PROGRAMI. Erzurum: Yakutiye Yayınları, 2000.

İLKÖĞRETİM TÜRKÇE DERSİ (1-5. SINIFLAR) ÖĞRETİM PROGRAMI Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı Ankara 2004

KANTEMİR, Enise. Yazılı ve Sözlü Anlatım: I. Yazılı Anlatım, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, no:166, 1991.

KAVCAR, Cahit. Anadili Eğitimi, A.Ü. Tömer Anadili Dergisi, Sayı:1, Mayıs 1996,

KAVCAR, Cahit. ve OĞUZKAN, A. Ferhan. Türkçe Öğretimi, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi AÖF Yayınları, No: 96, 1989.

KRİŞNAMURTI. İç Özgürlük, Çev: İlhan Güngören, İstanbul: Yol Yayınları, 1988.

NICHOLS, R. AND STEVENS, L. Listening to People. Harvard Business Review, vol.9, 1957.

ROST, Michael. Introducing Listening, London: Penguin Group, 1994.

SEVER, Sedat. Türkçe Öğretimi ve Tam Öğrenme Kuramı, Ankara: Anı Yayıncılık, 1997.

SMITH, Carl. How Can Parents Model Good Listening, 1992. www.rust.k12.ca.us/parents/listening.html.

SOYKAN Ö. Naci. EĞİP Bükmeyen Eğitim Nasıl Olmalıdır? Felsefe Tartışmaları, I.Kitap, 1997

TEKİN, Halil. Okullarımızdaki Türkçe Öğretimi, Ankara: Mars Matbaası, 1980.

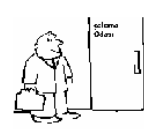

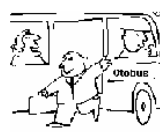
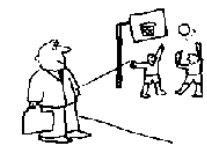

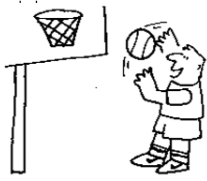

THOMAS, Lynn. Listening, Rough Notes, Vol.141, Issue 12, Dec. 1998.

THOMPSON, F., GRANDGENETT, D. and GRANDGENETT, N. Helping Disadvantaged Learners Build Effective Listening Skills, Education vol.120, Issue 1, Fall 1999.

TRENHOLM, Sarah. Thinking Through Communication, USA: A & B Viacom Company, 1999

Aşağıda verilen 8 etkinlik, makalenin ekidir.

ETKİNLİK - 1 ÖĞRENCİ ÇALIŞMA KAĞIDI

 <p>Özkan her gün saat 7:00'ye kadar.....</p>	 <p>Saat 07:30 olunca yapar.</p>	 <p>Bindiği otobüs caddesinden geçer.</p>	 <p>Akşamları saat 17:00 gibi iş yerinden</p>
 <p>O, alarm çalınca hemen.....</p>	 <p>Özkan her kahvaltıda sonra mutlaka.</p>	 <p>İnsanları çok seven Özkan Otobüs şoförüne de</p>	 <p>İşten sonraparkta</p>
 <p>Kalktıktan sonra.....</p>	 <p>Saat 08:00' da evden</p>	 <p>İş yerine geldiğinde saat</p>	 <p>Özkanoyunmayı çok sever.</p>
 <p>Banyodan sonra elbiselerini.....</p>	 <p>Genellikleotobüsüne bine</p>	 <p>O bütün gündurmadan çalışır.</p>	 <p>Ev geldiğinde ise saat olmuştur. İntip: /g.cve.01.eduk.1ckel.1es.kim.1a.ctivity.1d n.1</p>

ÖĞRETMEN KILAVUZU

Açıklama: Metin öğretmen tarafından iki kez okunur. Birinci okuma ikinci okumaya göre biraz yavaş olabilir. Metin okunurken öğrenciler de çalışma kağıdındaki boşlukları doldurur. Öğrenciye kontrol için ek bir süre verilir(5 dk)

OKUNACAK METİN:

ÖZKAN'IN BİR GÜNÜ

Özkan çok düzenli bir insandır. Her gün saat 7:00'ye kadar uyur. Gece saatini kurmadan uyumaz. Sabah saatin alarmı çalınca hemen yataktan kalkar. Kalktıktan sonra mutlaka duşunu alır. Banyodan çıkınca elbiselerini giyer. Saat 7:30 olunca kahvaltısını yapar. Özkan her kahvaltıda sonra koltuğuna oturup mutlaka gazetesini okur. Saat 8:00 olunca evden çıkar. İşe giderken genellikle belediye otobüsüne biner. Bindığı otobüs Üniversite Caddesi'nden geçer. İnsanları çok seven Özkan otobüs şoförüne de mutlaka selam verir. İş yerine saat 8:30'da gelir. O bütün gün hiç durmadan çalışır. Akşamları saat 17:00 gibi iş yerinden çıkar. İşten sonra oğluyula parkta buluşur. Özkan basketbolu çok sever. Eve geldiğinde ise saat 18:00 olmuştur.

Düzyey : 1.sınıf

Süre : Okuma + kontrol: 5 dak.+5 dak. (Toplam 10 dakika)

Amaç : Dinleme becerisini geliştirme.

ETKİNLİK - 2 ÖĞRETMEN KILAVUZU

Bu etkinlik için M.E.B Film Radyo Televizyon Eğitim Merkezi'nden alınan "Nazar Boncuğu-4" adlı kasetten yararlanılmıştır. Öğrencilere bu kasetten "nesne sesleri" iki kez dinletilerek, adlarını belirlemeleri, tanımlayıcı bilgileri, ne işe yaradığı ve nerelerde kullanıldığı gibi bilgiler istenmiştir.

Düzyey : 2. sınıf

Süre : 10 dk.

Amaç : 1.öğrencilerin dinleme becerilerini geliştirme.

2. İşıtsel belleği geliştirme.

ÖĞRENCİ ÇALIŞMA KÂĞIDI

Nesne Tanıma

Adı - Soyadı :

Sınıfı- No :

Nesne	Tanımlayıcı Bilgi	Ne işe Yarar?	Nerelerde Kullanılır?

**ETKİNLİK - 3
ÖĞRETMEN
KILAVUZU**

Metin iki kez öğretmen tarafından okunur. Birinci okuma, ikinci okumaya göre biraz yavaş olabilir. Öğrencilerden dinledikleri hikâyeye göre boşlukları doldurmaları istenir

Bir Sevgi Hikâyesi

Adamın biri, bir gün deniz kenarına gidip balık tutmaya başlamış. Uzun bir süre bekledikten sonra oltasına bir balık takılmış. Yavaş yavaş balığı kendine doğru çekerken, birden gözleri balığın, sessiz gözlerine takılmış. İçi ısınvermiş. Oltayı çıkarıp, balığı deniz suyu dolu kovasına bırakmış. Kovanın içindeki balığa şöyle bir bakıp:"ben bu balığı çok sevdim. Yemeye kıyamam. Alıp eve götürüyem, artık birlikte yaşayalım" demiş ve almış balığı eve gitmiş.

Her sabah adam, deniz kenarına gidip, çok sevdiği balığı için kovasına deniz suyu dolduruyormuş. Haftalar geçmiş, her gün deniz kenarına gitmekten sıkılmış ve kendi kendine " eğer bu balık seviyorsa, çeşme suyunda da yaşar" demiş ve kovaya çeşme suyu doldurup balığı içine bırakmış. Balık şöyle bir düşünmüş, "evet, bu adamı seviyorum, çeşme suyuna alışmalıyım" demiş ve mutlu bir şekilde yaşamaya başlamışlar.

Aradan haftalar geçmiş, bu sefer adam, kovaya her gün çeşme suyu koymaktan da sıkılmış. Düşünmüş "bu balık gerçekten seviyorsa havada da yaşar" demiş almış balığı havaya bırakmış. Balık, şöyle bir düşünmüş "bu adamı gerçekten seviyorum, onun için havada da yaşarım demiş". Balık ve adam artık çok mutluymuş.

Derken, tekrar yaz gelmiş. Adam, bir gün deniz kenarına gitmeye karar vermiş. Toplamış eşyalarını, almış yanına balığını ve kumsala gitmiş. Havlusunu kuamların üzerine serip balığını da yanına koymuş ve yüzmeye gitmiş. Tam o sırada kumsalda yürüyen iki küçük çocuk havlunun üzerindeki balığı fark edip " yazık, balık karaya vurmuş, yaşıyor da" deyip adam yetişinceye kadar alıp balığı denize atmışlar ve balık boğularak ölmüş.

(yazarı bilinmiyor)

Düzyey: 3. sınıf **Süre :** 15 dk. **Amaç:** öğrencilerin dinleme becerilerini geliştirme.

ÖĞRENCİ ÇALIŞMA KÂĞIDI ETKİNLİK - 4 ÖĞRETMEN KILAVUZU

Başlık
.....

Zaman
.....

Yer
.....

Konu
.....

1.

2.

3.

Ana fikir:
.....
.....
.....
.....

Soru:
.....
.....
.....

Karahisar ilçesinde, yetkililerce hazırlanan şehir planında baskı hatasından kaynaklanan bir sorun yüzünden önemli bazı yerler çıkmamıştır. Sizlere verilen ip uçlarını kullanarak bu yerleri bulun ve yazın. (metin iki kez okunur)

“İlçenin tek müzesi Cumhuriyet Caddesi üzerindedir. Banka ile arasında bir manav vardır. Cumhuriyet Caddesi ile Barış Caddesi arasında kalan ilköğretim okulunun önünde, halı saha ve havuz vardır. Havuz, okula halı sahadan daha yakındır. Havuz tehlikeli olduğu için yetkililer tarafından ilçenin başka bir yerine taşınacaktır. Marketin karşısında bir çay bahçesi vardır. Bu ilçeye gelen her misafir, mutlaka çay içmek için buraya davet edilir. Çünkü her türlü çay (ıhlamur, ada çayı, kuş burnu) bulmak mümkündür. Spor sahası ilçede en büyük alana sahiptir. İlçenin futbol takımı bu sene şampiyon oldu.”

Düzyey : 4.sınıf

Süre : 10 dk.

Amaç : 1.öğrencilerin dinleme becerilerini geliştirme.

2. İşitsel belleği geliştirme.

ÖĞRENCİ ÇALIŞMA KÂĞIDI ETKİNLİK - 5 ÖĞRETMEN KILAVUZU

İşitsel Bellek Geliştirme

Adı - Soyadı :

Sınıfı- No :

B
A
R
I
Ş
C
A
D
D
E

sinema

markat

ilköğretim okulu

Banka

Çay bahçesi

Dikkat ve Dinleme

Öğretmen on değişik sesi (zil, alkış, metal, kuş, vb) öğrencilere dinletir. Öğrencilere hangi sesleri duyduklarını sorar ve o sesleri yazmalarını ister. İkinci aşamada kaset yeniden dinlettireceği için işittikleri bu seslerden herhangi birine dinlemek için güdülenmeleri ister. Belli bir süre (örneğin 1 dk) bu ses yeniden dinledikten sonra neden bu sesi dinledikleri sorulur ve bu nedenin yazılması ister. Bu çalışmalardan sonra “işitme” ve “dinleme” arasındaki fark belirtilir. Sıra ile yazdıkları seslerin işitmeye, en son dikkat harcanan eylemin de dinlemeye örnek olduğu söylenir. Sınıfça herkesin dinlediği sesler kısaca tartışılır.

Düzyey : 5.sınıf

Süre : 15 dk.

Amaç : 1.öğrencilerin dinleme becerilerini geliştirme.

ÖĞRENCİ ÇALIŞMA KÂĞIDI

Dinlenen sesler	Dinlenen ses
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

neden bu sesi dinlediğinizi açıklar mısınız?
.....
.....
.....

Öğretmen, 10(on) değişik sesi kasete alır. (zil, alkış, metal sesi vb) Öğrencilere hangi sesleri duyduklarını sorar ve yazmalarını ister. İkinci aşamada kaset yeniden çalınır.

ETKİNLİK - 6 ÖĞRETMEN KILAVUZU

Öykü ilk olarak konuşma hızıyla okunur. Bu okuma sırasında öğrencilerin sadece dinlemesi istenebilir. İkinci okunuş birinciye göre daha yavaş olmalıdır. Bu sırada öğrenciler hem dinleyip hem de sorularını cevaplayabilirler. Başlığı okumayınız. Okuduktan sonra öğrencilerin cevaplamaları veya cevaplarını kontrol etmeleri için 5 dakika bir süre verilebilir.

Düzyey : 6.sınıf

Süre : 15 dk.

Amaç : 1. Öğrencilerin dinleme becerilerini geliştirme.

SİNAGRİT BABA

Cehennem Nişanı'nda beş sandaldık. Güzel bir ocak akşamı. Hava lodos. Denize kırmızı rengin türlü yayılmış. Çok kaynamış ihlamur rengindeki yayvan, geniş, ölü dalgalar. Sandallar ağır ağır sallanıyor, oltalar bekliyor, insanlar susuyor...

Otuz sekiz kulaç suyun altındaki derin sessizliğe, dibindeki dallı budaklı kayaların arasına yedi rengin en koyusu girer mi şimdi. Sinagrit baba döner mi avdan, pırıl pırıl, alaimisema (gökkuşağı) rengi pullarıyla ağır ağır, muhteşem, bir ilkçağ kralı gibi zengin, cömert, asil ve zalim mantosu ile dolaşır mı kim bilir. Altını, zümrüdü, incisi, mercanı, sedefi lacivertliğin içinde yanıp sönen sarayını özlemiş, acele mi ediyordur?

Sinagrit Baba ömründe konuşmamış, ömrü boyunca evlenmemiş, ömrü boyunca yalnız yaşamıştır. Onun kovuğundaki zümrüt pencereden ne facialar seyretmiştir Sinagrit Baba, ne oltalar koparmıştır?

Bu akşam kimin oltasını seçmeli de artık bitirmeli bu yorucu ömrü. Daha her yeri pırıl pırılken, mantosu sırtında iken, daha eti mayoneze gelirken bitirmeli bu ömrü. Sonra hesapta bir gün pis bir "Vatos" un, bir sırtı renksiz, yapışkan ve parazitli bir canavarın dişine bir tarafını kaptırmak var. İyisi mi, muhteşem bir sofraya kurulmalı, bir zaferle dolu ömrün sonunu! beyaz şarapla, suların üstündeki başka dünyada yaşayan bir akıllı mahluka kendini teslim etmeli.

Sinagrit Baba oltalardan birini kokladı. Bu balıkçı Hiristo' dur; kusurlu adam. Gözü açtır onun.

İçinden pazarlıklıdır. Evet fukaradır ama, kibirli değildir. Sinagrit Baba fukaralıkta gururu sever. Öteki oltaya geçti. Kokladı. Bu balıkçı "Hasan" dır. Geç. Cart curt etmesine bakma! Korkaktır. Sinagrit Baba cesur insandan hoşlanır. Bir başka oltaya başvurdu. Balıkçı Yakup iyidir, hoştur, sevimlidir, edepsizdir, külhanidir. Ama kıskançtır. Kıskançları sevmez Sinagrit Baba geç. Şu olta, Hasis'in tuttuğu olta. Sinagrit Baba cömertten hoşlanır. Ama bu oltaya bir baş vurmaya değer. Bir baş vurdu. Hasis'in oltasının iğnesini dümdüz etti. Sinagrit Baba iğneden kopardığı yarım kolyozu çiğnemedi yuttu. Hasis oltasını hızla topladı:

- vay anasını be Nikoli! - dedi- , iğneyi dümdüz etti.

Nikoli'nin oltasının yemini kuyruğuyla sarsmakta olan Sinagrit Baba, Nikoli'nin bir kusurunu arıyordu. Onda kusur mu yoktu. Evvela sarhoştı. Sonra ahlaksızdı, kendini düşünürdü ama, cesurdu, cömertti, hiç kıskanç değildi. Fukaraydı. Kibirliydi de. Sinagrit Baba kibirli fukarayı severdi ama, Nikoli'nin kibirini beğenmiyordu. İnsanoğlunda o başka bir şey, gurura pek benzemeyen şey, yerinde, vaktinde bir gurur, o da değil, insanoğlunun insanlığından, taa saçının dibinden, oltasını tutuşundan beliren, isteyerek olmayan ama pek istenmeyerek de gelmeyen bir gurur isterdi. Öyle bir elin oltasını düzleyemez, misinasını kesemez ...

S.Faik ABASIYANIK

(Sinagrit Baba adlı öykünün bir bölümü kullanılmıştır)

Süleyman
Balci
Rehber
Öğretmen

İLKÖĞRETİM SEKİZİNCİ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN LİSEDE BÖLÜM VE ALAN SEÇMELERİNE YARDIM EDİLMESİ: ÖZELLİK – FAKTÖR YAKLAŞIMIYLA BİR MESLEKİ REHBERLİK UYGULAMASI

Öğrenim hayatı boyunca öğrenciler okul seçme, seçimlik derslere veya ders dışı etkinliklerden birine yönelme konusunda karar vermektedirler. Bu kararların bazısı küçük ve önemsiz görünse de her kararın, yapılan her tercihin gelecekte seçilecek mesleği belirlemede etkileri vardır.

Eğitim sistemimizde öğrenciler önemli kararlarından birini ilköğretim kademesinin sonunda vermekte, bir mesleğe yönlendirici etkisi olacak şekilde genelleseye veya bir meslek lisesine girerek eğitime devam etme veya bir çıraklık eğitiminden sonra bir işe girme seçeneklerinden birine yönelmektedir. 72'ye yakın akademik ve meslek lisesi türü ve bu lise-lerde 150'ye yakın program türü bulunmaktadır. Ülkemizde çok fazla sayıda lise türünün olması bireylerin ilköğretim sekizinci sınıfında devam edeceği lisenin hangisi olacağı konusunda karar vermesini gerektirmektedir.

İlköğretimi bitiren bireylerin çoğunluğu lise eğitiminden sonra iş hayatına atılma yerine yüksek öğrenime yönelmektedir. Ülkemizde çağdaş anlamda bir meslekî rehberlik anlayışı geliştirilemediği için her mesleğin önemli ve saygın olduğu yeterince vurgulanamamakta, yeteneklerin farkedilip geliştirilmesi sadece kuramsal konularla sağlanmaya çalışılmakta, el becerileri, sanat yetenekleri gibi uygulama ağırlıklı yönler ihmal edilmektedir. Bu anlayış içerisinde yetiştirilen gençler de öncelikle yüksek öğrenime

özellikle lisans öğrenimine yönelmekte ve lisans diplomasını bir iş garantisi olarak görmektedir.

Özellik faktör kuramına göre bireyin, hangi konulardan hoşlandığını yani ilgilerini, hangi konuları kolay ve çabuk öğrenebildiğini, yani yeteneklerini bildiği ölçüde bölüm ve okul seçerken isabetli karar verme olasılığı artar.

Özellik – Faktör Kuramının Danışma Sürecine Uygulanması

Özellik – faktör kuramına göre her insan kendine özgü bir varlıktır. Kişilik; yetenek, ilgi, değer ve tutum gibi birbirinden farklı fakat etkileşim içindeki özelliklerden oluşur. Gözlem yoluyla veya ölçme araçları ile bu özellikler belirlenebilir. Bu kuramda danışma süreci şu ilkelere dayanır (Kuzgun 1992):

1. Her bireyin kendine özgü bir nitelikler örüntüsü vardır. Bu nitelikler ergenlik döneminden sonra pek değişmezler.
2. Belirli mesleklerde gerekli iş etkinlikleri ile kişilik ve ilgi örüntüleri arasında bir bağlantı vardır. Bundan dolayı mesleklerinde başarılı olmuş kişilerin özelliklerinin incelenmesi, meslek seçimi yapacak bireylere yardım için gerekli bilgiyi sağlar.
3. Farklı okul programları birbirinden farklı yetenek ve ilgi örüntüsü gerektirir.
4. Mesleki rehberlik uzmanı ve öğreniminin sahip olunan niteliklerle ilgili tanı-

İlköğretimi bitiren bireylerin çoğunluğu lise eğitiminden sonra iş hayatına atılma yerine yüksek öğrenime yönelmektedir. Ülkemizde çağdaş anlamda bir meslekî rehberlik anlayışı geliştirilemediği için her mesleğin önemli ve saygın olduğu yeterince vurgulanamamakta, yeteneklerin farkedilip geliştirilmesi sadece kuramsal konularla sağlanmaya çalışılmakta, el becerileri, sanat yetenekleri gibi uygulama ağırlıklı yönler ihmal edilmektedir.

ları o bireyin belirli bir programda ya da meslekte başarılı olmasını sağlar. Çünkü programda bireyin bilinen yönlerine dayanarak yenilik ve değişiklikler de yapılabilecek, program bireyin koşullarına göre uyarlanabilir.

Willamson'a göre meslekî planlama amacıyla mesleki rehberlik için gelen bireyler dört grupta toplanmaktadır (Isaacson, 1985). Bunlar: seçimsiz olanlar, belirsiz seçimi olanlar, yetersiz seçimi olanlar ve ilgi ile yetenekleri arasında farklılık olanlardır. Meslekî rehberlik sürecinde danışanı bu gruplardan birine yerleştirmek amacıyla tanılama yapılır. Tanı konduktan sonra sorunu çözmek üzere bir eylem planı geliştirilir. Mesleki rehberlik sürecinde uzman şu altı basamağı izler:

1. Analiz: Öncelikli olarak görüşmeler yoluyla öğrenciyle ilgili bilgi toplanır. Bu bilgi, testlerden ve başka kaynaklardan elde edilen veriler ile desteklenir. Bunların içinde yetenekler, ilgiler, motive ediciler, fizikî sağlık, duygusal denge, aile geçmişi, eğitsel gelişim, meslekî bilgi ve başka etmenler de öğrenilir.

2. Sentez: Öğrenciyi anlamak için veriler düzene konur, verilerin tutarlılığı araştırılır, öğrencinin bireysel özellikleri belirlenir.

3. Tanı: Öğrencinin problemi ile ilgili bir yargıya ulaşmak için uzman tarafından toplanan veriler gözden geçirilir. Toplanan verilerin ötesinde probleme neden olan faktörleri belirlemek amacı ile mevcut bilgilerle eşleşen klinik ipuçları ve destekleyici veriler de kullanılır.

4. Prognoz: Verilerin değerlendirilmesine dayalı olarak problemin gelecek-

teki gelişimi ile ilgili yordama yapılır. Gelecekteki davranış ile ilgili geçerli yordamalar yapıldığında bu basamak çoğu zaman tam ile birleşir. Bu basamak öğrencinin uygulayabileceği alternatif eylemleri belirlemeyi içerir.

5. Yönlendirme: Öğrencinin mevcut duruma veya gelecekte karşılaşılabileceği durumlara iyi uyum sağlaması amacıyla kişisel ve başka kaynakları kullanmasına ve düzenlemesine yardım edilir. Mesleki rehberlik uzmanı, bireyin eğitsel veya meslekî seçimine ya da başka sorunlarına yönelik kanıtlar sunar, istenen ve istenmeyen verileri, bunların ağırlığını gösterir, belirli bir eylem tarzını niçin tavsiye ettiğini açıklar.

6. İzleme: Öğrenciye daha sonra aynı problemle veya başka problemlerle ilgili olarak ileri düzeyde yardım edilir ya da yapılan yardımın etkisi kontrol edilir.

Özellik – faktör yaklaşımında uzman, öğrenciyle ilgili iyi ilişkiler kurduktan sonra onun kendini tanımasına yardımcı olmak ve sorunun kaynağını bulmak için ölçme araçları uygular, verilerin bütünlüştürülmesinden sonra ulaşılan sonuç öğrenciye beklenti tabloları ve profiller kullanılarak somut şekilde anlatılır. Uzman, öğrenciyi yönlendirdiği, çevreyi değiştirdiği, gerekli bir çevreyi seçtiği, gerekli becerileri öğrettiği, tutumları değiştirmeye çalıştığı için ikna edici, açıklayıcı bir rol sergiler.

ÖZELLİK – FAKTÖR YAKLAŞIMINA GÖRE ÖRNEK BİR MESLEKİ REHBERLİK PROGRAMI

Bu program ilköğretim sekizinci sınıfı bitirmek üzere olan bir öğrencinin

liseye devam ederken hangi bölümü seçmesinin uygun olacağına yardım etmeye yönelik bireysel meslekî rehberlik yapmak amacıyla geliştirilmiştir.

Programın Amaçları

Hedef 1. Öğrencinin lisede bölüm seçmenin önemini kavraması.

Davranışlar:

1. Bölüm seçmenin önemini ifade eder.
2. Meslek seçmenin önemini ifade eder.
3. Bölümlerin meslek seçimine etkisini belirtir.
4. Bölüm seçerken nelere bakılacağını bilir.

Hedef 2. Öğrencinin ilgileri tanınması

Davranışlar:

1. Bölüm seçmede ilgilerin etkisini bilir.
2. İki ilgi alanının isimlerini söyler.
3. Kendi ilgi alanını söyler.

Hedef 3. Öğrencinin yeteneklerini tanıması

Davranışlar:

1. Yeteneğin tanımını yapar.
2. Yetenek alanlarından ikisinin isimlerini söyler.
3. Kendi yetenek alanını söyler.
4. Yeteneğin bölüm seçimine etkisini söyler.

Hedef 4. Öğrencinin lisedeki program alanlarını tanıması.

Davranışlar:

1. İki alanın isimlerini söyler.

2. İki alanda hangi derslerin ağırlıkta olduğunu söyler.

Hedef 5. Öğrencinin kendi yetenek ve ilgisine uygun alanı belirlemesi.

Davranışlar:

1. Yeteneğine uygun alanları belirtir.
2. İlgisine uygun alanları belirtir.
3. Hem yetenek, hem de ilgi alanına uygun bölümü belirtir.

Meslek Danışmanlığı Programının Uygulanması

Program, haftada bir oturum olmak üzere toplam dört oturum olarak planlanmıştır. Her oturum yaklaşık 40 dk. sürmüştür. Oturumlarda yapılan etkinlikler oturum sırasına göre aşağıda verilmiştir.

Örnek Olay

Tevfik, ilköğretim sekizinci sınıfı bitirmek üzeredir. Bütün derslerde başarılıdır. Matematik ve Fen Bilgisi derslerini zevkle çalışmaktadır. Fen Bilgisi laboratuvarında öğretmen deneyleri yaparken dikkatle izlemektedir ve birbirinden ilginç sorular sormaktadır. Sınıfta Matematik ve Fen Bilgisi problemlerini çözemeyen öğrenciler Tevfik'e gelirler. Tevfik, problemlerin nasıl çözüldüğünü arkadaşlarına sabırla ve büyük bir keyifle anlatmaktadır.

Tevfik, sekizinci sınıfı bitirdikten sonra hangi liseye devam edeceği konusunda tereddüt içindedir. Lisede farklı derslerin olduğunu, değişik programların bulunduğunu bazı öğretmenleri bahsetmiştir ama giriş koşulları, aranan şartlar konusunda bilgisi bulunmamaktadır.

Tevfik, hem gideceği lise türleriyle ve programlarla ilgili bilgi edinmek hem de kendisinin hangi lise ve program türüne devam etmesinin uygun olacağını belirlemede yardım almak amacıyla okulundaki rehberlik servisine başvurmuştur.

I. Oturum:

Özellik – faktör yaklaşımına göre Analiz aşaması uygulanmıştır. Bu aşamada Tevfik'in yeteneklerini belirlemek amacıyla önce derslerden aldığı notlara bakılmıştır. Tevfik, bütün derslerde başarılıdır ve bu notlara göre birkaç alanda yetenekli görünmektedir. İlgili alanını belirlemek amacıyla da Tevfik'e en çok sevdiği ders dışında da severek çalıştığı dersler sorulmuştur. Bu derslerin, Matematik ve Fen Bilgisi dersleri olduğu belirlenmiştir. Tevfik'in yetenek ve ilgi alanını daha belirgin şekilde ifade etmek amacıyla Akademik Benlik Kavramı Ölçeği uygulanmıştır. Tevfik, Akademik Benlik Kavramı ölçeğinden aldığı puanlara göre birden fazla alanda yetenekli bulunmuştur fakat fen bilimleri alanında en yüksek düzeyde yetenekli olduğu görülmüştür. İlgili alanı olarak da mekanik ilgi alanına sahiptir.

II. Oturum:

İkinci oturum sırasında Sentez aşamasına göre mesleklerin özelliklerinin Tevfik tarafından bilinmesine yönelik çalışma yapılmıştır. Tevfik, ilköğretim sekizinci sınıfta olmasından dolayı bir meslek seçme aşamasında olmadığından dolayı, ileride bir yetenek alanıyla ilgili mesleklerle yönlendiren lise ve program türlerinin özellikleri ve giriş koşulları konusunda bilgi verilmiştir. Bununla ilgili olarak

M.E.B. Orta Öğretim Kurumları Sınıf Geçme Yönetmeliğine göre hangi yetenek alanıyla ilgili derslerin hangi lise ve program türünde ağırlıklı olduğu konusunda bilgilendirme yapılmıştır (Ek-1).

Tanı aşamasına göre Tevfik'in derslerdeki başarı notlarına ve Akademik Benlik Kavramı ölçeklerinden aldığı puanlara göre belirlenen yetenek ve ilgileri ile bu yetenek ve ilgilere uygun meslek alanlarına yönlendirme yapmak amacıyla eğitim veren lise ve program türleri belirlenmiştir. Bu aşama sonucunda Tevfik'in sayısal yeteneği olduğu ve bu yetenek alanına sahip bireylerin başarılı oldukları derslerin fizik, kimya, matematik ve biyoloji olduğu, bu derslerin ağırlıklı olduğu lise programı türünün fen bilimleri, elektrik, elektronik alanları olduğu belirlenmiştir.

III. Oturum:

Üçüncü oturumda Prognoz aşamasına göre uygulanabilecek alternatif hareket tarzları olarak Tevfik'in ilgi ve yeteneklerine uygun lise program türlerinin belirlenmesi yapılmıştır. Tevfik'in sayısal yetenekleri olduğu için alternatif lise program türleri genel liselerin fen bilimleri ile meslek liselerinde ise elektrik ve elektronik programları olarak belirlenmiştir.

IV. Oturum:

Dördüncü oturumda mesleki rehberlik yapmak amacıyla belirlenen üç alternatif arasından Tevfik'in birisini seçmesine yardım edilmiştir. Bu esnada alternatiflerin birey için olumlu ve olumsuz yönleri gösterilerek tek bir seçenek üzerinde yoğunlaşmanın nedeni açıklanmıştır.

ÖSS sınavıyla ilgili 1999 yılında yapılan değişiklikler gözönünde bulundurularak bu üç seçenek incelendiğinde elektrik ve elektronik program türleri ve elektrik ve elektronik ile ilgili teknisyenlik mesleklerine doğrudan, sınava gerek kalmadan girişi sağlarken lisans öğrenimi gerektiren ilgi alanındaki mühendislik için ÖSS sınavında yeterli düzeyde başarı göstermesi gerekmektedir. Ayrıca, bu program türlerinde okuyarak sınava girenler için Orta Öğretim Başarı Puanı'nın çarpıldığı katsayı yönünden sakınca bulunmamaktadır. ÖSS sınavında bu programlarla ilgili ön-lisans bölümlerinin tercih edilmesi durumunda Orta Öğretim Başarı Puanı ek katsayı ile çarpılmasına karşın aynı programlarla ilgili lisans bölümleri tercih edildiğinde katsayı yarı yarıya küçülmektedir.

Genel liselerin fen bilimleri alanına devam ederek ÖSS'ye girmesi durumunda elektrik ve elektronik ile ilgili lisans bölümleri yanında başka sayısal bölümler de tercih edilebilmekte ve Orta Öğretim Başarı Puanının çarpıldığı katsayı meslek liselerine devam edenler için kullanılan katsayıdan çok daha yüksek olmaktadır.

Bu koşullara göre Tevfik'in liseden sonra elektrik ve elektronik ile ilgili ön-lisans programlarına devam etmesi halinde endüstri meslek lisesi elektrik veya elektronik program türünde okuması daha uygundur. Fakat lisans düzeyinde bir eğitim gerektiren sayısal konuların ağırlıkta olduğu bir mesleğe girmesi için ise genel lise fen bilimleri programı uygun görünmektedir.

Bu alternatifleri değerlendiren Tevfik, lisans öğrenimi gerektiren bir mesleğe

girmek istediği, babası da bu şekilde yönlendirdiği için genel liseye'ye kaydolmuştur. Genel liselerde alan seçimi ikinci sınıfın başında birinci sınıfta alınan derslerdeki başarıya göre yapıldığı için fen bilimleri alanına yönelik fizik, kimya, biyoloji ve matematik derslerinden Tevfik'in başarı ortalamasının beş üzerinden en az üç olması gerekmektedir.

Altıncı aşama olan izleme aşaması için Tevfik'in lise birinci sınıfın sonunda fizik, kimya, biyoloji ve matematik derslerindeki başarı ortalaması incelenmiştir. Bu derslerden aldığı notların ortalaması "üç"ün üzerinde olduğu için fen bilimleri programını seçtiği görülmüştür.

Değerlendirme

Özellik – faktör yaklaşımı, bir meslek seçme aşamasına gelen bireyin ilgi, yetenek ve mesleklerle ilgili başka özelliklerini de dikkate alarak bu bireysel özelliklerine uygun mesleği seçmesini içermektedir. Uygulanan bu programda Tevfik, ilköğretim sekizinci sınıfı bitirmek üzere olduğu ve bir mesleğe girme durumunda olmadığı için sadece mesleğe yönlendirici bulunan lise programlarını belirlerken yetenek ve ilgilerin dikkate alınması yeterli görülmüştür. Diğer özelliklerin değerlendirilmesine bu aşamada ihtiyaç duyulmamıştır.

KAYNAKLAR

Isaacson, L.E. (1985). Basics of Career Counseling, Allyn and Baron Inc., U.S.A.

Kuzgun, Y. (1992). Rehberlik ve Psikolojik Danışma, ÖSYM Yayınları, Ankara.

KİTAPLIK

Neler Okuyalım?

Dil ve Kültür

Halil ETYEMEZ

Eğitim-Bir-Sen Genel Sekreteri

Dil, millî kültürün ilgi alanına giren varlık dünyasını yansıtır; o milletin yapıp ettiklerinin, duyup düşündüklerinin, görüp bildiklerinin ve tüm tasavvurlarının aynasıdır. Her dil, evrenin bir başka yorumunu dile getirmektedir. Dilin zenginliği ya da yoksulluğu, o kültürün zenginliği ya da yoksulluğudur. Dilin sınırlarını, o toplumun kültürü belirler. İlgi alanı, idraki açılan, dünyası genişleyen kültürün dili de o ölçüde zenginleşir. İlim, felsefe, sanat, teknik, metafizik velhasıl hayatın her alanında problem alanları genişledikçe dil zenginleşir. Ancak, hayatın her alanını, kendi diliyle yaşamak şarttır. Kültürün sorunu dilin sorunudur. Dil ve kültür, bir milleti millet yapan, birbirine kenetleyen en önemli öğelerden ikisidir. Üzerinde herkesin fikir, fakat çok az kişinin ilim sahibi olduğu bu konular, derinlemesine inceleme ve araştırmalara çok ihtiyaç duyduğumuz meselelerdir. İşte bu kitap, konuyla ilgili ihtiyaca cevap verme sadedinde gerçekten titiz ve ayrıntılı bir çalışmanın mahsulüdür.

Şükrü Ünalın tarafından hazırlanan "**Dil ve Kültür**" adlı çalışma, dil ve kültürün insan ve toplum hayatındaki önemi-ne dikkatlerimizi çekmektedir.

Kitap başlıca dört bölümden oluşmaktadır: Birinci bölümde, iki ana başlık altında kültür konusu ele alınmıştır. İlk olarak kültür kelimesinin tarihçesi, tanımları, kültürü oluşturan unsurlar, kültür değişimleri ve kültür türleri gibi konular işlenmiştir. İkinci ana başlıkta iletişim teknolojileri ve kültür konu edinilmiş; televizyondan bilgisayara, internetten küreselleşmeye, çağdaşlaşma ve kalkınmadan emperyalizme kadar pek çok konu kültür bağlamında

analiz edilmiştir. İkinci bölüm de ikiye ayrılmış ve birinci kısımda dil mevzu; dil ve kültür, dil ve düşünce, dil ve toplum, dil ve çeviri gibi çerçevelerde ele alınmış, ayrıca yabancı dil eğitimi ile yabancı dille eğitim meseleleri irdelenmeye çalışılmıştır. İkinci kısımda Türkçe üzerinde oynanan oyunlar, Cumhuriyet'in kuruluşundan bu yana kronolojik olarak ele alınmıştır. Bu meyanda Güneş-Dil Teorisi'ne kısa da olsa yer verildiğini belirtmek gerekir. Üçüncü Bölümde; dil, kültür ve edebiyat arasındaki ilişki, dilin söz varlığının içerdiği öğeler, edebî eserlerde Türkçe'nin söz varlığına örnekler ile ana dili ve kültür konuları incelenmiştir. Son bölüm olan dördüncü bölümde, bugünkü dilbilimin dalları olan ses bilimi, biçim bilgisi, anlam bilimi, sözcük bilimi, sözcük bilgisi, dizim bilgisi, anlam bilimi, ad bilimi, lehçe bilimi, gösterge bilimi, uygulamalı dil bilimi ve diğer alanlar üzerinde durulmuş, ardından bildirişim sistemi olarak dil konusu işlenmiştir.

"İletişim Teknolojileri ve Kültür" başlığı altında televizyondan internete kadar iletişim araçlarının birey ve toplum hayatında meydana getirdiği değişiklikler ele alınmaktadır. Bu bölümde iletişim teknolojilerinin getirdiği enformatik kültür, çok kültürlülük, modernizm, postmodernizm, emperyalizm, küreselleşme, medeniyetler çatışması gibi güncel konular da tartışılmaktadır.

Kitapta pop kültüründen küreselleşmeye, 11 Eylül olaylarından medeniyetler çatışmasına kadar pek çok konu tartışılmaktadır. ilmi boyutunun yanında güncel konuları da içermesi bakımından Dil ve Kültür adlı çalışmayı bütün eğitimcilerin dikkatlerine sunuyorum.

Kitabın Adı: DİL ve KÜLTÜR

Yazarı: Şükrü ÜNALAN

Yayınevi: Nobel Yay., 2004, ANKARA

e-posta: unalansukru@yahoo.com

Sipariş için tel: 0 536 221 35 89

KİTAPLIK

Kitabın Adı:
Öğretmeni Başarıya
Götüren Yol
Yazarı: Ali Erkan
Kavaklı
(İrtibat:
0212-5513225
5207072)

Öğretmeni başarıya götüren yol

Ali Cahit HATİBOĞLU
Eğitimci-Yazar

Eğitimci-yazar Ali Erkan Kavaklı'nın öğretmenler için yazdığı rehber kitap. Başarılı bir eğitimci ve yazar olan Kavaklı, eğitimin kalitesini yükseltmek ve öğretmenlere faydalı olmak için birikimini ve tecrübelerini kaleme aldığını yazıyor ve şöyle diyor.

“Eğitemediğimiz insan bizim değil. Eğitimin kalitesini gösteren en önemli ölçü, ülke kalkınmışlığı. İnsanımızı ne kadar iyi yetiştirebilirsek ülkemiz o oranda kalkınır. Geri kalmışlığımızdan eğitim sistemi sorumlu.”

Yazar, eğitimin kalitesini artırıcı çalışmalar yapmakta ısrarla görünüyor.

Öğretmeni Başarıya Götüren Yol, öğretmenlerin nasıl daha başarılı olabileceği konusunda ilgi çekici bilgiler içeriyor. Bunlardan bazılarını sıralayalım:

1. Öğretmen idealist olmalı ve mesleğini sevmeli.
2. Çalışkan ve bilgili olmalı, branşını çok iyi bilmeli.
3. Öğrencilerini ve insanları mutlaka çok sevmeli.
4. İnsanlara hizmet etmekten zevk almalı.
5. İyimser olmalı. Geleceğe umutla bakmalı.
6. Öğrenciler ile ilgilenmeli, onların isimlerini ezberlemeli.
7. Çok okumalı ve kendisini sürekli yenilemeli.
8. İnsanlarla iyi geçinmeye ve meslektaşları ile yardımlaşmaya önem vermeli.
9. Velilerle diyalog içinde olmalı.
10. Anlayışlı olmalı, çocukları dövmemeli, azarlamamalı. Aksine onlara yüreğinde yer vermeli. Onları geleceğe hazırlamalı.

Kavaklı, kitabını kendi tecrübelerinden

yola çıkarak kaleme almış. İçerisinde mesleğinin ilk yıllarında yaptığı birçok yanlışları anlatmış ve meslektaşlarının aynı yanlışları yapmaması için açık yüreklilikle kalbini ve yüreğini açmış.

FARKLI BİR BAKIŞ AÇISI KAZANDIRIYOR

Kitap, bütünüyle nasihat dolu değil; Kavaklı, birçok hatıra ve hikâye anlatmış.

Özellikle sınıfta disiplin sağlamak, notu adaletli vermek, çocuklarla güzel diyaloglar kurmak, öğrencileri okumaya yönlendirmek, geleceğe hazırlamak konusunda Kavaklı'nın fevkalade güzel tespitleri var.

Öğretmeni Başarıya Götüren Yol, anne ve babalar, eğitimle uğraşanlar için çok güzel bir kaynak.

Kavaklı, her şeyden önce hayata, eğitime, gençlere ve insanlara bakış açımızı değiştiriyor. Bizi iyimser olmaya çağırıyor.

Her şeyin olumlu bir yanını bulmaya, insanları ümitli olmaya sevk ediyor.

Kitaptan anladığımıza göre yazar, kendisi hayata ümitle bakıyor, bardağın hep dolu tarafını görüyor ve şevkle çalışıyor. Bugüne kadar 30 kitap kaleme almış olan Kavaklı, kendi hayatında tatbik ettiği başarı formüllerini kitaplarına aktarıyor. Onu okuyanlar, onun 30 senede elde ettiği başarı ve mutluluk prensiplerini öğreniyor. Onun düştüğü yanlışları tekrarlamaktan kurtuluyor, bulduğu doğru metotlara kavuşuyor.

Yazar, zevkle okunacak ve istifade edilecek bir kitap ortaya koymuş.

Kitapta insanı güldüren güzel fıkralar ve duygulandıran güzel şiirler de var.

Kavaklı'nın kitabının öğretmenlere ve velilere faydalı olacağı muhakkak. Eğitimi ciddiye alanlara tavsiye ederiz.

KİTAPLIK

Sosyal Bilgilerde PROBLEM ÇÖZME

Ali GÜNEŞ
Öğretmen

Sosyal bilgilerde problem çözme ve uygulamalar” adlı bu araştırma, problem ve problem çözme ile ilgili geleneksel anlayışlarımızı niçin sorgulamamız gerektiğini gözler önüne seriyor. Millî Eğitim Bakanlığının yeni müfredat çalışmalarının uygulayıcısı olan öğretmenlerimize bu konuda yardımcı bir kaynak olarak da görebileceğimiz bu araştırma yazarının da ifadesiyle “genel anlamda problem çözme yönteminin okullardaki uygulamasını belirleme görevi üstlenerek, bu doğrultuda öğretmen ve öğrencilerin kullanabileceği uygulama etkinlikleri olarak geliştirilmesi öngörülmüştür.” Son yıllarda adlarını sıkça duyduğumuz ancak belki de aralarındaki bağlantıları veya farkları somut olarak bilemediğimiz problem çözme, yaratıcı düşünme, eleştirel düşünme, yansıtıcı düşünme v.s. gibi yöntemlerin, stratejilerin, tekniklerin nerede, ne zaman, hangi amaçla, nasıl kullanılacağını sistematik bir şekilde vermiş olan bu araştırma yoğun bilgi bombardımanı altındaki öğretmenlerin kafalarının karışmasını engelleyeceğini düşündüğüm bir kitap. Problem çözmenin hayatımızdaki önemini vurgularken “başkalarının düşünceleriyle hareket eden koşullanmış bir insan mı, yoksa; başkalarının düşüncelerinden yararlanarak kendi kendine karar verebilen, yargılamalarda etki altında kalmadan olaylara geniş bir perspektiften bakmayı alışkanlık hâline getirebilen bir insan mı?” sorusunu sorarak özgürlükçü bir topluma ulaşmanın özgür düşünebilen, özgür karar verebilen, özgün niteliklere sahip bireylerle mümkün olduğunu belirtmektedir.

Sosyal bilgilerden ele aldığı bir konuyla problem çözme aşamalarını örneklendi-

ren yazar, sadece sosyal bilgiler alanına değil matematik ve fen bilgisi alanlarında da bu yöntemin kullanılacağını ancak sosyal bilgilerde bu yöntemin kullanılmasının zorluğunu bildiği için böyle bir çalışmanın içine girdiğini belirtiyor. Yeni müfredatlarda ilk defa karşımıza çıkacak olan kavram haritalarının burada sınıf içinde nasıl oluşturulacağı ile açıklamalar yeni müfredata hazırlık yapmak isteyen öğretmenlere büyük kolaylık sağlayacaktır. Ayrıca “altı şapkalı düşünme tekniği, altı ayakkabılı düşünme teknikleri” gibi sınıf içinde veya problemin olduğu her yerde uygulayacağımız eğlenceli teknikleri de bu kitapta bulabilirsiniz.

Asıl neyi istediğinize ve hemen elde etmenizi neyin engellediğine karar verin.

Problem terimi, fen ve matematik bilimlerine ait bir terimdir. Sosyal bilimler alanında yazılan bir kitabın başlığında, sosyal bilimlere ait bir terim kullanılmıyorsa, bu durum, ülkemizdeki sosyal bilimler alanının tam yerleşmediğini gösteriyor. Sosyal Bilimlerde problem çözülmez, sorun çözülür. Kitabın ikinci baskısı için değerli araştırmacı-yazara bunu da hatırlatarak, bu çalışmayı okuyucuların dikkatine sunuyoruz.

Çalışmadan, öğrenmeden, yorulmadan rahat yaşamının yollarını aramayı alışkanlık haline getirmiş milletler, evvela haysiyetlerini, sonra hürriyetlerini ve daha sonra da istikballerini kaybetmeye mahkumdurlar.

(M.Kemal Atatürk)

Kitabın Adı: Sosyal Bilgilerde Problem Çözme Yolları
Yazarı: Yrd. Doç. Dr. Nurdan Kalaycı
Yayınevi: Gazi Kitabevi
İletişim adresi: (0312) 223 77 73
www.gazikitabevi.com.tr

KİTAPLIK

Eğitim ve Öğretimde Etik

İsmail AKBIYIK
Öğretmen

Kitabın Adı: Eğitim ve Öğretimde Etik
Yazarı: Prof. Dr. İnanç Aydın
Yayınevi: Pegem Yayınları Adakale Sk. 4/b Pk:06410 Yenisehir -ANKARA
Tel: 0 312 430 67 50

Eğitim ve öğretimde etik kitabı eğitim öğretim faaliyetlerini etik açıdan değerlendirmekte ve öğretmen yönetici ve müfettişlere bu konuda rehberlik etmektedir.

Bu kitabın amacı, bir yandan eğitim ve öğretim sürecinin ne tür değerler ve ilkeler ekseninde işlev görmesi gerektiğini tartışırken, diğer yandan bu sürecin gerçekleştirilmesinde başlıca rolleri oynayan öğrenci, veli, öğretmen, okul yöneticisi, müfettiş ve rehberlik uzmanı gibi meslek elemanlarının etik ilkelerinin ortaya konmasını sağlamaktır.

On dört bölümden oluşan kitapta etik

kavramı, meslekî etik, öğretmen, yönetici ve müfettişlerin meslekî etik kuralları açıklanmakta, rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerinde etik, öğrenci ve velilerin etik hak ve sorumluluklarına geniş bir şekilde vurgu yapılmaktadır.

Kitapta örnek olaylara yer verilmekte ve bu örnek olaylar günlük yaşamdan alınarak, konuya derinlik kazandırmaktadır.

Her bölümün başında okuyucuyu düşündürecek aynı zamanda olaylara farklı açılardan bakmasını sağlayacak hikâyelerle yer verilmesi kitabın akıcı bir şekilde okunmasını sağlamaktadır.

(Hayattaki bitmek bilmeyen arayışı sorgulayan güzel bir yazı...)

Bir zamanlar dağda, kızgın güneşin altında, mermer taşlarını yontmaktan bezmiş bir mermer yontucusu varmış...

- "Bu hayattan bıktım artık... Yontmak! Devamlı mermer yontmak..."

Öldüm artık! Üstelik bir de bu güneş, hep bu yakıcı güneş! Ah! Onun yerinde olmayı ne kadar çok isterdim, orada yükseklerde herşeye hakim olur, ışınlarımla etrafi aydınlatırdım..."

Diye söylenir durmuş yontucu. Bir mucize eseri olarak dileği kabul olmuş ve yontucu o an Güneş oluvermiş. Dileği kabul edildiği için çok mutluymuş.

Fakat tam ışınlarını etrafa yaymaya hazırlandığı sırada ışınlarının bulutlar tarafından engellendiğini fark edince...

- "Basit bulutlar benim ışınlarımı kesecek kadar kuvvetli olduklarına göre benim güneş olmam neye yarar!" diye isyan etmiş... "Mademki bulutlar güneşten daha kudretli bulut olmayı ter-

cih ederim..." demeye kalmadan hemen bulut olmuş...

Dünyanın üzerinde uçmaya başlamış, oradan oraya koşuşup, yağmurlar yağdırmış, fakat birdenbire ortaya çıkan rüzgar bulutları dağıtmaya yetmiş.

- "Ah, rüzgar geldi beni dağıttı, demek ki en kuvvetlisi o. Öyleyse ben rüzgar olmak istiyorum..." diye karar değiştirmiş bu sefer...

Ve dünyanın üzerinde esip durmuş, fırtınalar estirmiş, tayfunlar meydana getirmiş. Fakat birdenbire önünde kocaman bir duvarın ona mani olduğunu görmüş... Çok yüksek ve çok sağlam bir duvar... Bu bir dağmış...

- "Basit bir dağ beni durdurmaya yettiğine göre benim rüzgar olmam neye yarar..." diye düşünmüş... Bu sefer de dağ oluvermiş...

Ve o anda bir şeyin ona durmadan vurduğunu hissetmiş... Kendinden daha güçlü olan, onu içinden oyan şey... Bu küçük bir mermer yontucusuymuş....

Hayatta

Ne Olmalı?

Geniş Tabanlı Eğitim Sistemi

Bir gün ormandaki hayvanlar bir araya gelip okul açmaya karar verirler.

Bir tavşan, bir kuş, bir sincap, bir balık ve yılan balığı yönetim kurulunu oluşturdu.

Tavşan, müfredatta koşmanın bulunmasını istemektedir.

Kuş, uçmanın dahil olmasını, balık yüzmenin dahil olmasını ve sincap, ağaca tırmanmanın mutlaka zorunlu dersler arasında olması gerektiğini söylemektedir. Bütün bunları bir araya getirip, bir müfredat programı yaptılar ve bütün hayvanların bu dersleri görmesini istediler.

Tavşan koşu dersinden A alıyor olmasına rağmen, ağaca tırmanmak onun için çok ciddi bir sorundu. Sürekli kafa üstü düşüyordu.

Bir süre sonra beyni hasar gördü ve eskisi gibi koşamadı.

Artık koşuda A almak yerine, C alıyordu. Ve tabii, ağaç tırmanmada ise her za-

man zayıf alıyordu. Kuş, uçmada çok başarılıydı, ama sıra toprak kazmaya geldiği zaman, o kadar başarılı değildi.

Sürekli gagasını ve kanatlarını kırıyordu. Bir süre sonra toprak kazma notu hala F olmasına rağmen, uçma notu C'ye düşmüştü. O da ağaca tırmanmada çok zorlanıyordu.

Sonuçta sınıf birincisi olan hayvan her şeyi yarım yapabilen, geri zekâlı yılan balığı oldu. Ancak eğitimciler çok mutluydu, çünkü herkes bütün dersleri görüyordu.

Ve buna "Geniş Tabanlı Eğitim Sistemi" dediler.

(OSHO'nun "Sezgi" kitabından alıntıdır.)

Bilginizi ve sevginizi büyütün.

